

KONTROLLIARUANNE

nr OSI-2-6/06/39
15.06.2006

Euroopa Komisjoni abiprojekt HASCO Sonda vallas

Tallinn
2006

Kokkuvõte

Riigikontroll auditeeris, lähtudes Sonda vallavanema 21.07.2005. a pöördumisest, Euroopa Liidu abiraha tagasiküsimise asjaolusid. Auditis keskenduti Euroopa Komisjoni finantseeritud abiprojekti "Põlevkivi poolkoksi käitlemine mullaparendajaks, mullaparendaja kasutamine läga stabiliseerimiseks ja kahjustatud pinnaste taastamiseks peamiselt hübriidhaavaga metsastades" (edaspidi HASCO projekt) tegevuste ja dokumentide ülevaatamisele ning analüüsimisele. Keskkonna rahastamisvahendist LIFE finantseeritava abiprojekti kiitis Euroopa Komisjon heaks 02.08.2002. a.

HASCO projekti eesmärgiks oli, kasutades uutset tehnoloogiat, segada põlevkivituhka (poolkoksi) ja põllumajanduslikku läga ning seeläbi vähendada mõju keskkonnale, rekultiveerida Ida-Virumaal mahajäetud kaevanduse karjäärid hübriidpuude istutamisega ning kasutada hiljem laialdasemalt katseprojektist saadud oskusteavet. Projekt koosnes 10 osast, mis sisaldasid alameesmärke ja nende saavutamiseks tehtavate tegevuste kirjeldusi. Projekti plaani järgi oli projekti kogumaksumuseks 55,5 miljonit krooni, millest 19,9 miljonit pidi andma Euroopa Komisjon ning 35,7 miljonit pidi tulema omafinantseeringuna abisaajalt ja partneritelt.

Projekti elluviimise alustamiseks laekus Euroopa Komisjonilt 505 994 eurot (7,9 mln kr), rohkem makseid Euroopa Komisjon ei teinud. Lisaks sellele summale võttis Sonda vald SA-lt Keskkonna-investeeringute Keskus laenu summas 3,8 miljonit krooni, et katta lühiajaliselt valla omafinantseeringut (sildfinantseerimisena).

Euroopa Komisjon lõpetas HASCO projekti 23.02.2005. a põhjusel, et valla esitatud aruanded ega komisjoni 25.11.2004. a visiit pole võimaldanud hinnata, milliste tulemusteni on projekti elluviimisel jõutud. Sama kirjaga teatas komisjon raha tagasimakse nõudest. Komisjon oli varem korduvalt hoiatanud, et kui vald ei esita korrektseid aruandeid raha kasutamise kohta, küsitakse raha tagasi. Lisaks tagasimaksekohustusele Euroopa Komisjoni ees tuleb vallal tagastada SA-lt Keskkonnainvesteeringute Keskus saadud laen, sest vald ei kasutanud seda sihtotstarbeliselt. 23.05.2006. a seisuga ei ole vald 11,7 miljoni krooni tagasimaksmist alustanud. Projektiraha kasutamise uurimist on alustanud Ida Politseiprefektuur.

Riigikontroll ei ole kindel, et vald esitas Riigikontrollile kõik materjalid, mis projekti partnerid vallale andsid, sest partnerid väitsid mitmel juhul, et nad on Riigikontrolli küsitud materjalid projekti käigus vallale juba esitanud. Samuti puudub Riigikontrollil kindlus, et kõik partnerid on esitanud Riigikontrollile kogu projektiga seotud informatsiooni.

Analüüsinud HASCO projekti materjale, mis Riigikontrollile esitati, ning antud selgitusi, peab nentima, et sündmuste kronoloogiat ja tehingute sisu tagantjärele hinnata oli puuduliku dokumentatsiooni tõttu raske ning mitmel juhul võimatu. Riigikontroll tegi auditi tulemusel järgmised järeldused:

- Sonda Vallavolikogu järelevalve vallavalitsuse tegevuse üle ei olnud piisav, kuna volikogu ei nõudnud vallavalitsuselt projekti esitamist volikogule ega pööranud piisavalt tähelepanu projekti elluviimisele ja valla audiitori koostatud märgukirjas toodud probleemidele. Volikogu tegevustele võisid mõju avaldada ka vallavolikogu esimehe ja vallavanema vahel projekti elluviimiseks sõlmitud vastastikused töötetvõtulepingud.
- Projekti juhtimine oli ebapiisav: projekti juhtimise töörühmad tegelikult ei töötanud; kõik projekti kaasatud partnerid ei olnud ei rahaliselt ega oskusteabelt sobilikud projekti ülesandeid ellu viima; kulude tegemisel ei järgitud projekti eelarvet; kontroll ülesannete täitmise üle puudus.
- Euroopa Komisjonile esitati kokku nõutud üheksast aruandest vaid kolm. Viimane, 17.12.2004. a aruanne, milles vald väitis, et enamik projekti eesmärkidest on täidetud, oli puudulik. Aruandes toodud projekti tulemused ei olnud tõendatud algdokumentidega; aruandes kajastati kulusid, mida polnud tehtud või mille kohta puudus tõendusmaterjal.

- Euroopa Komisjoni nõudmised olid põhjendatud, sest Sonda vald oli rikkunud abisaamise reegleid: ei esitanud nõuetekohaseid aruandeid; ei vältinud huvide konflikti tekkimist; ei sõlminud nõuetekohaseid lepinguid partneritega; ei säilitanud projekti elluviimist tõendavat dokumentatsiooni.

HASCO projekti ebaõnnestumine on viinud olukorrani, kus abiprojektiga võetud kohustused moodustavad enamiku valla aastaelarvest, mistõttu on ebatõenäoline, et vald on võimeline ise raha tagasi maksma. Praeguseks ei ole selge, kes sellisel juhul kohustused täidab. Samuti ei ole Vabariigi Valitsus seni pakkunud välja lahendust, kuidas vältida kohalike omavalitsuste makseraskustesse sattumist, kuidas toimida kohalike omavalitsustega, kes on sattunud raskesse finantsolukorda, ning kuidas peaks toimuma järelevalve omavalitsuse finantsolukorra üle.

Ettepanekud

Sonda vallavalitsusele

- Koostada tegevuskava tekkinud kohustuste täitmiseks ja esitada see volikogule kinnitamiseks.

Rahandusministrile

- Kiirendada Rahandusministeeriumi ettevalmistatud kohalike omavalitsuste finantsjuhtimist ja maksejõuetuse lahendamist käsitlevate seaduseelnõude esitamist Riigikogule.

SA Keskkonnainvesteeringute Keskus nõukogule

- Analüüsida täiendavalt SA Keskkonnainvesteeringute Keskus kontrolli vajalikkust kohalikele omavalitsustele antavate laenude kasutamise üle.

***

Oma vastuses Riigikontrolli aruande eelnõule nõustusid nii Sonda vallavanem kui ka SA Keskkonnainvesteeringute Keskus nõukogu Riigikontrolli ettepanekutega. Rahandusminister lubas oma vastuses, et esitab mõlema seaduse eelnõu Vabariigi Valitsusele k.a 1. oktoobriks.

Asjaosaliste, sh projekti partnerite vastuskirjad on lisatud kontrolliaruandele.

Sisukord

SISSEJUHATUS	5
Auditi iseloomustus	5
Valdkonna ülevaade	6
Euroopa Komisjoni rahastamisvahend LIFE	6
Ülevaade HASCO projektist	6
1. EUROOPA LIIDU NÕUDED ABISAAJALE JA PARTNERITELE	9
1.1. Sonda valla roll ja kohustused	9
1.2. Partnerite roll ja kohustused	12
2. PROJEKTI JUHTIMINE JA ARUANDLUS	14
2.1. Projekti elluviimine.....	14
2.2. Aruanded ja kuludokumendid.....	19
3. TEISED PROJEKTI RAKENDAMISEGA SEOTUD TÄHELEPANEKUD	27
3.1. Riigi roll kohalike omavalitsuste toetamisel	27
3.2. SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) roll HASCO projektis	27
3.3. Keskkonnaministeriumi roll LIFE-keskkonna projektide elluviimisel.....	28
3.4. Taotlus Hollandi Süsinikufondile	29
3.5. Raamatupidamise aastaaruande õigsus	29
LISAD	31
1. HASCO projekti eesmärk ja oodatavad tulemused	32
2. Sündmuste kronoloogia	34
SONDA VALLAVANEMA, SA KESKKONNAINVESTEERINGUTE KESKUS JUHATAJA, RAHANDUSMINISTRI, KESKKONNAMINISTRI JA PROJEKTI PARTNERITE VASTUSED	38

Sissejuhatus

Auditi eesmärk: saada vastus, kas keskkonnaprojekti “Põlevkivi poolkoksi käitlemine mulla-parendajaks, mullaparendaja kasutamine läga stabiliseerimiseks ja kahjustatud pinnaste taastamiseks peamiselt hübriidhaavaga metsastades” (edaspidi HASCO¹ projekt või projekt) eesmärgid said täidetud; milliste lepingutingimuste rikkumiste tõttu tekkis Sonda vallal kohustus Euroopa Komisjonilt (edaspidi komisjon) saadud raha tagasi maksta; kuidas tulevikus selliseid juhtumeid vältida.

Auditeeritud asutus: Sonda vald.

Auditeeritud periood: 2002.–2005. aasta.

Auditirühma liikmed: auditijuht Krista Uuna, audiitor Kristi Kährin ning metoodika, planeerimise ja aruandluse teenistuse juhataja Kaido Vetevoog.

Auditi iseloomustus

Sonda vallavanem pöördus Riigikontrolli poole sooviga, et Riigikontroll auditeeriks abiraha tagasimakse asjaolusid. Kuna Euroopa Komisjoni raha tagasinõudmise otsus oli auditi alustamise ajal teada, saab Riigikontrolli vaid tagantjärele konstateerida projekti korraldamisel tuvastatud puudusi. Samas loodab Riigikontroll, et tehtud järeldustest on kasu teistel Euroopa Liidult abiprojektidele raha taotlejatel.

Audit hõlmas Euroopa Komisjoni finantseeritud abiprojekti HASCO tegevuste ja dokumentide ülevaatomist ning analüüsimist. Auditis esitatud hinnangud põhinevad Riigikontrollile esitatud materjalil. Riigikontroll küsis kontrolliaruande eelnõu tutvustamisel projekti partneritelt kinnituskirja selle kohta, et partnerid on auditi käigus edastanud Riigikontrollile kogu olulise info ja esitanud tutvumiseks kõik auditi kontekstis olulised dokumendid, mis on vajalikud objektiivse käsitluse saamiseks. Kinnituskirja esitasid Riigikontrollile kõik partnerid, välja arvatud AS Atlantic Balsver, OÜ Synest ja OÜ Viru Ramm, kes ei allkirjastanud kinnituskirja ning esitasid Riigikontrollile oma eriarvamuse. Riigikontrollil ei ole võimalik arvestada nende eriarvamuses esitatud selgitustega, mille kohta nimetatud äriühingud ei esitanud dokumentaalseid tõendusmaterjale. Aruandele on lisatud kõigi partnerite vastuskirjad, v.a FT Transport Oy Ab, kellega Riigikontroll selgitas asjaolusid telefoni teel.

Hinnangud ja arvamused kujundati järgmiste kontrollitoimingute tulemusena:

- Keskkonnaministeeriumilt, SA-lt Keskkonnainvesteeringute Keskus (edaspidi ka KIK), abisaajalt ja partneritelt küsiti kogu projekti kohta olemasolev dokumentatsioon ja analüüsi saadud materjale;²
- hankijatelt küsiti selgitusi Riigikontrollile esitatud olulisemate summadega arvete ja nendega seotud tegevuste kohta;
- tehti intervjuud abisaaja (vallavanem Andrea Eiche, arendusnõunik Alvar Nõuakas, pearaamatupidaja Silja Vask; endine vallavanem Ivo Teder; endine vallavolikogu liige Kaupo Tihvan) ning tema partneritega (Ecoman OÜ ning Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituudi juhatuse liige Heino Luik ja raamatupidaja Mare Starkov; Synest OÜ ja Viru Ramm OÜ juhatuse liige Toom Pungas; Erra Aed TÜ juhatuse liikmed Aino Tapner ja Ülle Tiitsu; AS Atlantic Balsver juhatuse liige Kalev Tikk; Kiviõli Keemiatööstuse OÜ juhatuse liige Otto Sullakatko; FT Transport tegevjuht Stig Valter Monthen); Keskkonnaministeeriumi (tõukefondide büroo juhataja Henn Pärnamets) ja KIKi esindajatega (finantsjuht Tõnis Virovere; töötaja Jannu Kuusik).
- tutvuti Sonda vallas kohapeal projekti raames tehtud tööde tulemustega. Objektid, mida külastasime, olid Sonda valla arenduskoolituskeskus, TÜ Erra Aed puukool, Kiviõli Keemiatööstus OÜ

¹ Lühend HASCO tuleneb sõnaühendist *hybrid aspen* (hübriidhaab) ja CO₂ (süsihappegaas) tähisest.

² Dokumentatsiooni saadi ka OÜ-lt ELLE, kelle Euroopa Komisjon oli palganud projekti monitoorima.

segamisväljak Sonda vallas, OÜ Viru Ramm segamisväljak Erras ja katsepõld Sonda vallas kahe tuhamäe vahel.

Riigikontroll esitab auditi aruande ja materjalid asja edasiseks uurimiseks Ida Politseiprefektuurile.

Valdkonna ülevaade

Euroopa Komisjoni rahastamisvahend LIFE

Keskkonna rahastamisvahend LIFE (ingl *Financial Instrument for the Environment*, edaspidi LIFE-abi) loodi 1992. aastal EMÜ Nõukogu 21.05.1992. a määrusega nr 1973/92.

LIFE-abi üldine eesmärk on kaasa aidata Euroopa Ühenduse (edaspidi ühenduse) keskkonnapoliitika ja keskkonnaõigusaktide rakendamisele, ajakohastamisele ja arendamisele ning ühenduse säästvate arengule. LIFE-abi elluviimist korraldab Euroopa Komisjoni keskkonna peadirektoraat.

Programm LIFE jaguneb temaatiliselt kolmeks osaks: looduse LIFE-abi, keskkonna LIFE-abi ja kolmandate riikide LIFE-abi.

Riigikontroll on oma arvamuse kujundamisel lähtunud järgmistest LIFE-abi kasutamise regulatsioonidest:

- Euroopa Nõukogu 17.07.2000. a määrus nr 1655/2000,
- Euroopa Komisjoni otsus rahastamise kohta ja otsusega heakskiidetud projekt,
- *Standard Administrative Provisions* (edaspidi ka välisabi reeglid).

Eesti esitatud LIFE-keskkonna projektidest on ajavahemikul 2000–2005 rahastatud või rahastamisotsuse saanud 15 projekti, millest Euroopa Komisjoni poolne finantseerimine moodustab kokku 109,4 miljonit krooni.

Ülevaade HASCO projektist

Euroopa Ühenduse keskkonnapoliitika raames loodud keskkonna rahastamisvahendist LIFE finantseeritava abiprojekti “Põlevkivi poolkoksi käitlemine mullaparendajaks, mullaparendaja kasutamine läga stabiliseerimiseks ja kahjustatud pinnaste taastamiseks peamiselt hübriidhaavaga metsastades” kiitis Euroopa Komisjon 02.08.2002. a heaks oma otsusega nr C(2002)/2907.

HASCO projekti eesmärgiks oli uudset tehnoloogiat kasutades segada põlevkivituhka (poolkoksi) ja põllumajanduslikku läga ning seeläbi vähendada nende keskkonnoahtlikku mõju, rekultiveerida Ida-Virumaal mahajäetud kaevanduse karjäärid hübriidpuude istutamisega ning kasutada hiljem laialdasemalt katseprojektist saadud oskusteavet. Projekt koosnes 10 osast, mis sisaldasid alameesmärke ja nende saavutamiseks tehtavate tegevuste kirjeldusi. Projekti eesmärkide ja eeldatavate tulemuste loetelu on toodud aruande lisas 1.

Projekti elluviimiseks võttis Sonda vald laenu ka SA-lt Keskkonnainvesteeringute Keskus. Saadud raha kasutati valla ja projekti partnerite tegevuste finantseerimiseks.

Euroopa Komisjoni teatas oma 23.02.2005. a kirjas³ HASCO projekti rahastamise lõpetamisest, sest valla esitatud aruanded ega komisjoni 25.11.2004. a visiit pole võimaldanud hinnata, milliste tulemusteni on projekti elluviimisel jõutud; ning raha tagasimakse kohustusest.

---

³ Kiri nr D1/SL/IZM D(2005) D/3473

Projekti osalised ja finantseerimine (sh partnerite finantseering)

Euroopa Komisjoni heakskiidetud projekti kohaselt oli projekti kestuseks 35 kuud ehk 01.02.2002–31.12.2004, abisaajaks Sonda vald ja projekti partneriteks (edaspidi partnerid) Atlantic Balsver AS, Ecoman OÜ, Erra Aed TÜ, Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituut (edaspidi ka RAKI), Kiviõli Keemiatööstuse OÜ, Synest OÜ, Viru Ramm OÜ ning FT Transport Oy Ab (päritolumaa Soome).

Riigikontrollile antud selgituste järgi osalesid partnerid projektis järgmistel eesmärkidel:

AS Atlantic Balsver osales projektis partnerina põhjusel, et ettevõtte tegeles lahenduse otsimisega HASCO projektiga analoogsele probleemile, s.o puuistikute paljundamisele pistokstest. Projekti käigus pidi saama koguda piisavalt tõendeid ja materjale, et juurdumis- ja kasvustimulaatorit patentida.

OÜ Ecoman ja **Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituut** liitusid projektiga, lähtudes sisulisest, sh teaduslikust huvist põlevkivitööstusega seotud ratsionaalse looduskasutuse ja keskkonnakaitse probleemide vastu.

Erra Aed TÜ osales projektis seepärast, et ühistu tegevusvaldkondade arendamise kaudu luuakse kohalikele elanikele uusi töökohti ning väheväärtuslikud põllumaad metsastatakse.

Kiviõli Keemiatööstuse OÜ HASCO projektiga liitumise otseseks eesmärgiks oli leida poolkoksile kasutusvõimalusi. Kuna projekti üks osa oli põlevkivi poolkoksi käitlemine mullaparandajana, siis pidas osahing otstarbekaks projektis partnerina osaleda.

Synest OÜ ja **Viru Ramm OÜ** osalesid projektis eesmärkidel, mis on toodud käesoleva kontrolli-aruande lisas 1 “HASCO projekti eesmärk ja oodatavad tulemused”.

FT Transport Oy Ab eesmärgiks projektis oli katsetada põlevkivi utiliseerimise uut tehnoloogiat. Äriühing on varem osalenud kahes väiksemas projektis ning soovis korraldada ühe suuremahulisema katsetamise.

Projekti plaani järgi oli projekti kogumaksumuseks 55,5 miljonit krooni, millest 19,9 miljonit pidi andma Euroopa Komisjon ning 35,7 miljonit pidi tulema omafinantseeringuna abisaajalt ja partneritelt. Planeeritud finantseerimise jagunemist komisjoni ja omafinantseeringu vahel Sonda valla ning partnerite kaupa kajastab tabel 1.

Tabel 1. Finantseerimise jagunemise plaan (kroonides)

Asutus	Kogukulu	EK finantseering	Omafinantseering
Sonda vald	14 705 770	3 989 883	10 715 887
OÜ Viru Ramm	10 875 952	3 833 417	7 042 535
FT-Transport Oy Ab	10 326 756	4 537 514	5 789 242
OÜ Kiviõli Keemiatööstus	6 258 640	782 330	5 476 310
AS Atlantic Balsver	5 006 912	2 581 689	2 425 223
TÜ Erra Aed	3 911 650	1 955 825	1 955 825
OÜ Synest	3 442 252	1 721 126	1 721 126
RAKI	547 631	234 699	312 932
OÜ Ecoman	469 398	234 699	234 699
Kokku	55 544 961	19 871 182	35 673 779

Allikas: Riigikontroll HASCO projekti plaani järgi⁴

⁴ Esitatud projekti taotlus ja komisjoni otsus erinevad veidi finantseeringu osas.

Komisjoni otsuse tulemusena sõlmisid komisjon ja Sonda vallavalitsus 02.08.2002. a lepingu projekti elluviimise kohta. Lepingus sätestati rahalise toetuse summa, rahastamiskord ja kontroll. Eraldi toodi lepingus välja, et vastutus projekti rakendamise eest langeb Sonda vallale. Lepingule kirjutas valla poolt alla Sonda vallavanem Peedu Erm.

Projekti elluviimise alustamiseks laekus Euroopa Komisjonilt 505 994 eurot (7,9 mln kr), mis jäi ühtlasi ka ainsaks komisjoni makseks vallale. Lisaks sellele summale taotles Sonda vald SA-lt Keskkonnainvesteeringute Keskus 3,8 miljonit krooni laenu sildfinantseerimiseks (valla oma-finantseeringu lühiajaliseks katmiseks). SA Keskkonnainvesteeringute Keskus rahaldas valla taotluse. Tabelis 2 on näha, kuidas jagunesid komisjonilt ja KIKilt saadud summad abisaaja ja partnerite vahel.

Tabel 2. Raha jagunemine abisaaja ja partnerite vahel

Asutus	Tegelikud valla-poolsed väljamaksed
Sonda vald	2 923 404
OÜ Viru Ramm	3 157 454
FT-Transport Oy Ab	1 220 435
OÜ Kiviõli Keemiatööstus	620 948
AS Atlantic Balsver	1 466 396
TÜ Erra Aed	1 062 056
OÜ Synest	1 167 299
RAKI	109 526
OÜ Ecoman	127 778
Kokku	11 855 296

Allikas: Riigikontroll Sonda valla pangakonto väljavõtte järgi

Projekti teostamise ajal olid Sonda vallas järgmised vallavanemad: Peedu Erm kuni 18.12.2002, Ivo Teder 18.12.2002–30.08.2004 ja Andrea Eiche alates 30.08.2004. Auditi ajal oli vallavanem A. Eiche.

Kronoloogiline lühiülevaade projekti ajal toimunud sündmustest on esitatud lisas 2.

1. Euroopa Liidu nõuded abisaajale ja partneritele

1.1. Sonda valla roll ja kohustused

1.1.1. Vastutus projekti elluviimise ja aruandluse eest

LIFE-abi reeglite "Standard Administrative Provisions" üldsätete järgi on Sonda vallavalitsus (edaspidi ka abisaaja) komisjoni ees ainuisikuliselt juriidiliselt ja rahaliselt vastutav projekti rakendamise eest. Samuti on abisaaja komisjoni ainus kontaktisik ning ainus osaleja, kes tehnilise ja finantsilise arengu tulemustest peab komisjonile otse aru andma.

Välisabi reeglite järgi peab abisaaja esitama komisjonile ühe või mitu arenguaruannet projektis ette nähtud ajakava kohaselt ning vahe- ja lõpparuande ning vajaduse korral muud infot, mida komisjon soovib.

Auditi käigus selgus, et komisjonilt heakskiidu saanud projekti taotluse kohaselt oleks Sonda vald pidanud esitama arenguaruandeid regulaarselt kord kvartalis (kokku 8 arenguaruannet), lisaks sellele 31.12.2002. a vahearuarunde ning projekti lõppedes kolme kuu jooksul lõpparuande. Riigikontrollile esitatud andmete kohaselt esitati kogu projekti vältel komisjonile kokku kolm aruannet – üks arenguaruanne ja kaks vahearuannet – ning needki suure hilinemisega. Puuduvatele arenguaruannetele juhtis komisjon oma kirjades korduvalt tähelepanu, kuid Sonda vald ei esitanud aruandeid ka kirjades seatud uuteks tähtaegadeks.

1.1.2. Kohustus sõlmida partneritega lepingud ning jagada toetust nendest lähtudes

Abisaaja saab komisjonilt rahalist toetust ja tagab toetuse maksmise projektiettepanekus määratud partneritele, lähtudes nendega sõlmitud lepingutest. Välisabi reeglite kohaselt tuleb lepingutes määrata kindlaks osalejate roll, õigused ja vastutus. Seejuures tuleb kirjeldada iga partneri ülesandeid ning määrata kindlaks rahastamise kord. Samuti tuleb lepingusse kirja panna, et ühendus võib peale abisaaja ka partnerite suhtes rakendada samu õigusi ja nõuda neilt samu tagatise. Allkirjastatud lepingute koopiad tuleb edastada komisjonile.

Riigikontroll leidis lepingute sõlmimises järgmisi puudusi:

- Selgus, et partnerluslepingud olid allkirjastatud kõigi partneritega, v.a FT-Transport Oy Ab-ga, kes audiitoritele antud selgituste kohaselt keeldus lepingu allkirjastamisest. Intervjuudest saadud selgituste ja Sonda vallale FT Transport Oy Ab saadetud kirja kohaselt⁵ ei aktsepteerinud FT Transport Oy Ab mõningaid lepingu tingimusi, samuti ei sobinud neile projekti juhtimine. Viidati ka projekti-juhi liigsele sekkumisele äriettevõtte tegevusse. Vaatamata lepingu puudumisele maksti FT Transport Oy Ab-le konsultatsioonide ja mürgiste jäätmete töötlemise eest kokku 1 220 435 krooni. Samas polnud komisjoni kinnitatud projekti kohaselt FT Transport Oy Ab ülesanne mürgiste jäätmete töötlemine.
- Lepingud partneritega sõlmiti ajavahemikul jaanuarist aprillini 2003. Kõigis sõlmitud lepingutes oli märgitud, et leping jõustub tagasiulatuvalt 01.02.2002. Seitsmele lepingule oli märgitud Sonda valla esindajana vallavanem Peedu Erm, kes oli neile ka alla kirjutanud. Kuna Sonda Vallavolikogu 18.12.2002. a otsusega kinnitati vallavanemaks Ivo Teder, siis polnud allkirjutamise ajal vallavanem enam Peedu Erm, vaid Ivo Teder, see tähendab et lepingud allkirjastas isik, kellel polnud

---

⁵ FT-Transport Oy Ab 14.07.2003. a kiri, milles ariühing teatab, et ettevõtte juhtkond otsustas projektist loobuda.

selleks volitust. Viimasele, kaheksandale lepingule oli märgitud samuti, et Sonda valda esindab Peedu Erm, samas oli lepingu allkirjastanud uus vallavanem Ivo Teder.

Riigikontrolli hinnangul on tarvis selleks, et tagada partnerite poolt ülesannete nõuetekohane ja korrektne täitmine, sõlmida koostöölepingud juba enne projekti rakendamist või võimaluse korral enne projekti taotluse komisjonile saatmist, et vältida partneri loobumisest tingitud probleeme. Lisaks eelnevale on audiitorid seisukohal, et raha ei oleks tohtinud välja maksta enne, kui leping on sõlmitud (vt ka p 2.1.4), sama nõue on sätestatud ka välisabi reeglites.

Lepingute sisu üle vaadates leidis Riigikontroll lepingutes ja nende täitmisel järgmisi puudusi:

- Vaatamata välisabi reeglites nõutule polnud lepingutes sätestatud, et Euroopa Ühendus võib rakendada partnerite suhtes samasugused õigusi ja nõuda neilt samasuguseid tagatiseid nagu abisaajalt. Riigikontrolli hinnangul tähendab see, et Sonda vald võttis enda kanda kõik projektiga seotud riskid ja projektist tulenevad kohustused.
- Partneritega sõlmitud lepingutes ei olnud Sonda vald fikseerinud alusdokumentatsiooni vormistamise, säilitamise ja esitamise nõudeid. Näiteks ei olnud sätestatud välisabi reeglites tulenevat nõuet, et aruannetele, mis partnerid esitavad, tuleb lisada algdokumentide koopiad. Samuti polnud kirjas, et partnerid peavad kõigil kuludokumentidel projektile viitama. Riigikontrolli hinnangul ei pööranud vald piisavalt tähelepanu abiga seotud kulutuste dokumenteerimisele, kuigi see on eelduseks, et tehtud kulutused tunnustatakse abikõlblikuks.
- Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituudiga sõlmitud lepingus ei olnud selgelt kindlaks määratud partneri ülesandeid. Lepingus oli toodud, et partneri ülesanded on sätestatud lepingu lisa 1, milleks oli kinnitatud abiprojekt. Riigikontrolli hinnangul jäid selle partneri ülesanded tegelikult täpselt kindlaks määramata.
- Lepingutes polnud ette nähtud, et kui partner loobub projektist, siis peab ta täitma oma kohustusi seni, kuni leitakse uus partner. Kuigi seda pole nõutud välisabi reeglitega, on Riigikontrolli hinnangul vajalik selliste kokkulepete sõlmimine, et tagada projekti jätkusuutlikkus. Riigikontrolli arvates tähendab sellise klausli puudumine, et ka teised partnerid võivad ühel hetkel keelduda projekti kohustuste täitmisest, nagu seda tegi FT Transport Oy Ab. Riigikontrolli hinnangul võis see olla üks põhjustest, mis tingis projekti ebaõnnestumise.
- Lepingutes oli sätestatud, et abisaaja esindaja kinnitab esitatud aruanded ning kontrollib tehtud tööde vastavust ülesannetele. Enne kokkulepitud ülesannete nõuetekohast täitmist ja vastava aruande esitamist partnerile ei tohtinuks tasu maksta. Juhul kui partner pole projektijärgseid ülesandeid tähtajaks teostanud, on õigus rakendada sanktsioone või leping lõpetada. Lepingute täitmise kontrollimise kohta tegi Riigikontroll järgmised tähelepanekud:
  - Sonda vald ei esitanud Riigikontrollile ühtki dokumenti, mis tõendaks, et oleks kontrollitud projektijärgsete ülesannete täitmist või veendunud enne arvete maksmist teostatud tööde vastavuses arvetele ja projektile. Kuigi osa partnereid esitas Riigikontrollile tööde üleandmise-vastuvõtmise aktid, millele olid alla kirjutanud abisaaja ja partneri esindajad, viitab hulk asjaolusid sellele, et töö on jäänud mitmel juhul tegelikult tegemata. Näiteks andis AS Atlantic Balsver Sonda vallale üle töö, mis sisaldas muu hulgas HASCO projekti kohta videomaterjali koostamist. Töö vastuvõtmist kinnitas oma allkirjaga Sonda toonane vallavanem Ivo Teder. Auditi käigus antud selgitustes kinnitas AS Atlantic Balsver, et HASCO projekti raames on tegevusi filmitud, kuid videofilmi pole monteeritud. See oli plaanis koostada pärast projekti lõppemist.
  - Riigikontrolli andmetel esitas lepinguga nõutud aruandeid vallale kaheksast partnerist vaid kaks: Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituut ning OÜ Ecoman. Sanktsioone aruannete esitamata jätmise eest vald ei rakendanud.

Kuigi lepingutes on viidatud Euroopa Ühenduse välisabi reeglitele, oleks Riigikontrolli arvates tulnud lepingus fikseerida kõik partneri kohustused, mis on nõuete reeglitekohase täitmise tagamiseks vajalikud. Samuti oleks Sonda vald pidanud projekti edukaks elluviimiseks ja rahakasutuse kontrollimiseks rakendama kõiki lepingus sätestatud õigusi.

1.1.3. Kohustus säilitada projekti kogu dokumentatsioon

Välisabi reeglite kohaselt peab abisaaja pidama korrektset raamatupidamist, tehes seda seadustest ja muudest valdkonda reguleerivatest eeskirjadest tulenevate raamatupidamistavade kohaselt. Abisaaja peab säilitama asjakohase tõendava dokumentatsiooni kõigi projekti kulutuste, laekumiste ja tulude kohta, millest on komisjonile teatanud (sealhulgas ka partnerite ja alltöövõtjate vastavate dokumentide koopiad), näiteks arved, lepingud, tellimused, makse- ja palgatõendid, töötunnilehed ning kõik muud kulude arvutamise ja esitamise aluseks olnud dokumendid. Kõik arved peavad olema nii täpsed, et nende põhjal oleks võimalik tuvastada, milles osutatud teenus seisnes (s.t iga teenuse täpne kirjeldus ja maksumus). Muu hulgas peab olema tagatud hankijate valikut põhjendava dokumentatsiooni (näiteks erinevate pakkumiste võtmine, riigihangete korraldamine) olemasolu. Kogu dokumentatsioon peab olema korrektne, arusaadav, täpne ja adekvaatne. Abisaaja peab tagama, et hankijate väljastatud arvetel vm kulusid tõendavatel dokumentidel viidatakse projektile. Arved ja hankijate valikut põhjendavad dokumendid ning muud projekti kohta käivad dokumendid tuleb säilitada arhiivis.

Riigikontroll leidis auditi käigus, et vallal olid olemas küll valla väljamakseid tõendavad arved, kuid puudusid makstud arvete koostamise aluseks olnud dokumendid (näiteks ostuarved, lepingud, maksetõendid, palgatõendid, töötunnilehed), mille põhjal oleks võimalik tuvastada, kuidas on arve summa kujunenud, sh milliseid töid selleks tehti või teenuseid telliti ning millises mahus. Enamasti ei olnud arvetele märgitud, millise projektiülesande täitmisega arve seotud oli. Enamikul esitatud arvetel puudus ka viide projektile.

Samuti puudusid abisaajal hankijate valikut põhjendavad dokumendid, seepärast ei ole teada, miks valiti koolituskeskust ehitama OÜ Kalot Ehitus või miks osteti katlad koolituskeskuse tarvis OÜ-It VV Soojus.

Eelneva põhjal jõudis Riigikontroll järeldusele, et projekti rahadest makstud ostude puhul ei olnud tagatud tehingute ja arvestuse läbipaistvus, mille eesmärgiks on tagada, et abiraha kasutatakse säästlikult ning ainult projektiga seotud väljamakseteks.

1.1.4. Huvide konflikti vältimine

Välisabi reeglite kohaselt peab abisaaja võtma tarvitusele kõik ettevaatusabinõud, mis on vajalikud selleks, et vältida huvide konflikti tekkimist, ning informeerima kohe komisjoni igast olukorrast, mis annab põhjust või võib anda põhjust mõne sellise vastuolu tekkeks.

Euroopa Komisjon juhtis oma 30.06.2004. a kirjas tähelepanu sõltumatuse probleemile ja huvide konfliktile (vt ka p 1.2.3 ja 2.1.6) seoses Toom Pungasega. Analüüsidest seoses HASCO projektiga isikute majanduslikke huvisid, leidis Riigikontroll, et lisaks Pungasele esines huvide konflikt ka Kaupo Tihvani puhul.

- Vallavolikogu liige Kaupo Tihvan, kes kuulus projekti koordineerimisgruppi, oli seotud äriühinguga OÜ ErraLTV (43% osanik) ja FIEga Kaupo Tihvani Jaagu talu. Neile maksis vald esitatud arvete alusel HASCO projekti rahast vastavalt 184 699 ja 30 680 krooni.

- Projekti juht Toom Pungas (kes koostas ka projekti) oli seotud OÜga Viru Ramm (100% osanik)⁶, OÜga Synest (33% osanik) ja osutas teenust kui FIE Toom Pungas. Seejuures oli Pungas mõlema osahinguga juhatuse liige. Äriühingutele tasus vald HASCO projekti rahast vastavalt 3 157 454 ja 1 167 299 krooni ning FIE-le 155 171 krooni. Vt ka p. 1.2.3.

Kuigi Euroopa Komisjon juhtis abisaaja tähelepanu mitmel juhul huvide konfliktile, ei võtnud vallavolikogu probleemi lahendamiseks midagi ette.

1.2. Partnerite roll ja kohustused

1.2.1. Kaasrahastamise kohustus

Välisabi reeglite järgi peab iga partner kandma osa projekti elluviimisega seotud ülesannete täitmise kulusid (vt “Valdkonna ülevaade”, tabel 1).

Riigikontrollil ei olnud võimalik hinnata, kas kõik partnerid osalesid projekti finantseerimises, kuna sellekohaseid aruandeid ei esitanud Riigikontrollile ei vald ega suur osa partneritest. Audiitoritele esitasid omafinantseeringu kohta koostatud aruande⁷ ja seda tõendava dokumentatsiooni vaid kaks väiksemat partnerit: OÜ Ecoman ning Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituut. Aruanded ülesannete kaupa oma tegevuste kohta esitas Riigikontrollile OÜ Synest. Nendes aruannetes on osahing muu hulgas esitanud kokkuvõtte ülesannete täitmiseks tehtud kulutustest ja abisaajale esitatud arvetest, sh on näidatud omafinantseeringu summa. Samas polnud kõiki tegevusi võimalik kokku viia arvetega, kuna aruanded olid puudulikult koostatud, nt puudusid osaliselt viited arvetele, enamikul aruannetest ei kattunud tehtud kulutuste summa abisaajale esitatud arvete summadega. Ka osa teisi partnereid esitas Riigikontrollile mitmesuguseid kuludokumente väidetava omaosaluse kohta, kuid nende seotust projektiga ei olnud võimalik hinnata. Osal arvetel, mis partnerid vallale esitasid, oli välja toodud omafinantseering, kuid samas ei olnud nendega kaasas vastavaid kalkulatsioone ega muid alusdokumente, mis kaasfinantseeringut ja selle suurust tõendaksid.

1.2.2. Kohustus säilitada tööde tegemist tõendav dokumentatsioon

Sarnaselt abisaajaga peavad ka partnerid pidama korrektseid raamatupidamisregistreid, tehes seda seadustest ja eeskirjadest lähtuvate üldiste raamatupidamistavade kohaselt. Partnerid peavad säilitama asjakohase dokumentatsiooni kõigi projekti kulutuste, laekumiste ja tulude kohta, millest abisaaja on komisjonile teatanud, näiteks arved, lepingud, makse- ja palgatõendid, töötunnilehed ning kõik muud kulude arvutamiseks ja esitamise aluseks olnud dokumendid. See dokumentatsioon peab olema selge, täpne ja asjakohane ning seostatav projektiga. Kõik arved peavad olema piisavalt detailsed, et nende põhjal oleks võimalik täpselt tuvastada, milles osutatud teenus seisnes (s.t iga teenuse täpne kirjeldus ja maksumus). Partnerid peavad esitama abisaajale, kes vastutab komisjonile esitatava tehnilise ja finantsaruandluse eest, kõik selleks vajalikud dokumendid. Partnerid peavad tagama hankijate valikut tõendava dokumentatsiooni olemasolu ning hankijate väljastatud arvete või muude dokumentide selge viidatud seose projektiga. Arved ja hankijate valikut põhjendavad dokumendid ning muud projekti kohta käivad dokumendid tuleb säilitada arhiivis.

Riigikontrollile teadaolevalt küsis vald projekti elluviimise jooksul kirjalikult partneritelt aruandeid ja dokumente alles 2004. a novembris seoses eelseisva Euroopa Komisjoni visiidiga. Riigikontrollile antud selgituste kohaselt küsiti suuliselt aruandeid ka varem, kuid vallale neid ei esitatud.

⁶ 07.08.2001–12.10.2004 oli 40% osanik FT-Transport Oy Ab ja 60% osanik AS Anto Grupp, mille 100% aktsionär on Toom Pungas. FT-Transport Oy Ab osa omandas T. Pungas 12.10.2004 ja ASi Anto Grupp osa omandas T. Pungas 24.11.2004, seega on Pungas alates 24.11.2004 OÜ Viru Ramm 100% osanik.

⁷ Sama aruande esitasid projekti kestel nimetatud partnerid ka vallale.

Kuna Sonda vallal puudusid partnerite esitatud arvete aluseks olevad kuludokumendid, pöördus Riigikontroll sellekohase sooviga projekti partnerite poole. Partnerid ei esitanud Riigikontrollile kõiki kuldokumente, mis olid vallale esitatud arvete aluseks (vt p 2.2.2). Enamikul dokumentidest, mis partnerid Riigikontrollile esitasid, ei viidatud projektile ning paljudele arvetele polnud märgitud koguseid ja mõõtühikuid. Sellest tulenevalt ei olnud võimalik kokku viia vallale esitatud arveid ja partneritelt Riigikontrollile esitatud alusdokumente. Samuti puudus partneritel hankijate valiku aluseks olnud dokumentatsioon.

1.2.3. Tehingud projektiga seotud osapooltega

Partnerid ei tohi tegutseda projekti raames abisaaja või teiste partnerite jaoks alltöövõtja ega tarnijana.

Riigikontrollile esitatud materjalide läbivaatamisel selgus, et mitmel juhul olid partneritega seotud ettevõtted olnud teiste partnerite jaoks tarnija või alltöövõtja rollis.

Auditi käigus selgus, et TÜ Erra Aed tegi alltöövõttu OÜ-le Viru Ramm. Lisaks sellele oli komisjonile 17.12.2004. a esitatud aruandes näidatud kulusid teistelt projektiga seotud osapooltelt. Näiteks:

- Sonda vald näitas aruandes ostusid Erra LTV OÜ-lt (osanik Kaupo Tihvan, kes oli vallavolikogu liige) summas 176 764 krooni, Jaagu talult (Kaupo Tihvan) 156 606 krooni.
- Viru Ramm OÜ näitas aruandes ostusid FT Eesti OÜ-lt (osanik Stig Monthen, kes on ka FT Transport Oy Ab osanik) summas 27 740 krooni, Anto Grupp ASilt (Toom Pungas) summas 547 631 krooni.
- Erra Aed OÜ näitas aruandes ostusid FT Eesti OÜ-lt (Stig Monthen) summas 21 382 krooni, Erra LTV OÜ-lt (Kaupo Tihvan) summas 64 083 krooni.
- Synest OÜ (osanik Toom Pungas) näitas aruandes nii personalikulusid oma töötajatele (K. Pungas ja T. Pungas) kui ka ostetud teenuseid FIE-lt Kaia Pungas 92 492 krooni ja FIE-lt Toom Pungas 140 454 krooni ulatuses.
- Ecoman OÜ (osanik Heino Luige) näitas aruandes nii personalikulusid Heino Luigele kui ka ostetud teenuseid Heino Luigelt summas 16 085 krooni.

Riigikontroll on arvamusel, et alltöövõtu keelu põhimõte kehtib nii projektis osalejatele (abisaajale ja partneritele) kui ka projektis osalenud partneritega seotud ettevõtetele. Samuti oli tegemist huvide konfliktiga, mis on välisabi reeglite kohaselt keelatud (vt p 1.1.4).

***

Riigikontrolli auditis leidsid kinnitust asjaolud, mille alusel küsis Euroopa Komisjon Sonda vallalt raha tagasi. Sonda vald oli mitmel juhul rikkunud komisjoni sätestatud abisaamise reegleid, näiteks ei esitatud nõuetekohaseid aruandeid; ei välditud huvide konflikti tekkimist; ei sõlmitud nõuetekohaseid lepinguid; ei säilitatud projekti elluviimist tõendavat dokumentatsiooni.

2. Projekti juhtimine ja aruandlus

2.1. Projekti elluviimine

Komisjoni kehtestatud reeglite kohaselt vastutab abisaaja juriidiliselt ja finantsiliselt ainuisikuliselt Euroopa Komisjoni ees projekti rakendamise eest: abisaaja ülesandeks on suhelda komisjoniga, koostada ja esitada nõutud aruandeid, tagada projekti kinnitatud kavade ja sätestatud nõuete kohane elluviimine ning teavitada vajaduse korral viivitustest või muudatustest projektis.

2.1.1. Taotluses kirjeldatud ja tegelik projektijuhtimine

Selleks et tagada kinnitatud projekti tegevuste/ülesannete õigeaegne korrektne täitmine ja finantskontroll ning esitada komisjonile regulaarselt ja õigeaegselt arengu-, vahe- ja lõpparuandeid, oli projektis ette nähtud luua projekti koordineerimisgrupp (*management team*), juhtivkomisjon (*steering committee*) ja aruannete koostamise meeskond. Lisaks nimetatud meeskondadele pidi määratama ka finantskontrolli ja raamatupidamise eest vastutaja. Koordineerimisgrupi liikmed pidid vastutama projekti eesmärkide saavutamise eest. Seejuures tuli koordineerimisgrupi liikmete vahel ära jagada projekti ülesanded, mille täitmise eest nad vastutavad. Juhtivkomisjoni pidid kuuluma teadlaste, valla, maa-avalitsuse ja Keskkonnaministeeriumi esindajad. Nende ülesandeks oli suhelda ametlike ringkondadega.

Sonda valla poolt OÜga Synest sõlmitud partnerluslepingu järgi oli partneri ülesandeks muu hulgas jälgida projekti tähtaegset ja nõuetekohast elluviimist, koordineerida abisaaja ja teiste partnerite tegevust projekti täitmisel, osaleda Euroopa Komisjonile projekti aruannete koostamisel ning tagada projekti osaliste pidev kursisolek vajaliku infoga. Samuti oli komisjoni kinnitatud projekti kohaselt OÜ-le Synest projekti juhtimiseks ette nähtud 312 932 krooni ning summas 378 260 krooni oli Sonda vald tasunud ka partneri esitatud arveid. Riigikontrolli hinnangul oli projekti juhtimine antud partnerile OÜ Synest, täpsemalt selle tegevjuhile Toom Pungasele. Lisaks OÜ-le Synest oli projektis ette nähtud projekti juhtimise kulud ka OÜ-le Viru Ramm⁸ summas 481 915 krooni ning talle oli vald tasunud kokku 380 213 krooni⁹.

Projekti jooksul, s.o 2002.–2005. a vahetus koordinaator kaks korda. 2002. a komisjonile esitatud projektitaotlusele kirjutas alla Sonda toonane vallavanem Peedu Erm, kes 2003. a märtsis loobus projekti koordinaatori kohast uue vallavanema nimetamise pärast. Seoses Peedu Ermi loobumisega tegi volikogu ettepaneku nimetada projekti koordinaatori kohale Ivo Teder, kes oli 2002. a detsembris valitud Sonda uueks vallavanemaks. Ametlikult kinnitas volikogu Tederi projekti koordinaatoriks 10.09.2003. a otsusega nr 13/2, seega pool aastat hiljem. Sama otsusega kinnitati ka valla töörühm projekti juhtimiseks koosseisus Ivo Teder, Toom Pungas, Silja Vask, Karl-Johannes Kärner ja Kaupo Tihvan.

Kohe pärast vallavanemaks määramist 2004. a augustis kinnitas volikogu uueks projekti koordinaatoriks Andrea Eiche. Ühtlasi kinnitati uus projekti koordineerimisgrupp koosseisus Andrea Eiche, Toom Pungas, Silja Vask, Nikolai Malinovski ja Enno Loos. Samal istungil avaldati umbusaldust valla-avalitsuse liikmele pearaamatupidaja Silja Vaskile ja seoses sellega vabastati Silja Vask vallavalitsuse liikme kohustustest. Riigikontrollile antud selgituste kohaselt oli umbusaldamise üheks põhjuseks HASCO projekti kehv ellurakendamine, kuid koordineerimisgruppi jäi pearaamatupidaja alles vaatamata umbusaldusele seepärast, et oleks tagatud projekti ülesannete tulemuste eest vastutus.

17.12.2004. a ja 15.11.2004. a Euroopa Komisjonile esitatud vahearuanne kohaselt kuulusid juhtivkomisjoni, mida koordineeris vald, Mart Mikker (RAKI), Ott Sulakatko (Kiviõli Keemiatööstus),

---

⁸ Osanik Toom Pungas, vt täpsemalt p 1.1.4

⁹ Arved olid esitatud ühe summana projekti juhtimise ja aruandluse eest.

Toom Pungas (Viru Ramm), Kalev Tikk (Atlantic Balsver), teadlased dr Ülo Erik (Eesti Dendroloogia Selts, Ülo Eriku Suurpea Puukool) ja dr Ülo Tamm (Eesti Maaülikool). Koordineerimisgrupp kuulud Kaupo Tihvan (Sonda vald), Toom Pungas (Viru Ramm), Kalev Tikk (Atlantic Balsver), Alain Kang (Erra Aed), Heino Luik (Ecoman), Mart Mikker (RAKI), Tiit Vanamölder (Kiviõli Keemiatööstus). Aruannete koostamise meeskonda kuulud Alvar Nõuakas (Sonda vald), Mart Mikker (RAKI), Anneli Pungas (Synest) ja Mart Palmas (Atlantic Balsver). Raamatupidamise ja finantskontrolli eest vastutaja oli vahearuanne kohaselt Silja Vask koos partnerite raamatupidajatega.

Kõigi komisjonile esitatud aruannete kohaselt käisid projekti juhtimiseks ettenähtud töörühmad koos regulaarselt ja mingeid probleeme ei esinenud. Samas väitsid selgitusi andnud A. Eiche ja A. Nõuakas, et peale vallavalitsuse moodustatud töögrupi teisi töörühmi ei moodustatud. Toom Pungas väitis, et koos käis ka koordineerimisgrupp, mille liikmed kohtusid mitmel korral Tallinnas. Seda kinnitas ka Heino Luik, kes väitis, et lisaks partneritele ja teadlastele osales koosolekul ka valla esindaja, alguses P. Erm ning hiljem I. Teder. Koosolekute toimumise tõenduseks esitas Pungas väljavõtte oma kalendermärkimikusse märgitud kohtumiste ajakavast.

Kuna kohtumisi ja nendel arutatud teemasid pole protokollitud, siis polnud Riigikontrollil võimalik hinnata kohtumiste mõju Hasco projekti juhtimisele.

2.1.2. Partneri tegevusala ja projektis toodud tegevusala vastuolu

Euroopa Komisjonile esitatud projektis on kirjeldatud partnerit Atlantic Balsver ASi kui aktivaatori-tehnoloogia patenteeritud omanikku. Projekti kohaselt lähtub äriühing oma tegevuses eesmärgist ennetada keskkonna saastamist keskkonnaohutu tehnoloogia kasutamise ja arendamise kaudu ning tal on partnerid Suurbritannias, Rootsis, Itaalias ja Saksamaal. Partneri roll projekti elluviimisel on katse-näidise (ingl *prototype*) arendamine ja mulla aktivaatori tootmine, koolitusmaterjalide väljaandmine ja levitamine ning kodulehekülje loomine.

Riigikontroll ei saanud kindlust, et komisjonile esitatud info on õige, kuna ettevõtte põhikirjast selgus, et firma tegevusalaks on jae- ja hulgikaubandus, vahendustegevus, metallitoodete valmistamine, autoremont, ehitusmaterjalide ja tööriistade jae- ja hulgimüük. Samuti polnud 2002. ja 2003. a majandusaasta aruannetes märgitud keskkonnatehnoloogiaga seotud tegevusi, vaid ettevõtte tegevuseks oli märgitud ehitusmaterjalide, voldikuste ja metallist telerialuste hulgimüük. Samuti puudusid patendi-andmebaasis andmed, et ASil Atlantic Balsver oleks eespool nimetatud aktivaatoritehnoloogia patent.

Kalev Tiku selgitusel kinnitab tema valmisolekut projektis võetud ülesandeid täita asjaolu, et ettevõtte soetas projekti käigus vesilahuse valmistamise seadmed, mida projektis kasutati (desintegraatorveski, autoklaav, doseerimismahuti jm).

2.1.3. Projektis esitatud partnerite finantsmajanduslik usaldusväärsus

Lisaks projekti partnerite tehnilisele usaldusväärsusele tuleb hinnata ka partneri finantsusaldusväärsusust ning vastavad andmed (partneri aastakäive, bilansimaht ja töötajate arv) tuleb märkida projekti taotlusesse. Partnerite usaldusväärsuse hindamine on vajalik selleks, et saavutada kindlus, kas valitud partner suudab ka finantsiliselt projektis võetud ülesandeid täita. Partnerite finantsusaldusväärsusust näitavad andmed on toodud tabelis 3.

Tabel 3. Partnerite finantsandmed aastate kaupa

Partner	Aasta	Netokäive	Bilansimaht	Omakapital
OÜ Viru Ramm*	2000	–	–	–
(omafinantseering 7 042 535 krooni)	2001	0	52 686	52 686
	2002	67 693	101 586	101 586
OÜ Kiviõli Keemiatööstus	2000	120 346 132	30 503 496	16 221 120
(omafinantseering 5 476 310 krooni)	2001	133 273 445	48 858 271	16 352 640
	2002	153 886 103	52 338 131	17 425 519
AS Atlantic Balsver	2000	1 898 624	2 074 979	464 003
(omafinantseering 2 425 223 krooni)	2001	1 742 908	1 850 972	677 483
	2002	2 385 511	2 802 209	908 561
TÜ Erra Aed	2000	79 348	227 094	254 863
(omafinantseering 1 955 825 krooni)	2001	87 776	237 465	221 074
	2002	75 945	218 167	209 629
OÜ Synest	2000	1 486 914	788 030	142 885
(omafinantseering 1 721 126 krooni)	2001	1 122 405	579 654	31 707
	2002	991 844	381 409	–56 554**
OÜ Ecoman	2000	460 696	98 014	38 883
(omafinantseering 234 699 krooni)	2001	211 176	41 928	41 153
	2002	412 164	77 354	45 655
RAKI	2000	0	7 531	–
(omafinantseering 312 932 krooni)	2001	593 817	103 973	–
	2002	280 831	42 528	–
FT Transport Oy Ab	2000			
(omafinantseering 5 789 242 krooni)	2001			
	2002	andmed puuduvad		

* OÜ Viru Ramm 2000. a andmed puuduvad seetõttu, et äriühing loodi alles 2001. aastal.

** OÜ Synest negatiivne omakapital korrigeeriti 2003. aasta aruandes.

Allikas: Äriregistrile esitatud majandusaasta aruanded

Tabelist on näha, et kõigi projektis olulise omafinantseeringuga osalevate äriühingute rahaline seis ei olnud piisavalt hea, et olla veendunud, kas nad on suutelised võetud kohustusi täitma. Riigikontroll on arvamusel, et enne äriühingute kaasamist mahukatesse projektidesse tuleb põhjalikult analüüsida nende võimekust ülesandeid täita. Audiitorite hinnangul ei ole HASCO projekti koostamisel partnerite finants-usaldusväarsust piisavalt analüüsitud. Nii ei suutnudki näiteks TÜ Erra Aed oma ülesandeid täita, nagu selgus komisjonile 17.12.2004. a esitatud aruandest. Samuti ei ole selge, kuidas hindas vald OÜ Viru Ramm ja OÜ Synest puhul nende suutlikkust omafinantseeringu kohustust täita. (Vt ka p 2.1.6)

2.1.4. Viivitamine projekti elluviimisel ja projekti muutmine

Projekti elluviimine pidi EK otsuse kohaselt algama 01.02.2002. a. Auditi käigus selgus, et projekti esimene dokument, mis tõestab projekti algust, oli arve reklaami eest, mille esitas Kalendrike OÜ Sonda vallale kui abisaajale 2002. a oktoobris ning vald tasus selle eest 2003. a märtsis. Lepingud partneritega sõlmiti 2003. a esimeses kvartalis, esimesed arved esitasid partnerid 2003. a märtsis. Kuigi Euroopa Komisjonile 15.04.2005. a saadetud kirjas märkis vald, et 2002. a segati 22 090 tonni koksi 4200 tonni turbaga ja stabiliseeriti 4400 m³ läga, võib Riigikontrollile esitatud andmete põhjal järeldada, et projekti hakati tegelikult ellu viima alles 2003. a kevadel, kui oli laekunud esimene makse Euroopa Komisjonilt. Projekti juht Pungas selgitas, et tegelikult hakati projekti ellu viima juba 2002. aasta veebruarist, kui OÜ Viru Ramm esitas 11.02.2002. a kolm patenditaotlust Patendiametile. Riigikontroll ei saanud kindlust, et mainitud patendiga kaitstavate leiutiste väljatöötamise kulud olid seotud

HASCO projektiga, kuna Euroopa Komisjon ei olnud sel ajal projekti taotlust veel heaks kiitnud ning abisaaja ja partnerite vahelised lepingud, mis jagasid täpsed ülesanded partnerite vahel, olid samuti sõlmimata. Samuti on välisabi reeglites sätestatud, et abikõlblikeks kuludeks peetakse muu hulgas kulusid, mis on kaasnud tegevusega, mida on alustatud pärast projekti alguskuupäeva ja mis on lõpule viidud enne projekti lõppkuupäeva. Kuna projekti alguskuupäevaks oli 01.02.2002. a ja nimetatud patenditaotlused esitati 10 päeva hiljem, siis ei saanud leutise loomisega seotud tegevused olla tehtud HASCO projekti ajal ning nende kulude katmist projekti rahadest ei saa pidada abikõlblikeks.

14.07.2003. a saadetud kirjas¹⁰ teatas projektist tagasitõmbumisest FT-Transport Oy Ab, kes oli projekti kohaselt suurim komisjoni finantseeringu saaja. Põhjuseks tõi partner, et arvestades viimase kuue kuu sündmusi, peavad nad võimatuks jätkata koostööd abisaajaga ning lisasid, et omades kogemusi mitmes taolises projektis, ei saa nad aktsepteerida tegevusi, mida projekti nime all tehakse.

Välisabi reeglite järgi peab abisaaja komisjoni viivitamatult teavitama projekti elluviimise viibimise põhjustest ning projekti märkimisväärsest muutmisest. Oluliseks projekti muutmiseks peetakse ka partnerite asendamist. Projekti muutmiseks tuleb komisjonile saata vormikohane muudatusettepanek, kus tuleb muudatusi üksikasjalikult põhjendada. Sonda vald teatas komisjonile partneri asendamisest oma 30.08.2003. a kirjas, kasutamata komisjoni etteantud vormi ning kirjeldades üldsõnaliselt soovitud muudatusi. Pärast pikka kirjavahetust komisjoniga, kus komisjon palus põhjalikumalt infot muudatuste kohta ning valla vastuseid kirjadele, otsustas komisjon projekti elluviimise peatada, sest vald jättis aruanded esitamata. Komisjon ei arvestanud ka valla muudatusettepanekut, sest põhjendused ei olnud piisavad ega asjakohased.

Riigikontrolli hinnangul seati juba projekti esimesel aastal projekti alustamisega viivitamise tõttu ohtu projekti eesmärkide saavutamisele. Riigikontroll on arvamusel, et FT-Transport Oy Ab loobumine oli üks põhjustest, miks projekti ei suudetud plaani kohaselt ellu viia.

2.1.5. Tööettevõtulepingute sõlmimine

HASCO projekti raames sõlmiti mitmeid tööettevõtulepingud, mille sisust ei selgunud, mille eest tasu täpselt maksti ja mida makstud raha eest saadi. Näiteks:

- Vallavanem Ivo Teder sõlmis 06.01.2003. a pearaamatupidaja Silja Vaskiga tööettevõtulepingu tööülesandega "HASCO projektiga seotud ülesannete täitmiseks" ajavahemikul 06.01.2003–31.12.2004 maksumusega 50 eurot tööpäeva kohta, kokku maksti 63 027 krooni (maksudeta).
- Vallavanem Ivo Teder sõlmis 06.01.2003. a vallavolikogu liikme Kaupo Tihvaniga tööettevõtulepingu tööülesandega "HASCO projektiga seotud ülesannete täitmiseks" ajavahemikul 06.01.2003–31.12.2004 maksumusega 40 eurot tööpäeva kohta, kokku maksti 29 617 krooni (maksudeta).

Mõlema lepingu kohaselt andis tööülesandeid ja kontrollis nende täitmist vallavanem Ivo Teder.

Peale nende lepingute sõlmis vallavanem Ivo Teder 06.01.2003. a tööettevõtulepingu vallavolikogu esimehe Karl-Johannes Kärneriga ajavahemikuks 06.01.2003–31.12.2004, lepingu sisuks oli HASCO projektiga seotud ülesannete täitmine¹¹ ja selle eest tuli maksta päevatasu 40 eurot tööpäeva kohta (sh maksud). Kokku maksti K-J. Kärnerile 71,7 tööpäeva eest 24 617 krooni (millele lisandusid maksud). Samal kuupäeval sõlmis vallavolikogu esimees K-J. Kärner samaks ajavahemikuks tööettevõtulepingu I. Tederiga, töö sisuks oli HASCO projektiga seotud ülesannete täitmine¹² ja selle eest tuli maksta päevatasu 60 eurot tööpäevas. I. Tederile maksti kokku 124,8 tööpäeva eest 64 324 krooni (maksu-

¹⁰ FT-Transport Oy Ab 14.07.2003. a kiri, milles äriühing teatab, et ettevõtte juhtkond otsustas projektist loobuda.

¹¹ Lepingü järgi andis tööülesandeid ja kontrollis nende täitmist vallavanem Ivo Teder.

¹² Lepingü järgi andis tööülesandeid ja kontrollis nende täitmist vallavolikogu esimees Karl-Johannes Kärner.

deta). Riigikontrolli hinnangul sisaldub Sonda vallavanema Ivo Tederi ja vallavolikogu esimehe Karl-Johannes Kärneri vahel teineteisega vastastikku sõlmitud töötetvõtulepingutes huvide konflikt.

Riigikontroll on arvamusel, et selliste üldsõnaliste lepingute sõlmimisel ei ole lähtutud heast tavast, kuna lepingus pole täpselt kirjas, mis tööde tegemiseks leping sõlmiti, samuti pole märgitud töö mahtu. Tööülesannete andmist ja nende täitmise kontrollimist vallavanem ega vallavolikogu esimees kirjalikult dokumenteerinud ei ole. Samuti ei olnud kirjalikult fikseeritud tellitud tööde vastuvõtmist, kuigi tasu tehtud töö eest oli makstud. Riigikontroll ei saa eelnevast muud järeldada kui seda, et sisuliselt kasutati lepingute sõlmimist lisatasude maksmiseks.

Riigikontroll leiab, et vallavanema ja vallavolikogu esimehe omavaheliste lepingute sõlmimine pole eetiline, samuti pole sellisel juhul tagatud huvide konflikti vältimine ja puudub järelevalve lepingu täitmise üle.

2.1.6. Volikogu tegevus ja audiitorkontroll

Riigikontrollile esitatud Sonda Vallavolikogu istungite protokollidest selgus, et volikogu käsitles HASCO projektiga seotud teemasid aastatel 2002–2005 kokku 12 istungil. Kolmel korral tegi HASCO projekti arengust vallavolikogule ülevaate Toom Pungas (volikogu istungid 03.03.2003, 10.09.2003, 08.07.2004). Korra tõstatati volikogus küsimus projekti eestikeelse versiooni olemasolu kohta. Sellele vastates soovitas Pungas lugeda projekti kodulehekülge, kus on see info kättesaadav. Ühel istungil kinnitati projekti koordineerimisgrupp, mida seoses vallavanema vahetumisega hiljem muudeti. Kahel korral informeeris vallavanem projekti käigust volikogu, teatades, et vallamaja projekteeritakse koolituskeskuseks ning et Euroopa Komisjonist on saabunud teade toetuse tagasinõudmise kohta. Ülejäänud kordadel arutati valla majandusaasta aruande auditeerimisel tõstatatud ja HASCO projekti auditeerimisega seotud küsimusi. Olles tutvunud volikogu istungite protokollidega, leiab Riigikontroll, et sisulist arutelu projekti käigu üle toimus vähe.

Audiitori järeldusotsuses Sonda valla 2003. a raamatupidamise aastaaruande kohta jättis audiitor arvamuse avaldamata 2003. a tulemi õigsuse kohta, kuna audiitorile polnud täies ulatuses kättesaadav info LIFE-projekti kohta. Vaatamata puudulikule infole koostas audiitor 2003. a raamatupidamise aastaaruande auditeerimise tulemusena märgukirja Sonda vallavolikogule, milles juhtis volikogu tähelepanu järgmistele asjaoludele:

- Tulenevalt Sonda valla ainuisikulisest vastutusest LIFE-projekti elluviimisel peaks vald riskide maandamiseks eriti tähelepanelikult suhtuma partnerite ja alltöövõtjate valikusse ning nendega sõlmitud lepingute kvaliteeti. Lepingute kaudu tuleks püüda maandada ka vastutust.
- Partnerite usaldusväärsust tuleks kontrollida kõigi avalike kanalite kaudu ja andmete muutumise korral kohe adekvaatselt reageerida, et projekti lõpptulemust mitte ohtu seada. Oluline on info ettevõtte maksevõime, omakapitali seisu ja netokäibe kohta. Näiteks on projekti partneri Synest OÜ omakapital 2002. a aruande põhjal –56 554 krooni, mis äriseadustiku § 60 kohaselt toob kaasa ettevõtte sundlõpetamise. Projekti partneri Kiviõli Keemiatööstuse maksuvõla saldo oli 01.06.2004. a seisuga 3 973 000 krooni. Projekti partneri Erra Aed TÜ käive oli 2002. aastal ainult 75 945 krooni.
- Volikogul on soovitatav kuulata juhtkomitee aruannet, mis hõlmaks ka projekti finantskontrolli osa.
- Projekti aruanded ja kirjavahetus Euroopa Komisjoniga peaks olema volikogule kättesaadavad.

Sonda vallavolikogu kinnitas 02.07.2004. a oma otsusega nr 23/2 Sonda valla 2003. a majandusaasta aruande vallavalitsuse majandustegevuse osa ja LIFE-projekti puudutava jättis kinnitamata, kuna leidis, et see vajab täiendavat revideerimist. 21.07.2004. a toimunud vallavolikogu istungil otsustati, et LIFE-projekti kulude vastavust projekti eelarvele hakkab alates 22.07.2004. a kontrollima revisjonikomisjon. Riigikontrollile esitatud andmete kohaselt revisjonikomisjon kontrolli aga ei teinud.

2.1.7. Tagasimakse arved koostööpartneritele

Vallavolikogu 14.06.2005. a istungil teatas vallavanem volikogule, et vald on projekti partneritele esitanud tagasimaksearved, sest Euroopa Komisjon on saatnud vallale tehtud ettemaksu kohta tagasinõude.

Riigikontrolli hinnangul on ebatõenäoline, et vald saab partneritele tasutud summad tagasi, kuna sõlmitud partnerluslepingute kohaselt on vald aktsepteerinud partnerite tehtud tööd, tunnistades selle nõuetele ja ülesannetele vastavaks, tasudes tehtud töö eest esitatud arvete eest. (Vt ka lepingute tingimusi p-st 1.1.2)

2.1.8. Projektitaotluse koostamiseks riigihanke korraldamata jätmine ja kokkulepitust suurema summa väljamaksmine

Sonda Vallavalitsus sõlmis 01.06.2001. a tööettevõtulepingu FIEga Toom Pungas projektitaotluse¹³ koostamiseks ja projekti partnerite kaasamiseks. Lepingus märgiti tööde maksumuseks 1% Euroopa Komisjoni määratud projekti toetussummast, mis makstakse välja kahe kuu jooksul arvates projekti toetussumma laekumisest. Projekti taotluse kohaselt oli taotletav komisjoni osalus 1 270 000 eurot ehk 19 871 182 krooni, millest 1% moodustab 198 712 krooni.

Riigikontroll on seisukohal, et lepingu sõlmimise ajal kehtinud riigihangete seaduse kohaselt oleks tulnud projekti koostamiseks korraldada riigihange, kuna hanke maksumus ületas 100 000 krooni koos käibemaksuga.

Lisaks riigihangete seaduse rikkumisele maksis vald FIE-le kokkulepitust suurema summa. Komisjoni laekus Sonda vallale 505 994 eurot ehk 7 917 086 krooni, millest 1% on 79 171 krooni. Tegelikult maksti projekti koostamise eest aga 141 171 krooni ehk kaks korda nii palju, kui lepingus kirjas oli.

2.1.9. Jäätmelubade puudumine

Projekti tegevused nägid ette ohtlike jäätmete käitlemise. Jäätmeseaduse kohaselt nimetatakse jäätmekäitluseks jäätmete kogumist, vedu, taaskasutamist ja kõrvaldamist. Jäätmeluba on muu hulgas nõutav jäätmete kõrvaldamiseks¹⁴; taaskasutamiseks¹⁵; ohtlike jäätmete kogumiseks ja veoks. Audiitoritele esitatud andmete kohaselt tegelesid projekti raames jäätmekäitlusega OÜ Kiviõli Keemiatööstus ja OÜ Viru Ramm ning alltöövõtjad OÜ Sigwar, OÜ ErraLTV ja OÜ Rannu Rukkilill E.S.T. Peale OÜ Kiviõli Keemiatööstus ja OÜ Sigwar polnud ühelgi teisel ettevõttel jäätmeluba. Jäätmeloa omandamine oli ka projektis toodud ühe esimese tegevusena. Riigikontrolli hinnangul on nimetatud ettevõtted rikkunud jäätmeseadust, kuna nad oleks pidanud projektis loetletud tegevusteks omama jäätmeluba või taotlema selle.

2.2. Aruanded ja kuludokumendid

Riigikontroll analüüsis viimast Sonda vallavalitsuse poolt Euroopa Komisjonile 17.12.2004. a esitatud aruannet projekti eesmärkide saavutamise ning raha kasutamise kohta ning tegi mitmeid tähelepanekuid nii aruandes esitatud saavutatud tulemuste kui ka kulude aruande kohta. Riigikontrolli tähele-

---

¹³ Põlevkivi poolkoksi käitlemine mullaparandusaineks, mullaparandusaine kasutamine läga stabiliseerimiseks ja kahjustatud pinnaste rekultiveerimiseks peamiselt hübriidhaavaga metsastades

¹⁴ Jäätmete kõrvaldamine on toiming, millega jäätmed viiakse keskkonda. Jäätmeseadus (kuni 30.04.2004), § 4 lg 5, § 30 lg 3; jäätmeseadus (alates 01.05.2004), § 17 lg 1, § 73 lg 2

¹⁵ Jäätmete taaskasutamine on toiming, millega jäätmed või neis sisalduv aine võetakse kasutusele toodete valmistamisel, töö tegemisel või energia saamisel. Jäätmeseadus (kuni 30.04.2004), § 4 lg 6, § 30 lg 3; jäätmeseadus (alates 1.05.2004), § 15 lg 1, § 73 lg 2

panekud põhinevad Riigikontrollile esitatud dokumentidel ja auditi käigus külastatud objektide vaatlusel.

Riigikontrollile auditi alguses antud selgitustes väitis projekti juht Pungas, et aruannete koostamisega tegelesid kõik partnerid, sh peamiselt tema ise. Auditi lõpus antud selgitustes väitis projekti juht Pungas, et eelmainitud aruande koostajaks oli vald, kes tegi seda, arvestades valesid andmeid – näiteks OÜ Synest ja OÜ Viru Ramm valda esitatud eelprojektides-eelarvetes toodud andmeid, mistõttu oli ka Euroopa Komisjonile esitatud aruandes toodu kuludokumentide osas osaliselt vale (vt ka p 2.2.2). Valla antud selgituste kohaselt koostati aruanded, lähtudes partnerite esitatud andmetest. Riigikontrollile aruande aluseks olnud materjale täies mahus ei esitatud (vt p 2.2.2).

2.2.1. Projekti tulemused

Viimase aruande abiprojekti elluviimise tulemuste kohta esitas Sonda vallavalitsus Euroopa Komisjonile 17.12.2004. a. Aruandes toodi välja, et olulises osas on planeeritud ülesanded täidetud.

Analüüsid esitatud materjale ja saadud selgitusi ning olles käinud kohapeal olukorraga tutvumas, on Riigikontroll arvamusel, et mitmed aruandes esitatud põhilisematest tegevustest ei ole tegelikult täidetud. Järgnevalt on Euroopa Komisjonile esitatud aruandes sisalduvat kõrvutatud auditis saadud tõendusmaterjaliga.

- *OÜ Kiviõli Keemiatööstus on käidelnud rohkem kui 50 000 tonni poolkoksi.* Oma väite tõendamiseks esitas vald komisjonile Keskkonnaministeeriumi Ida-Virumaa Keskkonnateenistuse poolt Kiviõli Keemiatööstuse OÜs ümber töödeldud poolkoksi koguse kohta esitatud 2002.–2004. aasta jäätmearuanded, kus on märgitud ümber töödeldud poolkoksi koguseks kokku 117 582 tonni. Oma 05.10.2005. a vastuses nr 369 Riigikontrollile teatas äriühing, et HASCO projekti raames valmistati 19 475 tonni poolkoksi ja turba segu. Riigikontroll järeldeb sellest, et ülejäänud poolkoksi kasutati poolkoksiprügila rekultiveerimistödeks, mis ei olnud HASCO projekti ülesanne.
- *Komposteerimisväljak Kiviõli poolkoksi mäel planeeritud ja valmis.* Ida-Virumaa jäätmekava kohaselt alustati 2002. aastal Kiviõli poolkoksiprügila rekultiveerimisainega (poolkoksi ja turba segu) rekultiveerimistöde tegemist. Nimetatud otstarbeks on OÜ Kiviõli Keemiatööstus loonud segamisväljaku poolkoksi mäe jalamil. Riigikontrolli hinnangul ei olnud aruandes esitatud segamisväljaku loomine tingitud abiprojekti HASCO rakendamisest, vaid prügila rekultiveerimistöde alustamisest. Sama võib järeldada osäühingu kirjast, kus selgitatakse, et HASCO projekti raames osutati vaid poolkoksi ja turba segamise teenust.
- *50 000 m³ läga stabiliseeritud.* Komisjonile esitatud aruande kohaselt osteti läga stabiliseerimiseks OÜ-lt Sigwar, OÜ-lt T. R. Tamme Auto ja Erra kanalisatsioonist. Samas on Sigwar OÜ 15.04.2005. a valla poolt komisjonile esitatud lisaselgitustes kinnitanud, et HASCO projekti raames on ta aastatel 2002–2004 poolkoksi ja turba seguga stabiliseerinud kokku 21 050 m³ läga. Riigikontrollile ei esitatud dokumente, mis oleksid tõendanud läga saamist OÜ-lt T. R. Tamme Auto, OÜ-lt VR Vasavere või Erra kanalisatsioonist, mistõttu ei saanud audiitorid kinnitust, et aruandes deklareeritud kogus on täies ulatuses stabiliseeritud.
- *Läga stabiliseerimise väljak vastu võetud OÜ Sigwar seafarmis.* Audiitoritele valla poolt antud selgitustes kasutati läga stabiliseerimiseks OÜ Kiviõli Keemiatööstus segamisväljakut (vt foto 1) ja OÜ Viru Ramm segamisväljakut Erras (vt foto 2). Kohtumisel OÜ Kiviõli Keemiatööstus esindaja Otto Sullakatkoga selgus, et nemad segavad poolkoksiprügila rekultiveerimiseks vaid poolkoksi ja turvast, läga nad sellele ei lisa. Toom Pungase selgituste kohaselt kasutati läga segamiseks OÜ Sigwar betoonhoidlat. Ka OÜ Sigwar kinnitas, et perioodil 1999–2003 segati läga turba-koksi seguga. Samas selgus, et mingeid investeringuid betoonhoidlasse ei tehtud ning hoidla vastuvõtmise kohta aktid puudusid. OÜ Viru Ramm segamisväljak jäi selgituste kohaselt lõpetamata, sama kinnitab ka Riigikontrolli vaatlus (vt foto 2).

Foto 1. OÜ Kiviõli Keemiatööstus segamisväljak **Foto 2.** OÜ Viru Ramm segamisväljak Erras, mis jäi lõpetamata

- *Sonda Vallavalitsus on allkirjastanud lepingud kõigi maaomanikega, kelle maadele puid istutati.* Kinnitatud projekti järgi oli planeeritud metsastada 200 hektarit. Riigikontrollile esitatud lepingutest selgus, et kokku oli lepinguid sõlmitud 34,85 hektari metsastamiseks, mis on ligi kuus korda vähem, kui projektis kavandati. Audiitoritele antud selgituste järgi istutati puuistikuid lisaks Kiviõli ümbrusele (ca 111 ha, sh oli lepinguid sõlmitud 34,85 ha kohta) ka Roosna-Allikule (ca 20 ha) ja Liivaküla ümbrusesse (ca 5 ha), kuid nende kohta lepinguid Riigikontrollile ei esitatud.
- *Koolituskeskusest 75% valmis ja koolituskeskus avatud ning seminarid toimuvad.* Riigikontrolli hinnangul on aruandes esitatud vastukäiv informatsioon, kuna väited koolituskeskuse kohta aruande eri kohtades erinevad. Audiitoritele esitatud materjalidest selgub, et on loodud MTÜ Sonda Arendus-koolituskeskus¹⁶, kuid koolituskeskuse ehitus on pooleli (vt foto 3 ja 4). Samale viitab ka Sonda Vallavalitsuse poolt 16.11.2004. a OÜ-lt Ehitusekspertiisbüroo tellitud ehitustööde ekspertiisiakt, mille järgi ei ole tehtud tööd ellu viidud projekti kohaselt või tööd on tegemata. Pärast oma esindajate visiiti saadetud kirjas leiab komisjon, et koolituskeskus ei olnud valmis ega olnud visiidi ajal tegev. Samuti toonitati, et ehitises, mida komisjoni esindajatele näidati, tegutses vallavalitsus.

Foto 3. Pooleliolev tuba koolituskeskuses

Foto 4. Pooleliolev pesemisruum koolituskeskuses

¹⁶ Sonda Vallavolikogu 19.10.2004. a otsus nr 33/1

- *Kasvuhooned on ehitatud ja puukool on valmis.* Komisjonile esitatud aruande kohaselt eemaldati aiandi varemed, ehitati aed ja neli kasvuhoonet koos niisutussüsteemiga, mis vastavad puukooli kasvuhoonete nõuetele meie kliimas.¹⁷ Kinnitatud projekti kohaselt pidi Erra aiandisse projekteerima ja ehitatama kasvuhoone koos niisutussüsteemiga ning ehitatama nõuetele vastav puukool. TÜ Erra Aed selgitas Riigikontrollile, et aiandile ehitati uus piirdeaed ja hariti üles aia tagumine osa, kuhu külvati puude seemned, et saada istikuid; niisutussüsteeme ega kasvuhooneid aiandisse ei ehitatud, vaid kasutati olemasolevaid (vt foto 5 ja 6). Samuti ei saa öelda, et kiiresti kasvavate puude puukool oleks valminud, kuna praeguses seisus olevas puukoolis ei ole võimalik kasvatada 1 miljonit kiiresti kasvavat puud aastas. Sonda visiidi tulemusena leidis ka Euroopa Komisjon, et kasvuhoonete niisutussüsteemi pole ehitatud ning kasvuhooned ei vasta projektis planeeritule. Komisjonile 17.12.2004. a esitatud aruandes selgitas vald, et katsed puudega sooritati hoopis OÜ-le Synest kuuluvas puukoolis. Samuti lisis vald, et Erra aiandis on rekonstrueeritud kasvuhoone, Harkusse ja Ilmandusse konstrueerisid eksperimentaalsed puukoolid OÜ Viru Ramm ja OÜ Synest. Need puukoolid kuulusid nimetatud äriühingutele, kelle osanik on T. Pungas (vt ka p 1.1.4). HASCO projektiga seotud kodulehel esitati eelnimetatud istandustes tehtud fotosid (vt foto 7 ja 8), mida võidakse eksitavalt tõlgendada kui projekti käigus loodud puukoolis tehtuid.

Foto 5. TÜ Erra Aed aia tagumine osa

Foto 6. TÜ Erra Aed kasvuhooned

Foto 7. Harku puukool

Foto 8. Kasvuhoone Harku puukoolis

- *20 000 puukooli istikut on istutatud kahjustatud maadele.* TÜ Erra Aed selgitas Riigikontrollile, et Erra puukoolist ei viidud katsealadele istutamiseks ühtegi istikut, kuna need olid liiga väikesed. Puukoolist oleks saanud istikuid viia alles 2004. a sügisel või hiljem. Audiitoritele selgitati, et

¹⁷ Aruandes selgitati, et kinnises kasvuhoones kasvatatud taimed ei jää elama.

istikuid istutamiseks osteti ASilt Plantex, mitte Erra puukoolist. Seega ei tulnud istikud mitte TÜst Erra Aed, nagu komisjonile väideti, vaid need osteti sisse.

- *Video poolkoksi käitlusest on valmis.* Videofilmi ei ole tehtud. Audiitoritele antud selgituste kohaselt on projekti raames tehtud filmitud, kuid videofilmi ennast pole kokku monteeritud. Vaatamata sellele, on AS Atlantic Balsver ja Sonda vald sõlminud töö üleandmise-vastuvõtmise akti (vt ka p 1.1.2).

Kokkuvõtvalt on vald komisjonile esitatud aruandes väitnud, et projekti eesmärgid on põhimõtteliselt saavutatud. Sellele väidab vastu Euroopa Komisjoni kiri, kus on öeldud, et komisjoni kohapealne visiit ega valla esitatud aruanded ei võimalda hinnata, mis tulemusi on projekti rakendamisega saavutatud. Sama järelduseni jõudis oma auditi tulemusena ka Riigikontroll.

Aruandele alla kirjutanud vallavanema A. Eiche selgituste kohaselt ei olnud ta aruande koostamise ajaks projektiga veel hästi kursis ja seetõttu koostati aruanne partnerite esitatud materjali põhjal, mida ei jõutud aga ajalise piiratuse tõttu täies mahus üle kontrollida.

2.2.2. Tähelepanekud tehtud kulutuste kohta

Vaatamata sellele et Riigikontroll pöördus kuludokumentide saamiseks partnerite ja suuremate hankijate poole, ei esitatud Riigikontrollile kõiki küsitud kuludokumente. Komisjonile saadetud aruandes kajastati kogukulusid summas 27,6 miljonit, millest Riigikontrollile esitati kuludokumente 16,9 miljoni krooni kohta, seega jäi esitamata üle 1/3 kuludokumentidest (39% ehk 10,7 mln kr ulatuses). Audiitorite arvates jäi osa kuludokumente saamata seetõttu, et dokumente ei säilitatud nõuetekohaselt või pole neid olnudki.

Riigikontroll kontrollis esitatud kuludokumente ja pisteliselt Euroopa Komisjonile 17.12.2004. a esitatud kuluaruande õigsust. Kontrolli tulemusena selgus, et tehtud kulud ei vasta alati projekti sisule või projektis osaleja ülesannetele; kulude tegemisel ei peetud kinni etteantud piirsummadest; aruandes näidatakse osaliselt kulusid, mida pole tehtud; näidatud kulud ei vasta alati kuludokumentidel olevatele summadele; kuludokumentidel kirjas olev ei haaku aruandes toodud kulutuste sisuga.

- Tehti kulutusi, mille vastavus projekti sisule või projektis osaleja ülesannetele on kaheldav või mille otstarbekus on kaheldav. Näiteks:
  - Sonda vald oli projekti rahast tasunud nt raamatupidamise üldeeskirja koolituse, reisikulud Hispaaniasse, õigusabiteenuse korteriprobleemi lahendamiseks. Ostetud oli ka kolm muruniidukit, kaamera, fotoaparaat, mootorsaag, võsalõikaja, hulgaliselt lilli ja suveniire.
  - OÜ Viru Ramm oli projekti rahast tasunud nt viivistasu parkimistasu maksmata jätmise eest, mitmete restoraniarvete ja majutuse eest ning kodutarvete soetamise eest.
  - Sonda vald oli OÜ-le Kiviõli Keemiatööstus tasunud viis arvet summas 620 948 krooni. Riigikontrollile saadetud seletuskirjas ütles OÜ Kiviõli Keemiatööstus, et HASCO projektiga olid otseselt seotud kaks arvet kokku 414 635 krooni ulatuses. Seega poleks vald tohtinud teisi arveid tasuda HASCO projekti rahast.
  - Synest OÜ oli lisaks töötasule projekti eelarvest tasunud Kaia Pungasele raamatupidamisteenuse osutamise eest 92 492 krooni ja Toom Pungasele patendiuuringute teenuse osutamise eest 140 454 krooni. Mõlemad isikud olid Synest OÜ osanikud ja töötajad, vastavalt raamatupidaja ja tegevjuht. Ettevõtte põhikirjajärgseks tegevusalaks olid tööstusomandi õiguskaitse ja innovaatikateenuste osutamine.
  - Sonda vallavalitsus oli summas 216 704 krooni tasunud projekti rahast arveid, mis ei olnud adresseeritud vallavalitsusele. Arved olid esitatud TÜ-le Erra Aed, FT-Transport Oy Ab-le, OÜ-le Viru Ramm, Sonda põhikoolile ja Sonda lasteaiale.

- Synest OÜ näitas aruandes eksperimentaalpuukooli loomisenä HV Partnergrupp OÜ arvet summas 30 680 krooni, mis oli esitatud siseviimistlustööde eest. Osühing selgitas Riigi-kontrollile, et arve oli valesti vormistatud ning tegelikult ehitati kasvuhoonet.
- Kulutuste tegemisel ei peetud kinni projektis ette antud piirsummadest, samuti polnud osale partneritest ette nähtud üldkulusid, kuid vaatamata sellele olid nad niisuguse iseloomuga kulutusi teinud, näiteks:
  - TÜ Erra Aed tasus HASCO projekti rahast tööjõukulused summas 207 699 krooni (ilma maksudeta), mida kinnitatud projekt ette ei näinud. Kulud olid seotud puukoolis tehtavate töödega, sh istikute hooldamisega.
  - Projekti eelarves ei olnud Ecoman OÜ-le ega Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituudile üldkulusid ette nähtud. Samas oli Ecoman OÜ projekti rahast tasunud konverentsi-, sõidu-, kantselei- ja Interneti-kulusid kokku 89 828 krooni ulatuses. Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituut oli tasunud konverentsi-, ruumide rendi ja kommunaal- ning kantseleikulused summas 67 874 krooni.
  - Üldkuludeks oli projekti eelarves ASile Atlantic Balsver ette nähtud 156 466 krooni, sellise sisuga kulused oli aga tehtud üle 266 000 krooni.
- Tehti kulutusi või komisjonile 17.12.2004. a esitatud aruandes kajastati kulutusi, mille toimumine on kaheldav. Näiteks:
  - Riigikontrollile esitatud kuludokumentidest selgus, et aastatel 2002–2003 ostis AS Atlantic Balsver Rootsist bioaktivaatoreid ja segamismasinaid firmadelt QMI Svenska ja Jordbrukslikvider kokku 636 293 krooni eest. Osade arvete peale oli märgitud, et tasutud on sularahas. AS Atlantic Balsver tegevjuhi selgitusel toodi seadmed Eestisse detailidena vastavalt nende valmimisele ning see võimaldas lihtsamaid konstruktsioone valmistada kohapeal ning detailidena oli seadmeid ka parem transportida (võtsid vähem ruumi). Aastal 2003 ostis OÜ Synest Rootsist seemneid firmalt Odlarna Tre AB 18 776 krooni eest. Kehtinud tolliseadustiku järgi oleks tulnud kauba maaletoomise kohta vormistada tollideklaratsioon. Maksu- ja Tolliametisse tehtud järelepärimise tulemusena selgus, et ameti tolliandmebaasis puuduvad andmed nimetatud tehingute kohta. Sellest tulenevalt ei saanud Riigikontroll kinnitust, et need kaubad ka tegelikult osteti.
  - Kuluaruandes oli näidatud, et Viru Ramm OÜ ostis OÜ-lt Mahyd&CY pinnase ettevalmistamise seadmeid, lüsimetriite parendamise töid ja segamisseadmete arendamist kokku 914 725 krooni eest. Kuludokumenti Riigikontrollile ei esitatud, kuid äriregistri andmetel eksisteerib firma TÜ Mahyd&CY, mille tegevusalaks on kinnisvara arendamine, hotellindus, toitlustamine ja kaubandustegevus.
  - AS Atlantic Balsver näitas aruandes HASCO projekti puudutava videofilmi eest maksmist summas 64 927 krooni, kuigi Kalev Tikk selgitas, et film on lõpetamata ja tasuti vaid pool summast.
  - FT-Transport Oy Ab näitas aruandes masinate amortisatsioonikulu 87 719 krooni, kuigi masinaid ta projekti käigus soetanud ei ole ning teinud on vaid personali-, välisnõustamise ja üldkulusid.
  - Aruandes on näidatud makseid, mis valla arveldusarve¹⁸ käivetes ei kajastu ja mille kohta Riigikontrollile kuludokumente pole esitatud, näiteks:

---

¹⁸ Riigikontrollile esitasid oma arveldusarve väljavõtted Sonda vald, TÜ Erra Aed ja OÜ Viru Ramm. Nende puhul võrdlesid audiitorid pangalaekumisi ja ülekandeid esitatud arvetega.

Ettevõtte	Summa (kr)
MTÜ Kiviõli Regiooni Metsaomanike Liit	164 048
Jaagu talu	110 835
OÜ Alutaguse Turvas	40 946
Raktoom AS	18 930

- Viru Ramm OÜ näitas aruandes kulusid, mis ei kajastunud äriühingu esitatud arveldusarve liikumistes ja mille kohta Riigikontrollile kuludokumente ei esitatud, näiteks:

Ettevõtte	Summa (kr)
Desi-E	1 251 728
AS Anto Grupp	1 095 262
OÜ Aquastel Balti	704 097
OÜ Toome Autoveod	300 011
OÜ Alutaguse Turvas	210 008
Teknovator AB	168 270
OÜ Pajuvõru*	83 901
Mycostop	66 653
OÜ Coverprint	59 644
Müüma AB	54 155
Odlarna Tre AB	45 219

* Olemas oli samas summas arve, kuid teise arve numbri ja esitamise kuupäevaga.

- OÜ Synest kajastas aruandes kulusid, mille kohta Riigikontrollile kuludokumente ei esitatud, näiteks:

Ettevõtte	Summa (kr)
Patendi- ja Kaubamärgibüroo Koitel OÜ	185 000
FIE Mart Vinnal	172 113
MTÜ Klubi Põlva Autom	170 000
OÜ Zoroaster	150 000
Murmeli OÜ	36 000
OÜ Ajaja	20 000

- Atlantic Balsver AS näitas aruandes mitmeid kulusid, mille kohta Riigikontrollile kuludokumente ei esitatud, näiteks:

Ettevõtte	Summa (kr)
QMI Svenska AB	1 298 671
B. Morodintsev	100 044
Skriining AS	32 000

- Kuluaruandes näidatud kulud ei vastanud alati kuludokumentidel olevatele summadele ja kuludokumentidel kirjas olnu ei haakunud aruandes toodud kulutuste sisuga. Näiteks:

Sonda vald kajastas aruandes

- FIE-le Aare Uukado Projekt koolituskeskuse projekteerimiseks tasutud summaks 126 023 krooni, kuigi tegelikult maksti kokku 157 200 kr;
- Kalot Ehitus OÜ-le tasutud summaks 557 221 krooni, kuigi tegelikult maksti OÜ-le 522 600 kr;
- Jüri Allikalt Õigusbüroole tasutud summaks 10 845 krooni, kuigi tegelikult ei olnud üks osa arvest summas 840 kr projektiga seotud;

- personalikulude all Kaupo Tihvanile 18 230 krooni võrra suuremat väljamakset, kui arveldusarve liikumistes kajastus.

OÜ Viru Ramm kajastab aruandes

- laenu EPMÜ Eksperimentaalbioloogia Instituudile summas 183 702 krooni, mille äriühing oli juba tagasi saanud;
- makset OÜ-le Toome Autoveod summas 850 032 krooni, mis oli arvel näidatust 50 032 krooni võrra suurem;
- konsultatsioonide eest Ülo Eriku Suurpea Puukoolile tasutud arveid summas 68 402 krooni, kuid arvete peale oli märgitud, et osteti istikuid.
- Lisaks eelnevale selgus kontrollimise käigus, et esitatud finantsaruandes ei kajastata kulude koondtabeli valla ja partnerite kulusid korrektselt. Projekti kogukulude koondtabeli ning valla ja partnerite kulude tabelite vahe oli kokku 1,074 miljonit krooni.

Eelolevad näited on vaid olulisemad faktid auditis tehtud tähelepanekutest. Riigikontroll vaatab üle ainult olulisemad tehingud, mistõttu on tõenäoline, et analoogseid probleeme võib avastada väiksema summaga kuludokumentide ülevaatamisel.

2.2.3. Hankijatele kaupade või teenuste eest tasumine

Välisabi reeglite kohaselt osutavad hankijad teenuseid abisaajale ja/või partneritele, kes tasuvad nende eest täies mahus. Auditi tulemusena selgus, et OÜ Sigwar osutatud komposti valmistamise teenuse maksumuse summas 196 175 krooni tasaarveldas OÜ Viru Ramm seadmete rendimaksete ja oskusteabega summas 173 873 krooni, mistõttu kujunes OÜ Viru Ramm poolt makstavaks summaks 22 302 krooni. Audiitoritele antud selgituste kohaselt tehti sarnaseid tehinguid ka teiste hankijate puhul. See on ka põhjuseks, miks osatühingu arveldusarve liikumised ei näita hankijatele arvete eest tasumist (vt 2.2.2).

***

Riigikontrolli hinnangul oli projekti juhtimine ebapiisav: projekti juhtimiseks mõeldud töörühmad tegelikult ei töötanud; kõik projekti kaasatud partnerid ei olnud ei finantsiliselt ega oskusteabelt sobilikud projekti ülesandeid ellu viima; kulude tegemisel ei järgitud projekti eelarvet; kontroll ülesannete täitmise üle puudus.

Euroopa Komisjonile esitatud aruanne oli puudulik: aruandes toodud projekti tulemused ei olnud tõendatud algdokumentidega ning aruandes kajastati kulusid, mida polnud tehtud või mille kohta puudus tõendusmaterjal.

Ettepanek Sonda vallavalitsusele

- Koostada tegevuskava tekkinud kohustuste täitmiseks ja esitada see volikogule kinnitamiseks.

***

Oma vastuskirjas Riigikontrolli aruande eelnõule nõustus Sonda vallavanem Riigikontrolli hinnangu ja ettepanekuga ning lisis, et tegevuskava on koostamisel.

3. Teised projekti rakendamise seotud tähelepanekud

3.1. Riigi roll kohalike omavalitsuste toetamisel

3.1.1. Omavalitsuste kohustused

Valla- ja linnaeelarve seaduse järgi¹⁹ ei või valla ega linna rahalised kohustused ületada 60% eelarveaastaks kavandatud eelarvetuludest, millest on maha arvatud riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised. HASCO projekti ebaõnnestumine on põhjustanud olukorra, kus abiprojekti raames võetud kohustused summas 11,7 miljonit krooni moodustavad valla 2006. a eelarvest vähemalt 71%²⁰.

Sellises olukorras on tõenäoline, et vald ei ole ise võimeline temalt nõutud raha tagasi maksma. Samas ei ole selge, kes niisugusel juhul kohustused täidab. Kuigi sarnane probleem on olnud aktuaalne mitme kohaliku omavalitsuse puhul, ei ole Vabariigi Valitsus seni pakkunud lahendust, kuidas vältida kohalike omavalitsuste makseraskustesse sattumist ning kuidas toimida nende kohalike omavalitsustega, kes on juba sattunud raskesse finantsolukorda. Samuti puudub kontseptsioon, kuidas peaks toimima järelevalve omavalitsuse finantsolukorra üle.

Riigieelarve tasakaalu tagamiseks ja kohalike omavalitsuste kohustuste ohjamiseks oleks vaja Riigikontrolli hinnangul kiirendada Rahandusministeeriumis välja töötatud "Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse" eelnõu ja "Kohaliku omavalitsuse maksejõuetuse seaduse" eelnõu esitamist Riigikogule. Kuigi eelnõud ei täpsusta Riigikontrolli hinnangul piisavalt kohalike omavalitsuste juhtorganite vastutust finantsraskustesse sattumisel, aitaks eelnimetatud seaduste vastuvõtmine oluliselt täpsustada ja ohjata kohalike omavalitsuste kohustuste võtmist.

3.1.2. Projekti juhtimise toetamine

Auditi tulemusena selgus, et abirahade sihipärase ja korrektse kasutamise võtmekohaks on projekti elluviimise juhtimine, milles oli HASCO projekti puhul suuri vajakajäämisi. Heatasemeline projekti juhtimine aitab vähendada riski, et projekti eesmärgi ei täideta. Sonda juhtum näitab, et kohalikud omavalitsused võivad sattuda makseraskustesse juba seetõttu, et olulise maksumusega välisabiprojekt ebaõnnestub nõrga projektijuhtimise tõttu.

Väikeste kohalike omavalitsuste probleemiks on välisabi spetsiifilise oskusteabe puudumine, mida oleks mõistlik teenusena sisse osta. Samas ei ole sellise vajaduse tekkides sageli omavalitsusel vajaminevat raha, millega teenuse ostu projekti alguses finantseerida. Riigikontrolli arvates saaks ühe lahendusena Vabariigi Valitsus luua riigipoolse tugisüsteemi kohalike omavalitsuste toetamiseks projektiplaani koostamine faasis. Riigikontrolli hinnangul on riigi arengu eesmärgist lähtuvalt vajalik maksimaalselt ära kasutada abirahad ning teha selleks ka jõupingutusi, et abirahad ei jääks kohalike omavalitsuste ebapiisava oskusteabe tõttu kasutamata. Riigi toetuse vajalikkus muutub eriti oluliseks siis, kui välisabiraha maht kasvab.

3.2. SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK) roll HASCO projektis

Sonda vallavolikogu 10.09.2003. a otsusega nr 13/5 otsustati võtta lühiajalist laenu, selleks et finantseerida HASCO projekti omaosalust, mille katmiseks puudus vallal raha. Samas on volikogu istungi protokollis põhjenduseks toodud, et vallal puudub raha tööde teostamise korraldamiseks ja

¹⁹ Valla- ja linnaeelarve seadus, § 8

²⁰ Eelarveaastaks planeeritud eelarvetuludest, millest on maha arvamata riigieelarvest tehtavad sihtotstarbelised eraldised

finantseerimiseks enne viimase komisjonipoolse 20% makse laekumist. KIKiga sõlmitud lepingu tingimustest on näha, et tegemist oli sildfinantseerimisega.

Laenuleping KIKi ja Sonda valla vahel sõlmiti 21.10.2003. a. Laenulepinguga kohustus vald kasutama laenusummat Euroopa Komisjonilt heakskiidu saanud projektis ette nähtud kulude katmiseks ning nägema ette lepingust tulenevate kohustuste täitmiseks summad oma 2005.–2007. a eelarves. Laenu tagasimaksmine toimub vastavalt graafikule või viivitamatult pärast raha laekumist komisjonilt. Laenulepingu nr 5-1/8 järgi tuleb laenu summa tagasi maksta kolmes osas, kusjuures viimase osamakse kuupäev on 31.12.2007; juhul kui laenusaja ei kasuta laenusummat kokkulepitud sihtotstarbe kohaselt, nõutakse laenusumma ennetähtaegselt tagasi.

Laen maksti välja kahes osas. Teise osamakse saamiseks esitati KIKile koos taotlusega ka finantseeritud tegevuste kulude aruanne. Allkirjastatud laenulepingus on kirjas KIKi õigus nõuda rahastatava projektiga seotud dokumente jm majandustegevust puudutavaid dokumente. Peale Rahandusministeeriumile esitatud järelepärimise laenu tagasimakse planeerimise kohta Sonda valla eelarves muid kontrollitegevusi (nt kuludokumentide nõudmine) laenu kasutamise osas ei tehtud. Riigi-kontrollile antud selgituste kohaselt kulub enam tähelepanu abiprojektidele. Omavalitsustele antud laene käsitletakse madala riskiastmega laenudena.

Riigikontrolli arvates on sildfinantseerimise teenuse pakkumine kohalikele omavalitsustele vajalik, kuid kuna sellise tegevusega kaasnevad mitmed riskid, siis tuleb antud laenude kasutamist pidevalt kontrollida, et oleks tagatud raha sihtotstarbeline kasutamine ning selle tagasilaekumine.

3.3. Keskkonnaministeeriumi roll LIFE-keskkonna projektide elluviimisel

Lähtudes Euroopa Komisjoni koostatud projektitaotluste koostamise juhendmaterjalis toodud nõudest, kogub projektitaotlused Eestis kokku Keskkonnaministeerium ning edastab need oma kaaskirjaga komisjonile. Keskkonnaministeeriumis tegeleb LIFE-keskkonna projektide kokkukogumise ja komisjonile edastamisega strateegia ja investeeringute osakond.

Keskkonnaministeerium koostas projekti kohta komisjonile omapoolse arvamuse (kaaskirja), kus ministeerium põhimõtteliselt toetab projektitaotlust, kuid rõhutab, et projekti tegevused peavad olema kooskõlas jäätmeseadusega, ning lisab, et jäätmeosakond on uurimistööst huvitatud, ja nimetab oma esindajaks projekti juurde Urmas Maiveli. Samuti on Keskkonnaministeerium seisukohal, et HASCO projekti teostamine on otstarbekas ja keskkonnakaitse seisukohast ohutu.

Audiitoritele antud selgituste kohaselt allkirjastab tavapäraselt projektitaotluse esitaja deklaratsiooni, mille on Keskkonnaministeerium ette valmistanud ning mille allkirjastamisega nõustub abisaaja ministeeriumi tingimustega. HASCO projekti puhul allkirjastas deklaratsiooni Toom Pungas, kes oli HASCO projekti juht (vt ka p 2.1.1). Allkirjastatud deklaratsioonis toodud tingimused olid järgmised:

- Taotleja aktsepteerib täielikult Euroopa Ühenduse LIFE-programmi alamprogrammi LIFE-keskkond reeglistikku, mis on sätestatud LIFE haldusnormides, määrustes ja juhendmaterjalides.
- Taotleja vastutab pärast positiivset rahastamisotsust täielikult projekti eduka teostamise ja aruannete õigeaegse esitamise eest.
- Taotleja edastab kohe Keskkonnaministeeriumi investeeringute osakonda koopia lepingust, mis on sõlmitud taotleja ja Euroopa Komisjoni vahel projekti teostamise finantseerimiseks.
- Taotleja esitab kõik projekti aruanded, mida Euroopa Komisjon on nõudnud, samaaegselt ning nii elektrooniliselt kui ka kahes eksemplaris paberil Keskkonnaministeeriumi investeeringute osakonda.

Auditi käigus selgus, et vaatamata Keskkonnaministeeriumi korduvatele järelepärimistele ei esitatud ministeeriumile ühtki nõutud dokumenti. Küsides selle kohta selgitust T. Pungaselt, said audiitorid vastuse, et T. Pungas oli unustanud, et ta nimetatud dokumendi allkirjastas. T. Pungas leidis, et tegelikult polekski tema pidanud seda allkirjastama, vaid hoopis projektitaotluse esitamise ajal ametis olnud vallavanem Peedu Erm. Juhul kui vallavanem deklaratsiooni ei allkirjastanud, siis pidanukski Riigikontrolli hinnangul projektijuhi ülesandeid täitev isik deklaratsioonile alla kirjutama.

Keskkonnaministeeriumi selgituste kohaselt korraldatakse LIFE-abi raames potentsiaalsetele taotlejatele seminare, kus selgitatakse taotluse koostamise protseduure ja projekti elluviimisega seotud kohustusi. Lisaks korraldatakse abisaajatele seminare ka koostöös komisjoniga. HASCO projekti rakendamise ajal korraldati ministeeriumi kinnitusel kokku vähemalt viis seminari, kuid HASCO projekti esindajaid neil ei osalenud.

HASCO projekti taotluse järgi pidid projekti juhtkomiteesse kuuluma ka Keskkonnaministeeriumi esindajad. Keskkonnaministeeriumi selgitustel neile sellekohast ettepanekut/kutset ei esitatud, mistõttu ministeeriumi projekti ei kaasatud. Keskkonnaministeeriumi vastava valdkonna spetsialisti kaasamine on tavapäraselt ministeeriumi soovitus abi taotlejale.

Riigikontrollile 08.03.2006. a esitatud materjalide kohaselt on Keskkonnaministeerium 2005. a mais analüüsinud välisabi projektide tõhusama järelevalve vajadust ning asunud sellekohaseid protseduuri-reegleid täiendama. Riigikontroll toetab seda ettevõtmist ning leiab, et varasemast tõhusam järelevalve on igati põhjendatud.

3.4. Taotlus Hollandi Süsinikufondile

Kiviõli Keemiatööstus OÜ esitas 2004. a alguses taotluse Hollandi Süsinikufondile toetuse saamiseks HASCO projekti elluviimise tulemusel õhust neeldunud CO₂ eest. Taotlust on toetanud oma 05.03.2004 kirjaga nr 1-2/2078 ka keskkonnaminister, kes on kinnitanud, et Sonda valla välisabi projekt HASCO on täies mahus lõpetatud. Audiitoritele antud selgituste kohaselt koostati nimetatud kiri HASCO projektiga seotud inimeste ütlustele tuginedes.

Riigikontrollile esitatud dokumentide põhjal saab järeldada, et Sonda valla abiprojekti HASCO ei ole täies mahus ellu viidud ning selle eesmärgid pole täidetud. Riigikontroll on seisukohal, et keskkonnaminister peaks enne selliste toetuskirjade allkirjastamist veenduma ütluste õigsuses.

3.5. Raamatupidamise aastaaruande õigsus

Sonda valla 2004. a raamatupidamise aastaaruandele antud audiitori järeldusotsus ütleb, et aastaaruanne kajastab olulises osas õigesti ja õiglaselt Sonda Vallavalitsuse finantsseisundit 31.12.2004. a seisuga ning 2004. a majandustulemust. Nimetatud aastaaruande kinnitas vallavolikogu 20.06.2005. a.

Riigikontrolli arvates ei oleks audiitor tohtinud jõuda positiivse järelduseni, kuna Euroopa Komisjoni kiri projekti peatamise kohta saabus 23.09.2004. a ning seda oleks tulnud raamatupidamise aastaaruande koostamisel arvesse võtta ja kajastada raamatupidamises eraldi komisjonilt saadud summa tagasimaksmiseks.

Ettepanekud Rahandusministrile

- Kiirendada Rahandusministeeriumi ettevalmistatud kohalike omavalitsuste finantsjuhtimist ja maksejõuetuste lahendamist käsitlevate seaduseelnõude esitamist Riigikogule.

SA Keskkonnainvesteeringute Keskus nõukogule

- Analüüsida täiendavalt SA Keskkonnainvesteeringute Keskus kontrolli vajalikkust kohalikele omavalitsustele antavate laenude kasutamise üle.

***

Rahandusminister lubas oma vastuses Riigikontrolli aruande eelnõule, et esitab mõlema seaduse eelnõu Vabariigi Valitsusele 1. oktoobriks.

SA Keskkonnainvesteeringute Keskus nõukogu analüüsis kontrolli vajalikkust kohalikele omavalitsustele antavate laenude kasutamise üle ja leidis, et väljalaenatud raha tagasilaekumise riski maandamiseks peab KIK tegema kõigi laenude finantsanalüüsi.

/allkirjastatud digitaalselt/

Ines Metsalu
I auditiosakonna peakontrolör

Lisad

1. HASCO projekti eesmärk ja oodatavad tulemused²¹

Projekti eesmärgid

- Ida-Virumaa keskkonna olukorra parandamine.
- Balti mere saastamise oluline vähendamine.
- Õhust CO₂ sidumine ja kasvuhoonegaaside vähendamine.
- Põlevkivitööstuse tahkete jäätmete (poolkoksi) ümbertöötlemine.
- Põlevkivitööstuse tahketest jäätmetest keskkonnasõbralike toodete arendus.
- Reostava läga stabiliseerimine ja käitlus orgaaniliseks väetiseks.
- Põlevkivi kaevandamisega kahjustatud maade ennistamine ja metsastamine peamiselt hübriidhaavaga.
- Olemasolevate töökohtade säilitamine ja uute loomine.
- Näidis-katsealade loomine, et tõestada käideldud toksilise poolkoksi ja läga kasutamise tõhusust kahjustatud maade taastamisel.
- Poolkoksis valmistatud komposiidi ja mullaparendusaine teaduslikud uuringud.

Kavandatud tegevused

- Toksilise poolkoksi (50 000 tonni) segamine turbaga (50 000 m³), aktiveeritud stimulaatori lisamine toksiliste komponentide lagundamiseks ohutuks komposiidiks kiirendatud mikrobioloogilise oksüdatsiooni abil.
- Reostava sea- ja kanaläga (50 000 m³) stabiliseerimine poorse komposiidiga, et saada mittehaisvat orgaanilist väetist.
- Kahjustatud pinnase (karjäärid, ammendatud turbarabad, väheväärtuslik pinnas, põlevkivitööstuse jäätmete kuhilad) rikastamine mullaparendusaine ja/või orgaanilise väetisega.
- Rekultiveeritud inertsete pinnaste (200 ha) metsastamine peamiselt kiiresti kasvava hübriidhaavaga.
- Elluviidud tegevuste keskkonnamõju hoolikas hindamine ja saadud positiivse kogemuse levitamine.
- Põlevkivi poolkoksis loodud komposiidi ja sellest valmistatud mullaparendusaine teaduslikud jätku-uuringud.
- Arendus- ja koolituskeskuse loomine koos katseistandustega kui keskkonnasõbraliku ümberõppe institutsiooni loomine suurima reostuse ja tööpuudusega piirkonnas.
- Puukooli rajamine 1 miljoni taime kasvatamiseks aastas.

---

²¹ Lühendatud väljavõte projektist

Oodatavad tulemused

- Utiliseeritakse 50 000 tonni toksilist poolkoksi.
- 50 000 m³ läga töödeldakse mittehaisvaks orgaaniliseks väetiseks.
- 200 hektarit kahjustatud maid metsastatakse.
- Istutatakse 200 000 kiiresti kasvavat puud, mis seovad aastas 10 000 tonni CO₂ hektari kohta.
- Õhu saastamine kasvuhoonegaasidega on vähendatud tänu
  - loodud kompsiidi võimele siduda lenduvaid lämmastikuühendeid;
  - istutatud kiiresti kasvavate puude võimele siduda aastas õhust ca 50 tonni CO₂ hektari kohta.
- Pinnavete, jõgede, järvede reostus väheneb tänu
  - poolkoksimägedelt nõrguvate vete filtreerimisele;
  - reostava läga ja vedela sõnniku stabiliseerimisele;
  - pinnasest N- ja K-väetiste väljapesu vähendamisele;
  - inertsetel, hõredatel pinnastel bioloogiliselt aktiivse pealiskihi loomisele.
- Varem väheväärtuslikel maadel kiiresti kasvavate puude istanduste katsealade loomine.
- Kuni 1 miljoni puuistiku stabiilne kasvatamine aastas.
- Põhjalikumate teadmiste saamine põlevkivi poolkoksist ja sellest loodud mullaparendusainest.

2. Sündmuste kronoloogia

- 28.11.2001 projektitaotluse esitamine Keskkonnaministeeriumile (KEM). Deklaratsiooni allkirjastas Toom Pungas. Deklaratsiooniga võttis T. Pungas vastutuse projekti eduka teostamise ning aruanete esitamise eest nii KEMile kui ka Euroopa Komisjonile (EK).
- 05.06.2002 kinnitas projekti taotluse vallavanem Peedu Erm. Partneritena kinnitasid oma osalust projektis Synest OÜ (Toom Pungas), Atlantic Balsver OÜ (Kalev Tikk), Ecoman OÜ (Heino Luik), Erra Aed TÜ (Ülle Tiitsu), FT-Transport Oy Ab (Stig Valter Monthen), Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituut (Mart Mere), Kiviõli Keemiatööstus OÜ (Rommi Rodrik), Viru Ramm OÜ (Johanna Oksanen).
- 02.08.2002 koostati EK ja Sonda valla vaheline leping.
- 12.2002 koostati uuringute aruanne: ülesanne nr 1 “Orgaanilised väetised, huumus ja VIRU RAMM” (OÜ Synest, OÜ Viru Ramm, AS Atlantic Balsver).
- 12.2002 koostati uuringute aruanne: ülesanne nr 1 “Poolkoksi neutraliseerimine ja kahjutustamine, orgaaniliste jäätmete stabiliseerimine ja mikrobioloogiline käitlus”, ülesanne nr 2 “Poolkoksi käitlemise tehnoloogia”, ülesanne nr 3 “Enim reostatud inertsete pinnaste ennistamine” (OÜ Synest, OÜ Viru Ramm, AS Atlantic Balsver).
- 12.2002 koostati aruanne “Poolkoksist toodetud eriotstarbelise komposti “Mullaparendusaine” efektiivsuse uurimine” (Eesti Põllumajandusülikool, Kiviõli Keemiatööstuse OÜ).
- 12.2002 koostati uuringute aruanne: ülesanne nr 4 “Kahjustatud pinnaste ettevalmistus istandusteks”, ülesanne nr 7 “Kiiresti kasvavad puud. Metsaistandused” (OÜ Synest, OÜ Viru Ramm, AS Atlantic Balsver).
- 18.12.2002 otsustas Sonda vallavolikogu (VV) kinnitada vallavanemaks Ivo Tederi. Samuti otsustas VV võtta Eesti Kohalike Omavalitsuste Tugifondist laenu 100 000 krooni arvutite soetamiseks. Laen maksti tagasi Hasco projekti rahast.
- 03.01.2003 sõlmis Peedu Erm Sonda vallavanemana partnerluslepingud Atlantic Balsver ASiga, Ecoman OÜga, Erra Aed TÜga, Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituudiga (RAKI), Kiviõli Keemiatööstuse OÜga ja Synest OÜga.
- 01.2003 koostati aruanne: ülesanne nr 2 “Soovitav tehnoloogia ja seadmed projekti täitmiseks” (OÜ Synest, OÜ Viru Ramm).
- 02.2003 koostati uuringute aruanne: ülesanded nr 1–5, 7 “Aktiveeritud vesilahused, kasvu ja juurdumise stimulaatorid. Poolkoksi neutraliseerimine, läga stabiliseerimine, taimede paljundamine ja istikute kasvatamine” (OÜ Synest, OÜ Viru Ramm, AS Atlantic Balsver).
- 02.2003 laekus EK-lt vallale 505 994 eurot.
- 03.03.2003 andis T. Pungas Sonda VVs ülevaate HASCO projektist. P. Erm teatas, et tal ei ole võimalik projekti koordinaatorina edasi tegutseda. Vallavolikogu esimees tegi ettepaneku määrata uueks koordinaatoriks vallavanem I. Tederi, keda kohe ametisse ei kinnitatud. Protokollist selgus, et volikogu liikmed projekti sisuga kursis ei olnud.
- 16.04.2003 allkirjastas Sonda vallavanemana, kuid P. Ermi nime all partnerluslepingu Viru Ramm OÜga I. Teder.
- 05.2003 koostati aruanne: ülesanne 8 “Innovatsioon. Projektis kasutatud patentitud leiutised ja esitatud uued patenditaotlused” (OÜ Synest).
- 05.2003 koostati aruanne: ülesanne nr 6 “Projekti täitmise seotud õigusaktid” (RAKI).
- 06.2003 koostati aruanne: ülesanne nr 10 “Projekti tulemuste levitamine” (Sonda vallavalitsus, OÜ Synest, OÜ Viru Ramm, AS Atlantic Balsver, ET-Transport Oy Ab, OÜ Ecoman, RAKI).
- 30.06.2003 informeeris I. Teder Sonda VVd, et on alustatud vallavalitsuse maja ümberprojekteerimist õppearengu-puhkekeskuseks.

- 07.07.2003 Sonda valla kiri organisatsioonile Estonian, Latvian and Lithuanian Environment (ELLE), mis sisaldas arenguaruannet 15.06.2003. a seisuga. Allkirjastas vallavanem I. Teder.
- 14.07.2003 FT-Transport Oy Ab teatas, et ettevõtte juhtkond otsustas projektist loobuda.
- 17.07.2003 kiri EK-lt, milles väljendati muret esitamata arenguaruande pärast. Tuletati meelde, et kui aruanne ei ole esitatud 23.07.2003. a, on EK-l õigus algatada projekti lõpetamine.
- 13.08.2003 Sonda valla vastus FT-Transport Oy Ab loobumise kirjale. Allkirjastas I. Teder.
- 18.08.2003 koosolek Sonda vallavalitsuses FT-Transpordi projektist loobumise asjus. Osalesid I. Teder, K. Tihvan, T. Pungas, A. Nõuakas ja S. Vask ning S. V. Monthen, P. Holm ja J. Korhonen (FT-Transpordist).
- 30.08.2003 esitas Sonda vallavalitsus taotluse ELLE-le projekti muutmiseks. Projekti partnerite hulgast soovetakse välja arvata FT-Transport Oy Ab, kuid kinnitatakse, et sellega projekti eesmärgid, tegevused ja eelarve ei muutu. FT-Transport Oy Ab täitmata ülesanded võtab enda kanda Kiviõli Keemiatööstus. Projekti juhiks soovetakse nimetada P. Ermi asemel uus vallavanem I. Teder. Kirjale kirjutas alla I. Teder.
- 30.08.2003 Sonda valla kiri EK-le FT-Transport Oy Ab loobumise kohta ja projekti muutmise kohta. Allkirjastas I. Teder.
- 10.09.2003 T. Pungas andis Sonda VVs ülevaate HASCO projektist ja informeeris FT-Transpordi väljaastumisest projektist. VV kinnitas projekti koordineerimisgrupi liikmeteks I. Tederi, T. Pungase, S. Vaski, K-J. Kärneri ja K. Tihvani. Projekti koordinaatoriks kinnitati Sonda vallavalitsus ja I. Teder. Arutati laenu võtmist, kuivõrd vallal puudus raha projekti tööde teostamise korraldamiseks ja finantseerimiseks. Sonda VV otsustas projekti finantseerimiseks võtta lühiajalist laenu SA-lt Keskkonna Investeeringute Keskus (KIK) summas 3 958 000 krooni. Laenu võtmise otsusele kirjutas alla vallavolikogu esimees K-J. Kärner.
- 26.09.2003 EK kiri Sonda vallale, milles väljendatakse muret projekti juhtimise, hilinenud aruannete ja partneri loobumise pärast. Tehakse ettepanekuid aruannete edaspidiseks paremaks esitamiseks. Partnerite kohta palutakse esitada täiendav info hiljemalt 10.10.2003. a.
- 09.10.2003 Sonda valla kiri EK-le projekti muutmise kohta. Alla kirjutanud I. Teder.
- 21.10.2003 Sonda vald ja KIK allkirjastasid laenulepingu (nr 5-1/8) summas 3 958 000 krooni, millest arvati maha lepingutasu 0,5%. Valla poolt kirjutas lepingule alla vallavanem I. Teder.
- 10.2003 laekus KIKilt vallale 2 553 210 krooni.
- 12.2003 valla arveldusarve kohaselt oli 2003. a kulusid tehtud kokku 9 276 577 krooni eest.
- 01.2004 laekus KIK-lt vallale 1 385 000 krooni.
- 19.02.2004 EK vastus projekti muutmise taotlusele. Teatatakse, et muudatustega ei saa jätkata, kuna vaja oleks täiendavaid selgitusi partnerite muutumise kohta. Tuletatakse meelde, et 2. arenguaruande esitamise tähtaeg on ületatud. Info palutakse esitada hiljemalt 28.02.2004. a.
- 04.03.2004 Sonda vastus EK-le, millega selgitatakse projekti muutmise taotlust. Kirja allkirjastas vallavanem I. Teder.
- 05.03.2004 KEMi kiri, millega tagatakse, et Sonda vallavalitsus võib projektis kasutada riigi maad.
- 10.03.2004 jagati Sonda vallavalitsuse istungil infot selle kohta, et seoses välisprojektidega on tulemas lähetus Brüsselisse, HASCO projekti raames toimub Essu mõisas teaduskonverents, kevadel hakatakse uuesti istikuid istutama, alustatakse vallamaja ümberehitust.
- 01.04.2004 Sonda vallavanem saatis KIKile kirja, kus taotles lisatoetust 1 979 000 krooni. (Puudus vallavolikogu aktsept, toetust ei saadud.)
- 19.04.2004 vallavanema info Müncheni ja Baden-Badeni reisi kohta, kus käis koos T. Pungasega.

- 30.06.2004 EK kiri, millega teatati, et projekti muutmiseks esitatud info on segane, ja paluti esitada täiendavad põhjendused hiljemalt 16.07.2004. Samuti paluti esitada 2. arenguaruanne, mis oli esitamata.
- 02.07.2004 otsustas Sonda VV kinnitada valla 2003. a majandusaasta aruande, kuid jättis kinnitamata HASCO projekti osa, mis vajas täiendavat revideerimist. Audiitor ei andnud HASCO projekti kohta otsust põhjendusel, et tal ei olnud auditi sooritamise ajal info projekti kohta täies ulatuses kättesaadav.
- 08.07.2004 esitas T. Pungas Sonda VVs selgitusi HASCO projekti kohta.
- 15.07.2004 Sonda valla vastus EK-le, millega palutakse kinnitada projekti muudatus ja vastatakse EK küsimustele. Ühtlasi teatatakse, et Kiviõli Keemiatööstus on juba osaliselt täitnud FT-Transport Oy Ab ülesandeid. Lubatakse esitada vahearuanne järgmisel nädalal ja 2. arenguaruanne juulikuu jooksul. Kirja allkirjastas pearaamatupidaja S. Vask.
- 21.07.2004 Sonda VV otsustas kinnitada revisjonikomisjoni tööplaani ühe punktina HASCO projekti kulude kontrolli vastavalt projekti eelarvele.
- 30.08.2004 otsustas Sonda VV avaldada umbusaldust S. Vaskile ja vabastada ta vallavalitsuse liikme kohustuste täitmisest alates 30.08.2004. a.
- 30.08.2004 Sonda VV otsustas, et I. Tederil tuleb anda üle asjaajamine ja tema kasutuses olev valla vara hiljemalt 31.08.2004. a vallavanem Andrea Eichele.
- 30.08.2004 Sonda VV otsustas kinnitada HASCO projekti koordineerimisgrupi uuteks liikmeteks A. Eiche, T. Pungase, S. Vaski, Nikolai Malinovski, Enno Loosi. Koordinaatoriks kinnitati A. Eiche.
- 21.09.2004 Sonda valla kiri EK-le, milles teatatakse vallavanema vahetumisest ja sellest, et projekti juhtimise võttis üle A. Eiche. Samuti teatati, et projekti tegevusi hakkavad uurima A. Eiche ja P. Erm ning detailne aruanne esitatakse EK-le lähitulevikus. Kirja allkirjastas vallavanem A. Eiche.
- 23.09.2004 EK 2. kiri projekti lõpetamise otsuse tegemise kohta, kus teatati, et saadud info projekti tulemuste ja muudatuste kohta ei ole piisav. Vastata ühe kuu jooksul.
- 04.10.2004 Sonda kiri partneritele kutsega töörühma koosolekule 08.10.2004. a, et partnerid annaksid ülevaate tehtud töödest.
- 19.10.2004 Sonda VV otsustas asutada MTÜ Sonda Arenduskoolituskeskus ja määrata juhatuse liikmeks vallavanema.
- 03.11.2004 Sonda valla vastus EK-le, millega lubatakse esitada aruanne 15.11.2004. a. Kirja allkirjastas A. Eiche.
- 04.11.2004 Sonda kiri partneritele palvega esitada tegevuste ja kulude aruanne 30.06.2004. a.
- 15.11.2004 Sonda valla kiri EK-le, millega esitati vahearuanne. Projekti muutmist enam ei taotleta ja teatatakse, et on alustatud läbirääkimisi FT-Transport Oy Ab-ga, et neid projekti taas kaasata. Kirja allkirjastas A. Eiche.
- 17.11.2004 S. Vaski seletuskiri vallavanemale Hasco projekti elluviimise kohta.
- 19.11.2004 EK 3. kiri projekti lõpetamise otsuse tegemise kohta, kui võrd EK ei ole saanud nõutud infot õigel ajal. Ühe kuu jooksul saadetakse infot arvestatakse lõpliku otsuse tegemisel.
- 19.11.2004 Sonda kiri partneritele kutsega osaleda 25.11.2004. a toimuval EK visiidil ja esitada kõik projektiga seotud dokumendid.
- 25.11.2004 EK järelevalvekomisjoni visiit.
- 01.12.2004 Sonda kiri partneritele palvega esitada projekti raames tehtud kulutuste täpne selgitus tähtajaga 06.12.2004 a. Viidati EK hoiatusle projekti lõpetamisest.

- 03.12.2004 OÜ Ecoman ja RAKI saatsid vallale kirja, millele olid lisatud kuluaruande ja -dokumentide koopiad.
- 17.12.2004 esitas Sonda vallavalitsus projekti vahearuarande, mille allkirjastas vallavanem A. Eiche. Kirjaga taotleti, et EK arvestaks projekti tulemusi enne lõpliku otsuse tegemist.
- 21.12.2004 EK kiri, millega teavitati vahepealse maksetaotluse kättesaamisest ja selle analüüsimisest.
- 12.2004 valla arveldusarve kohaselt oli 2004. a kulused tehtud kokku 3 357 136 krooni eest. Viimased kulud tehti augustis.
- 07.01.2005 EK kiri, millega tänati järelevalvekomisjonile osutatud külalislahkuse eest ja anti teada, et hindamise tulemustest teavitatakse edaspidi.
- 23.02.2005 EK kiri, kus teatatakse, et vahearuaranne ega järelevalvekomisjoni visiit ei ole võimaldanud mõõta projekti tulemusi. Seetõttu tuleks raha tagasi maksta. Olulisi tõendeid projekti elluviimise kohta on võimalik esitada kuni 18.04.2005. a.
- 28.02.2005 Sonda vallavalitsus saatis partneritele kutse koguneda Sondasse 04.03.2005. a, et arutada EK-le saadetavat vastust.
- 02.03.2005 OÜ Ecoman saatis vallale vastuse, kus teatab, et kõik projektis ettenähtud ülesanded on täidetud ja et 04.03.2005 planeeritud nõupidamisel ei osaleta.
- 14.04.2005 Sonda VV otsustas, et valla 2004. a majandusaastaruannet hakkab auditeerima Jõhvi Aura OÜ. Samal ajal toimub HASCO projekti audit.
- 15.04.2005 Sonda saatis komisjonile kirja, kus selgitas projekti eesmäärke, mis olid komisjoni arvates täitmata. Kirja allkirjastas A. Eiche.
- 09.06.2005 EK kiri, kus teatatakse, et saadetud argumendid ei olnud piisavad. Raha nõutakse tagasi: eraldatud summa 505 994 eurot ja intressid 463,76 eurot.
- 13.06.2005 Sonda saatis tagasimakse arved partneritele.
- 14.06.2005 informeeris vallavanem Sonda VVd EK otsusest nõuda HASCO projekti raha tagasi.
- 27.06.2005 Sonda VV otsus kinnitada valla 2004. a majandusaastaruanne, kuid mitte kinnitada HASCO projekti osas, mida on vaja täiendavalt auditeerida.
- 30.08.2005 EK vastus, et komisjon ei näe põhjust oma otsust üle vaadata.
- 13.09.2005 EK kiri, kus teatatakse, et oodatakse projekti raha tagasimaksmist ja et seni, kuni raha pole tagasi makstud, arvestatakse summalt intressi (5,5%²²).

---

²² Euroopa Keskpanga poolt põhilistele refinantseerimise toimingutele kohaldatava intressimääraga intress (2%), millele lisatakse 3,5%.

Sonda vallavanema,
SA Keskkonnainvesteeringute Keskus juhataja,
rahandusministri, keskkonnaministri ja
projekti partnerite vastused

Lp Ines Metsalu
Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 Tallinn

Teie:04.04.2006 nr OSI-2-7.1/06/572
Meie: 20.04.2006 nr 405

Kontrolliaruande eelnõu „Euroopa Komisjoni abiprojekt HASCO Sonda vallas”

Austatud prl Metsalu,

Sonda Vallavalitsus on tutvunud Riigikontrolli poolt esitatud kontrolliaruande eelnõuga nr OSI-2-5/06/20 „Euroopa Komisjoni abiprojekt Hasco Sonda vallas“ ning käesolevaga esitame seisukohad seoses eelnõus esitatud järelduste ja ettepanekutega.

Sonda Vallavalitsus nõustub Riigikontrolli aruande seisukohaga, et HASCO lõpetamise on tinginud juhtimis- ja protseduurivead projekti planeerimise ja teostamise käigus, mille on omakorda loonud osaliselt teadlikult kõik projekti kaasatud osapooled.

Aruande koostamisel Euroopa Komisjonile 2004. aastal lähtus aruannete koostamise meeskond kasusaaja nõudmisel printsibiist anda täielik ülevaade tegevustest, mis eelmine töögrupp ja partnerid olid projekti käigus deklareerinud ning mille eest oli tasutud Euroopa Komisjoni eraldatud vahenditest. Sellest johtuvalt lülitati raporti koosseisu ka kulutused, mis osutusid Standartsete Haldusnormide alusel abikõlbmatuteks ning tegevused, mida partnerid deklareerisid, kuid mille realiseerimise võis seada kahtluse alla. Kontroll andmete paikapidavuse üle jäi pinnapealseks kuna aruande koostamisega alustades olid Komisjoni poolt määratud tähtajad juba tegelikult möödunud. Riigikontroll analüüsis andmeid alates 5.09.2005 kuni 6.03.2006. 2004. aasta septembri lõpus kokku tulnud aruannete koostamise meeskond pidi aruande koostama sisuliselt algusest 3 kuuga.

Lähtudes Riigikontrolli auditi tulemustest, aruande koostamise käigus tehtud tähelepanekutest ning kirjavahetusest Euroopa Komisjoniga, nõustub Sonda Vallavalitsus seisukohtadega, et Euroopa Komisjoni abisaamise reegleid on projekti käigus paljudes aspektides rikutud. Projektiga alustamisel oleks pidanud hindama projekti teostatavust, partnerite usaldusväärset ning kinnitatud koordineerimisgrupi pädevust, samuti projekti käigus teostama partnerite tegevuse osas tugevamat järelevalvet. Peame kahetsusväärseks ja vallale kahjulikuks tõsiasi, et ebasoodsate lepingutega ja puuduliku järelevalvega on vallavalitsus võtnud ainuvastutuse projekti riskidega toimetulemisel.

Eeltoodust tulenevalt on Sonda Vallavalitsus koostamas kohustuste täitmiseks saneerimiskava.

Lugupidamisega

Andrea Eiche
Vallavanem

Peakontrolör Ines Metsalu
Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 TALLINN

Teie: 04.04.2006 nr OSI-2-7.1/568

Meie 03.05.2006 nr 5-8/1497-2

Kontrolliaruande eelnõu „Euroopa Komisjoni abiprojekt HASCO Sonda vallas”

Austatud proua Metsalu

SA Keskkonnainvesteeringute Keskusesse (KIK) on laekunud Teie kontrolliaruande eelnõu nr OSI-2-5/06/20 „Euroopa Komisjoni abiprojekt HASCO Sonda vallas”.

Vastavalt Teie palvele vaatas SA KIK nõukogu 28.aprillil 2006 koosolekul selle eelnõu läbi, analüüsis KIK laenuandmise ning –hindamise protseduure ja leidis järgmist:

KIK nõukogu otsusega nr 69, 23.aprillist 2002 on määratletud KIK keskkonnalaenude andmise strateegia, sihtrühmad ja vorm (pikaajalised laenud või sildfinantseerimine).

Prioriteetne on välisabi projektide kaasfinantseerimine.

Laenude andmisel teostatakse KIK-is riskianalüüsi, mille hulgas kontrollitakse finantsplaani, omaosalust, tagatise, likviidsust ja laenuteenindustaset.

KIK juhataja poolt 29.12.2003 kinnitatud nõuete käsitlemise korra kohaselt rakendatakse nõuete hindamise süsteemi, mis arvestab laenusaja majanduslikku olukorda, krediidi-võimelisust, tagatiste väärtust ja realiseeritavust.

KIK-is toimub laenuõuete hindamine vastavalt juhataja poolt 11.02.2002 kinnitatud „Nõuete hindamise põhimõtetele” 2 korda aastas. Nõuete hindamise aluseks on laenuvõtjate poolt kohustuslikult saadetavad andmed.

Nõukogu otsusega võib toimuda laenuõuete allahindamine. Kui laenuvõtja muutub püsivalt maksejõuetuks, st võlgniku suhtes rakendatakse pankroti- või täitemenetlust, hinnatakse laen lootusetuks ning kirjutatakse bilansist välja.

Nõuete sissenõudmine toimub läbirääkimiste teel, võlgnikku teavitatakse kirjalikult nõuete ja viiviste osas ning hoiatatakse asjakohase menetluse algatamise suhtes. KIK võib alustada pandi realiseerimist või algatada kohtukorras pankroti. Selle tegevuse alustamise üle otsustab nõukogu juhataja ettepanekul.

Laenuandmise ja haldamise protseduuride kohaselt teeb KIK laenuhaldur laenuanalüüsi ja hindab krediidivõimelisust. Laenulepingu tingimuste kohaselt kogutakse laenuvõtjalt finantsaruandeid ja täiendavaid projektiga seotud aruandeid.

2 korda aastas teostatakse laenude hindamist, iga-aastaselt inventeeritakse kõik laenud. Kõik dokumendid kogutakse laenutoimikusse.

KIK teostab kohapealset järelvalvet kinnitatud auditiplaanide alusel lisaks toetatavatele projektidele ka antud laenude osas, mida kinnitavad Valga LV ja Valga Vesi AS dokumentide kontrolli lõpparuanne (esitatud 05.mai 2004) ja Kärkla LV ja Kärkla Veevõrk AS dokumentide kontrolli lõpparuanne (esitatud 07.mai 2004).

Sonda vallale antud laenu osas esitas Sonda vald KIK-le Sonda vallavanema I.Tederi poolt 22.01.2004 koos laenu teise vahemakse taotlusega LIFE projekti elluviimise ja eesmärkide täitmise kohta kuluaruande projekti etapiülesannete täitmise kohta ja iseloomustuse, et KIK-lt saadud raha on otstarbekalt kasutatud.

Sonda VV projekti kohta on keskkonnaministeeriumi 05.03.2004 kirja koopia, kus on öeldud, et Sonda VV varasemad projektid on täielikult lõpetatud ja käesolev HASCO projekt toimub vastavalt plaanile. See kiri oli aluseks Sonda VV taotlusele Hollandi süsinikukrediidi saamiseks.

Sonda VV projekti kohta on Ida-Viru Maavalitsuse 05.03.2004 kirja koopia, kus iseloomustatakse Sonda VV edukat osalemist Phare ja LIFE projektides ning toetatakse Sonda VV taotlust Hollandilt krediidi saamiseks.

Sonda VV pöördus 01.04.2004. KIK poole täiendava laenu taotlusega summas 1'979'000 EEK. KIK täiendavat laenu ei andnud, kuna Sonda on oma eelarve piires laenukoormuse mahu täitnud (Nõukogu otsus 98, 11.juuni 2004).

2005.a. kevadel läbiviidud laenu nõuete hindamise kohaselt hinnati Sonda VV stabiilsust ja haldusosakonna tugevust nõrgaks, eelarve üldist tugevust rahuldavaks, kuid eelarvest oli puudu KIK laenu tagastamine; üldist finantsnõuete täitmist ja maksete korrektsust hinnati nõrgaks. Seetõttu tulemusena langes Sonda VV riskihinnang tasemele 5 (erivaatluse nõue). Hinneteskaala ulatub 0 ... 7, kus 0 – 4 on toimivad, 5 tähendab erivaatluse nõuet, 6 tähendab kahtlast ja 7 tähendab lootusetut.

KIK pöördus 15.04.2005 Rahandusministeeriumi poole palvega anda hinnang Sonda VV eelarve kohta, millele Rahandusministeerium vastas, et Sonda VV lubas oma 2005.a. eelarve viia kooskõlla valla ja linna eelarveseadusega lisaeelarvega. Lisaeelarve esitas Sonda VV koos oma kirjaga 28.09.2005 (vt p.2.2.9).

22.11.2005 läbiviidud laenu nõuete hindamise kohaselt hinnati Sonda VV haldusosakonna tegevus nõrgaks ning eelarve ja finantsnõuete täitmise olukord väga nõrgaks, mistõttu hindamistulemusena langes Sonda VV riskihinnang tasemele 5 (erivaatluse nõue). Hinneteskaala ulatub 0 ... 7, kus 0 – 4 on toimivad, 5 tähendab erivaatluse nõuet, 6 tähendab kahtlast ja 7 tähendab lootusetut. Riigikontrollilt laekunud teabe (toimub audit) valguses loeti erivaatluse nõue esialgselt täidetuks.

Sonda VV esitas KIK-le 07.12.2005 taotluse laenulepingu muutmiseks (pikendada lepingut maksimaalselt võimaliku aja peale ja vaadata üle intressimäär). Samas teatas Sonda VV alternatiivvõimalusest refinantseerida laenu pangast. Kuna Sonda VV planeeris oma 2005.a. eelarvesse esimese graafikujärgse tagasimakse ja ei taotlenud selle osa tagasimakse tähtaja muutmist, otsustas nõukogu 13.12.2005, (otsus nr 285) oodata ära, et vald täidab oma esimese kohustuse ja pärast seda arutada taotlust uuesti.

31.12.2005 Sonda VV oma graafikujärgset laenu tagasimakset ei teostanud.

KIK on igakuiselt ja korduvalt (05.01.2006, 31.01.2006, 02.03.2006) esitanud kirjalikud järelepärimised ja teatised Sonda VV-le laenu põhiosa, intressi ja viiviste kohta.

Sonda VV on tasunud KIK-le kõik oma laenulepingujärgsed nõuetekohased intressisummad, ka 2006.aastal.

KIK nõukogu otsustas 28.02.2006 (otsus nr 299) provisjoneerida 2005.aasta tasumata jäetud graafikujärgse makse summa.

KIK finantsjuht ja projektauditi juht külastasid Sonda vallavanemat 27.04.2006. Vallavanem Andrea Eiche tutvustas tegevuskava külastada Euroopa Komisjoni, et taotleda Komisjoni otsuse ümbervaatamist. Vald plaanib esitada KIK nõukogule uue taotluse laenu tagasimaksete graaafiku osas, mis oleks põhistatud finantsanalüüsiga.

KIK nõukogu leidis, et kuna enamus laenusaaajaid on seotud KIK keskkonnaprogrammide rahastamisega või ÜF / ERF finantside vahendamisega, toimub nende laenusaaajate projektide põhjalik analüüs ja järelvalve KIK teiste protseduuride kohaselt. Kuid need laenusaaajad, kes pole seotud KIK teiste programmidega, võiksid siiski protseduurikohaselt kuuluda täismahus seirenõude täitmisele, et kontrollida laenuraha sihtotstarbelist kasutamist. Väljalaenatud raha tagasilaekumise riski maandamiseks peaks KIK teostama sõltumatut perioodilist tulevikku vaatavat finantsanalüüsi kõigile laenudele.

Austusega

Kalev Aun
Juhataja

Tõnis Virovere
KIK Finantsjuht

RAHANDUSMINISTEERIUM

Riigikontroll

Teie: 04.04.2006 nr OSI-2-7.1/06/569

Meie: 24.04.2006 nr 4-1/4132

Vastus Riigikontrolli ettepanekutele

Käesolevaga esitame seisukohad meile saadetud Riigikontrolli kontrolliaruande eelnõus "Euroopa Komisjoni abiprojekt HASCO Sonda vallas" esitatud ettepaneku kohta.

Kõigepealt märgime, et Sonda valla juhtum on väga kahetsusväärne ning kindlasti on oluliseks küsimuseks kohalike omavalitsuste projektjuhtimise suutlikkuse tõstmine ning eelkõige välisabi projektide järelevalve tõhustamine.

Vabariigi Valitsuse ministeeriumidevahelise komisjoni ja Omavalitsusliitude Koostöökogu delegatsiooni läbirääkimiste 20.09.2005 sõlmitud lõpp-protokollis fikseeriti, et jätkatakse läbirääkimisi ja ettevalmistusi kohalike omavalitsuste eelarvete defitsiidi piiramise ning finantsdistsipliini meetmete üle eesmärgiga neid rakendada hiljemalt 2007.aastast. Omavalitsusliitude Koostöökoguga läbirääkimiste rahanduse töörühma 27.03.2006 nõupidamisel otsustati, et omavalitsusliidud esitavad kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse eelnõu ja kohaliku omavalitsuse üksuse maksejõuetuse seaduse eelnõu kohta ametliku seisukoha 20. aprilliks. Rahandusministeerium esitab eelnõud Vabariigi Valitsusele 1. oktoobriks.

Olete soovitanud Vabariigi Valitsusel luua riigipoolse tugisüsteemi kohalike omavalitsuste toetamiseks projektiplaani koostamise faasis. Vabariigi Valitsus kinnitas 25.02.2003 maakondlike arenduskeskuste kontseptsiooni. Kohalikud omavalitsused saavad maakondlikest arenduskeskustest tasuta informatsiooni EL struktuurifondide rahastamise võimaluste kohta ja nõustamist projektitaotluste koostamise protsessis. Lisaks saavad kohalikud omavalitsused taotleda iga projekti kohta 5 tasuta tundi projektide koostamise ja juhtimise ning strateegiliste arengukavade lähteülesannete koostamise alast nõustamist.

Lugupidamisega

Aivar Sõerd
Minister

Tea Varrak
Kantsler

Sulev Liivik 611 3417 sulev.liivik@fin.ee

Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 Tallinn

Teie: kontrolliaruande eelnõu 04.04.06
Meie: 23.05.06 nr 5-6/6444

Seisukohad kontrolliaruandele "Euroopa
Komisjoni abiprojekt HASCO Sonda vallas"

Lugupeetud härra riigikontrolör

Täname Teid väga sisutiheda töö eest kontrolliaruande "Euroopa Komisjoni abiprojekt HASCO Sonda vallas" koostamisel ning projekti Hasco ebaõnnestumise asjaolude väljaselgitamisel.

Keskkonnaministeeriumi poolt on seisukohad esitatud juba enne kontrolliaruande eelnõu koostamist. Nendega on arvestatud, mistõttu ei pea vajalikuks esitada täiendavalt ühtegi märkust, samuti on koostöö audiitoritega (K.Uuna) olnud väga hea.

Kontrolliaruandes toodud tähelepanekuid on võimalik arvestada ka edaspidiselt struktuurifondide vahendite kasutamise protseduuride uuendamisel ja väljatöötamisel.

Lugupidamisega

Villu Reiljan
Minister

Tiina Mitt 626 2885
Henn Pärnamets 626 2960

**Rahvusliku Arengu ja Koostöö
Instituut (RAKI) MTÜ**

Riigikontroll
Narva mnt 11
15013 Tallinn

10. aprill 2006

**KINNITUSKIRI KONTROLLIARUANDE EELNÕU ÜLEVAATAMISE ja
RIIGIKONTROLLILE ESITATUD INFORMATSIOONI KÕIKEHÖLMAVUSE
KOHTA**

Seoses "Euroopa Komisjoni abiprojekt "HASCO" Sonda vallas" auditiga kinnitame, et auditi käigus on OÜ Ecoman ja Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituut MTÜ edastanud Riigikontrollile kogu olulise informatsiooni ja esitanud tutvumiseks kõik auditi kontekstis olulised:

- a) finants- ja raamatupidamisdokumendid ning nendega seotud asjakohase informatsiooni;
- b) lepingud, kirjavahetuse ja mistahes muu informatsiooni, mis on oluline objektiivse käsitluse saamiseks.

OÜ Ecoman ja Rahvusliku Arengu ja Koostöö Instituut MTÜ on üle vaadanud 03.04.2006 saadetud kontrolliaruande eelnõu "Euroopa Komisjoni abiprojekt "HASCO" Sonda vallas" ja lisab meie märkused eraldi kirjas (lisa 3 lk.).

Lugupidamisega

Heino Luik, PhD,
OÜ Ecoman juhataja
MTÜ RAKI juhatuse liige

Kontakt:
Tel/faks: 6263307
E-post: hluik@ecoman.ee

Riigikontroll
Narva mnt 11
15013 Tallinn

10. aprill 2006

Vastuseks Teie e-kirjale 03.04.2006.

Vastavalt Teie taotlusele vastata küsimusele, miks liitusime Hasco projektiga, teatan et OÜ Ecoman ja RAKI liitusid projektiga lähtudes sisulisest, sh teaduslikust huvist põlevkivitööstusega seotud ratsionaalse looduskasutuse ja keskkonnakaitse probleemide vastu. Oma tolleaegse ametikoha tõttu alustasin ma põlevkivi kaevandatud alade rekultiveerimisega juba 1960. aastal ja olen üks nendest, kes võttis nende probleemide lahendamisest otseselt osa 30 aasta jooksul, vaheaegadega kuni käesoleva ajani.

Tolleaegne riiklik looduskaitseorgan ENSV MN ja Looduskaitse Valitsus algatas põlevkivi karjääriviisilise kaevandamise käigus rikutud territooriumide rekultiveerimise ja korrastamise alase süsteemse tegevuse, mis koosnes:

- Põlevkivi karjääriviisilise kaevandamise käigus tekkinud maa-alade tehniline ja bioloogiline rekultiveerimine (seoses Balti Soojuselektrijaama rajamisega 1959.a. tõusis järsult põlevkivi kasvandamise ja karjääriviisilise kaevandamise maht).
  - Põlevkivi rikastamise käigus tekkinud aheraine terrikoonikute rekultiveerimine ja metsastamine.
  - Põlevkivi energeetilise ümbertöötamise käigus tekkinud tuhaväljade ja -mägede rekultiveerimine.
- Põlevkivi keemilise ümbertöötamise jääkide poolkoksi ja tuhamägede terrikoonikute metsastamine.
Fosforiidi kaevandamise käigus rikutud territooriumide metsastamine.

Kõigi nende alade rekultiveerimise viisid andsid häid tulemusi ja sellealase tegevuse tulemusena on korrastatud ja metsastatud tuhandeid hektare rikutud maid Ida-Virumaal ja Harjumaal.

Üleminekuaastatel sellealane tegvus soikus, v.a. põlevkivikarjääride metsastamine. Hasco projekti käivitamine andis lootust, et rekultiveerimistööd taas käivituvad ka teistes suundades.

Ka Kohtla-Järve ja Kiviõli keemiatööstuse "jäätmemägede" rekultiveerimine andis häid tulemusi. Kokku on sinna rajatud üle 50 ha metsakultuure. Puu- ja rohttaimede kasvamine ja juurdekasv on olnud hea. Rekultiveerimistööde tulemusi on hinnatud hiljem, kusjuures selgus, et substraat (valdavalt poolkoksi) ei olnud taimedele toksiline, vastupidi rekultiveeritud alade pinnas oli viljakas.

Hasco projekti käigus tõstatati põlevkivi keemiatööstuse jäätmete utiliseerimine uuele tasemele. Tekkisid eeldused aastakümnete jooksul kogunenud jäätmete kiirendatud ja ulatuslikuma kasutuselevõtu võimalused.

Nimetatud probleemistiku keskkonnakaitse, ökoloogilise ja metsanduslikud probleemid pakkusid RAKI-le teaduslikku ja OÜ Ecomanile (Ökoloogilise majandamise ja konsultatsiooni

firma) keskkonnakaitselist huvi. Seda me tegime - konsulteerides projektist osavõtjaid teaduslikes, infotehnoloogilistes ja keskkonnakaitselistes küsimustes. Konkreetsete tööülesannete ja nende täitmise kohta oleme Sonda Vallavalitsusele esitanud nii sisulise kui finantsilise aruande.

Oleme veendunud, et **põlevkivikeemiatööstuse jäätmete utiliseerimine** koos rikutud territooriumide bioloogiline rekultiveerimine peaks jätkuma. Selleks vajalikud teaduslikud tööd ja metsateadlaste 30 aasta praktilise töö kogemused on olemas ja nende kasutamine võiks anda paremaid tulemusi kui ainult tehnilis-tehnoloogilised kavad nimetatud välispuistangute likvideerimiseks.

Oleme seisukohal, et põlevkivi keemilise töötlemise jääkide (põlevkiviõli tootmine eeldatavalt laieneb) utiliseerimise (mitte ainult jäätmepanilate sulgemise) probleemide suhtes tuleks algatada diskussioon, mis võiks anda olulisi ökoloogilis-majanduslikke tulemusi.

Ebatäpsuste kohta, mida on käsitletud Riigikontrolli kontrollaruande eelnõus, märgime järgmist:

1. Seoses asjaoluga, et leping meie kui alltäitajaga sõlmiti tagantjärei, polnud me informeeritud projekti kogumaksumusest, üllatuseks on summa 55,5 miljonit, kusjuures ebaloogiline oli omafinantseering 64 %. Ja kuna eelpoolnimetatut ei käivitunud, siis peame vajalikuks täpsustada, et tegelikult Hasco projekti poolt RAKI-le eraldatud summa oli **109 526.-** ja OÜ Ecomanile 127 778.-

Eelnõu Lk. 7. tabel 1 järgnevad kirjed oleksid täpsemad

ASUTUS	Kogukulu	EK finantseering	Omafinantseering	%
RAKI	226 719.-	109 526.-	117 193.-	57%
OÜ Ecoman	255 556.-	127 778.-	127 778.-	50%

Kuna projekt on peatatud ning EK edaspidist finantseeringut ei toimu, siis oleks Õigem näidata **tegelikku**, mitte planeeritud finantseerimise mahtu.

2. Me pole informeeritud 3,8 milj. suurusest laenust, mis on võetud Keskkonnainvesteeringute Keskusest (KIK).

3. Projekti kui terviku eelarvest meid ei teavitatud, polnud me informeeritud, seetõttu esineb meie omafinantseeringu alajaotustes üldkulusid.

4. Lepingud sõlmiti meiega tagantjärele ja selletõttu puudus ülevaade üldse lepingu seotus tingimustega.

5. Juhtkomisjoni vormistamise ja koosseisu kohta puuduvad meil andmed.

6. OÜ Ecomani osanik H. Luik (projekti juhtasutuse Sonda Vallavalitsuse ettepanekul) täitis oma ülesandeid Hasco projektis ning sai töötasu ja kompensatsiooni sõiduauto kasutamise eest kokku 16 085.- (*mille oleks pidanud välja maksuma Sonda VV (lahendus võiks olla OÜ Ecoman esitab Sonda VV-le arve tehtud tööde eest tasaarveldus.* Lk. 12.

Eelnõu Lk. 14. - Tabel 2 (oleks õigem)

	<u>Netokäive</u>	<u>Bilansimaht</u>	<u>Omakapital</u>
OÜ Ecoman (omafinantseering 127 778.-)	andmed olemas		
RAKI (omafinantseering 117 193.-) 2000		7 531.-	
2001	593 817.-	103 973.-	
2002	280 831	42 528.-	

RAKI on MTÜ ning aastaaruanded esitatakse Maksuametile.

Eelnõu kulutustest: lk 22. Projekti eelarves mitteettenähtud üldkulud.

RAKI 67 874.- sellest 15 000.- - konverentsikulud - Sonda VV korraldus
52 874.- omafinantseering

OÜ Ecoman 89 828.- (kuidas on saadud see summa?)
Sellest 15 000.- - konverentsikulud - Sonda VV korraldus
/sellest km. 2 288.-/
77 116.- omafinantseering.

Kokkuvõte: Sonda VV ja RAKI, OÜ Ecomani vahel sõlmitud lepingu mahus ülesanded on täidetud, lepinguga nõutud aruanded ja kuludokumendid on vallale esitatud. Riigikontrollile esitasime aruande koos kuludokumentidega eraldi nii **Sonda VV-It saadud raha kulutamise** kui ka omafinantseeringu kohta.

Kõik eelpoolmainitu on Teile selgituseks ja soovitusliku iseloomuga.

Lugupidamisega

Heino Luik, PhD, OÜ Ecoman juhataja
MTÜ RAKI juhatuse liige

Kontakt:
Tel/faks: 6263307
E-post: hluik@ecoman.ee

TÜ ERRA AED

Riigikontroll
Narva mnt 11
15013 Tallinn

17.04.06/17

KINNITUSKIRI KONTROLLIARUANDE EELNÕU ÜLEVAATAMISE ja RIIGIKONTROLLILE ESITATUD INFORMATSIOONI KÕIKEHÕLMAVUSE KOHTA

Seoses "Euroopa Komisjoni abiprojekt "HASCO" Sonda vallas" auditiga kinnitame, et auditi käigus on **TÜ ERRA AED**.....(*asutuse ametlik nimi*) edastanud Riigikontrollile kogu olulise informatsiooni ja esitanud tutvumiseks kõik auditi kontekstis olulised:

- a) finants- ja raamatupidamisdokumendid ning nendega seotud asjakohase informatsiooni;
- b) lepingud, kirjavahetuse ja mistahes muu informatsiooni, mis on oluline objektiivse käsitluse saamiseks.

..**TÜ ERRA AED**.....(*asutuse ametlik nimi*) on üle vaadanud 03.04.2006 saadetud kontrolliaruande eelnõu "Euroopa Komisjoni abiprojekt "HASCO" Sonda vallas" ning kinnitab selle põhjal, et kõik **TÜ ERRA AED**.....(*asutuse ametlik nimi*) puudutavad aruandes esitatud numbrid on õiged ja piisavalt täpsed.

Selgituseks küsimustele:

TÜ ERRA AED LIFE projektis osalemise ettepanek tuli hr.Toom Pungase poolt.Selgitamaks, et ühistu kasutusest väljasolevatesse kasvuhoonetesse sobiks rajada puukool. Võtsime selle ettepaneku vastu,mõeldes,et ühistul on tulevikku, annab kohalikele elanikele tööd ning väheväärtuslikud põllumaad oleks saanud metsastatud.

2004.a. lõpus saime alles teada, kuidas, või mida me tegelikult pidime tegema.Puudusid ka esialgesed puukooli rajamise kogemused.Samuti võeti kordinaatoriteks ja tööde juhatajateks nii valla, kui ka hr.Toom Pungase poolt, kes meie, kui ühe lepingupartneri tööd juhtisid.

(allkiri)

Nimi Ülle Tiitsu
Amet Raamatupidaja
Reg.nr.10161856
Puiestee 18
Erra alevik
43127 Kiviõli

Ida-Virumaa
Sonda vaid
Kontakttel.53455861

**KINNITUSKIRI KONTROLLIARUANDE EELNÕU ÜLEVAATAMISE ja
RIIGIKONTROLLILE ESITATUD INFORMATSIOONI KÕIKEHÖLMAVUSE KOHTA**

Seoses “Euroopa Komisjoni abiprojekt “HASCO” Sonda vallas” auditiga kinnitame, et auditi käigus on Kiviõli Keemiatööstuse osäühing edastanud Riigikontrollile kogu olulise informatsiooni ja esitanud tutvumiseks kõik auditi kontekstis olulised:

- a) finants- ja raamatupidamisdokumendid ning nendega seotud asjakohase informatsiooni;
- b) lepingud, kirjavahetuse ja mistahes muu informatsiooni, mis on oluline objektiivse käsitluse saamiseks.

Kiviõli Keemiatööstuse osäühing on üle vaadanud 03.04.2006 saadetud kontrolliaruande eelnõu “Euroopa Komisjoni abiprojekt “HASCO” Sonda vallas” ning kinnitab selle põhjal, et kõik Kiviõli Keemiatööstuse osäühingut puudutavad aruandes esitatud numbrid on õiged ja piisavalt täpsed.

Robert Karpelin
Juhatuse liige

OÜ SYNEST

Pr. Krista Uuna
RIIGIKONTROLL
I auditorsakond
Narva mnt. 11a
15013 Tallinn

Faks: 661 6012

Teie	Meie	Kuupäev
e-kiri; 03.04.2006	HASCO-RK	10.05.2006

Sisu: Vastus Riigikontrolli e-kirjale «Hasco aruanne ja kinnituskiri»

Lugupeetud Pr Uuna,

Siinjuures soovime teatada, et OÜ Synest jääb õiguslike seisukohtade juurde, mis esitati OÜ Viru Rammu poolt 04.05.2006.a. esitatud vastuses.

Lisaks soovime täpsustada 03.04.2006 meile saadetud kontrollaruande eelnõus esitatud fakti väiteid:

Eelnõu lk. 12, 4. ja 6. lõik

- *Synest OÜ (osanik Toom Pungas) näitas aruandes nii personalikulusid oma töötajatele (K. Pungas ja T. Pungas) kui ka ostetud teenuseid FIE-lt Kaia Pungas 92 490 krooni ja FIE-lt Toom Pungas 125 700 krooni ulatuses.*

Riigikontroll on arvamusel, et alltöövõtu keeld kehtib nii projektis osalejatele (abisaajale ja partneritele) kui ka projektis osalenud partneritega seotud ettevõtetele. Samuti oli tegemist huvide konfliktiga, mis on välisabi reeglite kohaselt keelatud (vt p 1.1.4).

Eelnõu lk 21, 11. lõik

- *Synest OÜ oli lisaks töötasule projekti eelarvest tasunud Kaia Pungasele raamatupidamisteenuse osutamise eest 92 492 krooni ja Toom Pungasele patendiuuringute teenuse osutamise eest 140 454 krooni. Mõlemad isikud olid Synest OÜ osanikud ja töötajad, vastavalt raamatupidaja ja tegevjuht. Ettevõtte põhikirjajärgseks tegevusalaks olid tööstusomandi õiguskaitse ja innovaatikateenuste osutamine.*

Lähtudes LIFE-abi reeglite "Standard Administrative Provisions" (edaspidi välisabi reeglid) 5. artiklis sätestatud partneri rollist ja ülesannetest ja 6. artiklis sätestatud allettevõtja rollist ja ülesannetest on Riigikontrolli arvamus põhjendamatu. Välisabi reeglite vastavates artiklites puudub partneritega seotud

alletevõtjate kaasamise keeld. Lähtumata välisabi reeglitest on eraõiguslikul ettevõttel samuti lubatud teha tehinguid seotud isikutega.

Eelnõu lk. 14, tabel 2

Tabel 2. Partnerite finantsandmed aastale kaupa

Partner	Aasta	Netokäive	Bilansimaht	Omakapital
OÜ Synest	2000	1 486 914	788 030	142 885
(omafinantseering	2001	1 122 405	579 654	31 707
1 721 126 krooni)	2002	991 844	381 409	-56 554

... Samuti ei ole selge, kuidas hindas vald OÜ Viru Ramm ja OÜ Synest puhul nende suutlikkust omafinantseeringu kohustust täita. (Vt ka p 2.1.6)

Eelnõu lk. 16, 9. lõik

- Partnerite usaldusvärsust tuleks kontrollida kõigi avalike kanalite kaudu ja andmete muutumise korral kohe adekvaatselt reageerida, et projekti lõpptulemust mitte ohtu seada. Oluline on info ettevõtte maksevõime, omakapitali seisu ja netokäibe kohta. Näiteks on projekti partneri Synest OÜ omakapital 2002. a aruande põhjal -56 554 krooni, mis äriseadustiku § 60 kohaselt toob kaasa ettevõtte sundlõpetamise...

OÜ Synesti 2002. aasta finantsandmed ei ole õiged. 2002. aasta finantsandmed on korrigeerituna esitatud 2003. a majanduaasta aruandes, mille kohaselt netokäive oli 991 844, bilansimaht 420 985 ja omakapital 46 883.

Eelnõu lk. 22, 1. lõik

- Synest OÜ näitas aruandes eksperimentaalpuukooli loomisena HV Partnergrupp OÜ arvet summas 30 680 krooni, mis oli esitatud siseviimistlustööde eest.

HV Partnergrupp OÜ oli alletevõtja, kes tegi kapitaalremonti ja viimistlustöid Harku kasvuhones. Kahjuks ei väljenda arvel tööde kirjeldus täpselt tehtud töid.

Eelnõu lk. 22, 7. lõik

- ... Aastal 2003 ostis OÜ Synest Rootsist seemneid firmalt Odlarna Tre AB 18 776 krooni eest. Kehtinud tolliseadustiku järgi oleks tulnud kauba maaletoomise kohta vormistada tollideklaratsioon. Maksu- ja Tolliametisse tehtud järelepärimise tulemusena selgus, et ameti tolliandmebaasis puuduvad andmed nimetatud tehingute kohta. Sellest tulenevalt ei saanud Riigikontroll kinnitust, et need kaubad ka tegelikult osteti.

Kinnitame, et OÜ Synesti poolt Rootsist, Odlarna Tre AB-st ostetud seemnetest (18776 krooni) kasvavad taimed praegu Erra aias, osa neist, ca 15 000 tk kasvab OÜ Balti Istik põllul.

Eelnõu lk. 23

- OÜ Synest kajastas aruandes kulusid, mille kohta kuludokumente Riigikontrollile ei esitatud, näiteks:

Ettevõtte	Summa (kr)
Murmeli OÜ	36 000
FIE Mart Vinnal	172 113
Patendi- ja Kaubamärgibüroo Koitel OÜ	185 000
OÜ Zoroaster	150 000
MTÜ Klubi Põlva Autom	170 000

OÜ Ajaja

20 000

Näidatud ettevõtetega näidatud summas tegelikke tehinguid ei toimunud, mistõttu ei esitatud Riigikontrollile ka vastavaid kuludokumente.

Nimetatud ettevõtetega olid suulised eellepped, mis on ekslikult esitatud aruandes.

Lugupidamisega
OÜ Synest

Kaia Pungas
Juhatuse liige

Lugupeetud pr. Ines

Teie kirjale 26.05.06 punktis 1 toodud küsimustele on raske vastata, kuna käesoleva hetkeni puudub mul täpne informatsioon millises mahus Sonda valda viidud materjalidest olete saanud oma valdusse. Projekti käigus tehtud töödest ja tehtud kulutustest on vallale esitatud hulgaliselt dokumente ja materjale koos põhjalike selgitustega ja koostatud aktidega. Viimati s.o. Euroopa komisjoni visiidi ajal s.o. 2006-11-25 nõudis vallavalitsus kõigi osalejate kohalviibimist koos kõigi projekti käiku kajastavate dokumentidega. Usun, et Sonda valla juhtkond on need teile ka edastanud. Veelkordselt olen esitanud projekti puudutavad materjalid ka Riigikontrollile. Ka olen teinud kaks visiiti teie asutusse jagamaks selgitusi ja informatsiooni tehtud töödest.

Teie kirja punktis kaks toodud loetelu on osaline väljavõte minu vastuväidetest auditis leiduva desinformatsiooni kohta, mis ma esitasin oma kirjas aprillis 2006.

Esimeses punktis toodud väide *Atlantic Balsveri aktiveeritud vesilahuste valmistamise kohta* pean juhtima teie tähelepanu asjaoludele, et see oli Hasco projektis Atlantic Balsveri otsene ülesanne. Ka on Riigikontrolli valduses olemas materjalid ja aruanded aktiveeritud vesilahuste katsete ja kasutamise kohta. (Vestluses teie töötaja Krista Kahriniga kinnitas ta et on tutvunud Atlantic Balsveri tööde ja ülesannetega) Ka on riigikontrolli valduses arved soetatud vesilahuste aparaatide ja komponentide kohta.

Atlantic Balsveril on siiani alles vesilahuste valmistamise seadmed mida projekti käigus kasutati. Kõiki seadmeid olen nõus tutvustama ja näitama.

Lisaks sellele on vastavalt projekti ülesannetele valmistatud hulk muid unikaalseid seadmeid nagu komposteerimisaunade sisemuses niiskuse ja temperatuuri mõõtmise seadmed mis on ühendatavad arvutiga. (arvutisüsteemiga)

Automatiseeritud kasvuhoone juhtimissüsteem.

Kirjutatud mitmeid spetsiaalseid arvutiprogramme. (Vt. Kasutatud Hasco projektis kasutatud seadmed pdf faili)

Teie kirjas toodud minu teine väide, et metsa on istutatud oluliselt rohkem, kui on ära toodud teie auditis (Sic! 38 ha!) on õige. Kaks päeva tagasi külastasin neid alasid kuhu minule teadaolevalt metsa istutati. Kokku sain ülevaate rohkem 70 ha istutatud metsast. Aastal 2002 kevadsuvel istutatud hübriidhaavad, (kokku 20ha) on hästi juurdunud ja on kasvanud juba pikemaks kui 3m. Lisan siinkohal ka põllul tehtud fotod.

Roosna- Allikul 2002 a. istutatud hübriidhaavad

Pilt samalt põllult – on ikka kasvanud küll.

Teisel põllul tehtud pildid

Roosna –Alliku teisel põllul. Kasv on mõnevõrra nigelam ja loomkahjustusi on rohkem.

Raiesmikes tehtud fotod, kuhu on istutatud põhiliselt kuuski, on tagasihoidlikuma kasvuga.

Sellele raiesmikule on istutatud põhiliselt kuused. Sügaval heina ja võsa sees aga siiski lihtsalt leitavad sirgid kuusetaimi.

Sonda teeäärsetele aladele istutatud mets on näha autost väljumata. Kaugemal metsa ääres on puudel loomkahjustusi. Väärtuslikemaid liike (nulg) on aga kellegi kuri käsi teeäärast välja kaevanud.

Lisaks fotodele toon ära ka loetelu osadest nendest maadest kuhu minule teadaolevalt projekti käigus metsa istutati.

Kinnistu nimi	Katastri nr	Istutatud	Puud	Kokku
Vilumetsa, 12669	75101:0030:058	10,5	kuusk	10,5
Kiisa, 24958	75101:007:0053	6,1	kask	1,6
			kuusk	1,3
			kuusk	0,5
			kask	0,7
			mänd	2,0
Aadumäe, 24900	75101:007:0053	2,0	mänd	2,0
Padriku, 33593	75201:001:0099	1,3	Mänd, kuusk	1,3
Männiste	75201:001:0015	1,0	kuusk	1,0

Lossi	75201:001:1540	4,4	kuusk	0,8
			kask	0,8
			kuusk	0,8
			kuusk	0,5
			kuusk	1,5
Henno, 23970	44901:004:0119	4,2	mänd	1,3
			kuusk	2,1
			mänd	0,8
Sarapiku, 35375	75101:007:0059	1,5	kuusk	0,6
			kuusk	0,9
Uhtna, 7648	75201:001:1290	1,1	mänd	0,7
			kask	0,4
Kulli, 539	75101:007:0100	2,4	Mänd, kuusk	2,4
Soovälja, 34624	75101:007:0059	2,2	mänd	2,2
Loosi, 1228	75101:007:0150	2,7	Kask,kuusk	2,7
Turu tn 2, Kiviõli	30901:001:0003	1,5	erinevaid	1,5
Teeäärse		16,2		16,2
Liiginurme		24,6		24,6
Kiigu	68401:001:0710	10	Hübriidhaab	10,0
Mäe	Riigimaa	10	Hübriidhaab	10,0
Ristiinimese 6831	75101:002:0009	1,4		1,4
Rossi-Toivo 30526	92701:004:0037	1,6		1,6
Veskihansu-Marise 30255	92701:004:0033	1,4		1,4
Luha 32114	92701:004:0034	2,4		2,4
Kaugemaa	44901:001:0132	1,9		1,9
Seene 32830	44901:002:0096	2,1		2,1
Liiva 1	75101:003:0321	1,8	mänd	1,8
Liiva 2	75101:003:0322	1,3	mänd	1,3
Toominga 27224	75101:002:0053	7,25	Kuusk,mänd	7,25
Varinurme 1130	75101:002:0180	3,7		3,7
Murrukuusiku	44901:001:0071	2,5		2,5
Vainu	44901:007:0001	7,5		7,5

Siintoodud loetelule lisaks istutati metsa veel mitmete maatükkidele ja usun et vallaametnikud on meeleldi nõus teile vastavat infot jagama ja maatükke näitama. Juhul kui keegi Riigikontrollist peaks vähimatki huvi tundma istutatud alade kohta, olen meeleldi nõus teejuhiks tulema, hoolimata sellest, et metsa istutamine ei kuulunud otseselt Atlantic Balsveri ülesannete hulka. Andke ainult teada.

Pangaväljavõtted, kus on näha aktivaatori eest tasumine on lisatud kirjale pdf failidena Väike osa tarnitud aktivaatorit on siiani alles ja kanistrid seisavad puutumatusena meie laos.

Miks saabusid seadmed detailidena

Koostatud kujul seadmed võtavad transpordil mitmeid kordi rohkem ruumi kui koostamata seadmed. Näiteks koostatuna võtaks desintegraatorseade nii palju ruumi, et isegi suurest veoautost jääks väheks. Lahtivõetuna transpordil mahub vabalt keskmisesse kaubikusse. Põllumajandusmasinad, kombainid, suured traktorid, suured seadmed transporditakse tavaliselt alati osadena.

Teine põhjus oli detailide valmimise järjekord ja vajadus. Sedamööda kuidas valmisid mingid detailid või sõlmed, neid ka meile saadeti.

Kolmanda põhjusena oli asjaolu, et osa lihtsamaid konstruktsioone (ntx. desintegraatori alusraam, elektrikilp jne) sai valmistatud Atlantic Balsveris.

Kõigis töödes sai keskendutud vajadusele, otstarbekusele ja ülesannete lõppeesmärgile. Vallale esitatud aruannete ja materjalide rohkus peaks olema enam kui piisav et saada täielik ülevaade projekti töödest ja aktiveeritud vesilahuste kasutamisest. Minule teadaolevalt tolmuvad need (vähemalt allesolev osa) siia maani Sonda vallas riitulites ja kastides, ilma et keegi nende vastu huvi oleks tundnud või neid lugenud.

Lugupidamisega,

Kalev Tikk

OSAÜHING VIRU RAMM

Reg. kood 10788354

Tallinn 13414, Sõpruse pst 225-48
Tel. 51 64 711

Meie 03 mai 2006.a.
Teie 03 aprill 2006.a.

Riigikontroll
Narva mnt 11a
15013 Tallinn

MEIEPOOLSED ÕIGUSLIKUD KUI KA FAKTILISED SEISUKOHAD TEIE 03.04. 2006.a. KONTROLLARUANDE EELNÕU KOHTA (HASCO PROJEKT KOHTA)

Saime teada Teie kontrollaruande eelnõust OÜ Synest 03.04.2006.a. saadetud elektronkirja vahendusel ja kuna partnerina olen seotud nii vastajaga kui ka OÜ Synest, siis leian, et ma oman õigust anda Teile teada ka omapoolsetest täiendavatest õiguslikest kui ka faktilistest asjaoludest Teie kontrollaruande eelnõu kohta.

Oma elektronkirjas olete Te soovinud saada meie käest vastust küsimusele „**miks otsustasite osaleda partnerina Hasco projektis ja mis oli tegevuse eesmärk**”.

Antud küsimusele vastuse andmiseks olete Te oma elektronkirjas viidanud veel mitmele Riigikontrolli seaduse sättele, mis täna kehtivas redaktsioonis nagu õigustaksid Teid sellist küsimust meile esitama.

Lähtudes partnerluslepingu sõlmimise ajal kehtinud TsÜS § 109 kui ka täna kehtiva TsÜS § 139 ja mis kehtisid nii põhilepingu ja ka partnerluslepingu sõlmimise ajal järgmisena:

§ (109) 139 Heausksuse eeldus

„Kui seadus seob õiguslikud tagajärjed heausksusega, tuleb selle olemasolu eeldada, kui seadusest ei tulene teisiti”, siis sellest normist tulenevalt anname Teile teada omapoolsed õiguslikud kui ka faktiväited asja kohta ja kõike õiguslikul eeldusel, et ikka TsÜS 139 kehtestatu ikka kehtib ka Eesti Vabariigis meie suhtes.

1.

Kui Eesti Vabariigi Põhiseaduse § 19 on igalühel õigus vabale eneseteostusele ja 29 kohaselt ei pea mitte keegi tegema tööd tasuta, siis antud normidest tulenevate põhimõtete kohaselt osales meie äriühing Sonda Vallavalitusele kasutoovas projektis ja meie tegevuse eesmärgiks ja ka oodatavateks tulemusteks Sonda Vallavalituse kasuks olid eesmärgid ja ka oodatavad tulemused, mille Te olete välja toonud oma kontrollaruande eelnõu lehekülgedel 29 kuni 30. Kasusaajale kasu toovad tegevuse eesmärgid on kõik innovaatilised ja põhinevad partnerite poolt intellektuaalse omandi,

teadmiste ja kogemuste müümisel ja ka katse eksituse meetoditel, et selle tulemusel saavutada uus tulemus, kvaliteet, väärtus või väärtusele antav hinnang.

Kui nüüd heausksuse õiguslikel eeldustel need põhimõtted enam Eesti Vabariigis ei kehti, siis ei kehti ka vastuse andja suhtes ka meie Põhiseaduse § 19 ja § 29 kehtestatud põhimõtted ja ka Põhiseaduse § 13 kehtestatu, et igal ajal on õigus riigi ja seaduse kaitsele ja et seadus peab kaitsma ka igapäevaste riigivõimu omavoli eest.

2.

Kuna kontrollaruande eelnõus ei viidata mitte ühelegi kehtivale seadusele, mis kehtisid nii Sonda Vallavalitsuse kui kasusaaja kui ka partnerite suhtes nende poolt nii põhilepingu kui ka partnerluslepingute sõlmimise ajal, siis ei saa vastuse andja asjas aru, mille vastu on ikkagi Sonda Vallavalitsus kui ka tema partnerid eksinud, sest kontrollaruandes esile toodud õiguslikke kui faktiväiteid on vastajal võimatu jälgida tol perioodil Eesti Vabariigis kehtinud seaduste või mittekehtinud seaduste valguses v.a. kontrollijat ennast puudutav osa ainult täna kehtiva Riigikontrolli seaduse järgi.

Kontrollija on oma kontrollaruande eelnõus käsitlenud faktilist olukorda mittearapooletult ainult raamatupidamislikest kriteeriumitest lähtuvalt ja seda kõike õiguslikel eeldustel nagu oleksid kõik asja kontrollijad raamatupidajad – audiitorid. Selline kontrollimine annab kontrollijale võimaluse tendentslikuks kontrollimiseks, sest tol perioodil eksisteerinud õiguslikule olukorrale – seaduste puudumisele konkreetse hinnangu mitteandmine annab kontrollijatele võimaluse hiljem vastu võetud seadustele tuginedes varjatult oma kontrolliakti sisse tuua olukordi- õiguslikke toiminguid, mis ei ole olnud seadusevastased nende tegemise ajal kehtinud või mittekehtinud seaduste valguses.

Sellise olukorra kontrollijate poolt aga kontrollaruande eelnõus enda kasuks ära kasutamine on aga igapäevaste ja ka vastaja suhtes Põhiseaduse § 13 vastane.

3.

Kui vaidluse all ei ole küsimus, et Kohaliku Omavalituse Volikogu Valimise Seaduse § 2 kohaselt valitakse volikogu ja ka sealt tulenevalt valitsus neljaks aastaks ja kui Eestis selle järgselt poliitilise kultuuri korrektsuse järgi ei tule enam ka kohalikul tasandil võimule need samad isikud, kes olid võimul eelmisel perioodil ja need uued isikud ei soovi või ei taha enam tunnustada õiguseelneajate tehtut, siis ei ole selles osas süüdi ei vastaja ega ka teised partnerid, kui Eesti Riigis valimisvõidule tulnud isikud saavad endale ka koos valimisvõiduga nii poliitilise kui ka õigusliku indulgentsi lasta põhja õiguseelneajate tegemised, kui see neile poliitilistel või õiguslikel põhjustel ei meeldi.

Sellise olukorra vastu ei saa aga vastaja ega ka partnerid ennast mitte ühegi õigusega kaitsta ja selliste olukordade vältimiseks peaks Eesti Riik ise olemagi selliseks garantiks omavalitsustele, sest Pankrotiseaduse § 8 lg 2 kohaselt ei saa pankrotivõlgnikuks olla riik ega kohalik omavalitsusüksus.

4.

Kui vaidluse alla ei ole küsimus, et TsÜS § 24 kohaselt on juriidiline isik seaduse alusel loodud õigussubjekt ja, et juriidiline isik võib olla eraõiguslik või avalik-õiguslik ja, et TsÜS § 25 lg 2 kohaselt on avalik-õiguslik juriidiline isik riik kui ka kohaliku omavalitsuse üksus, mis on loodud avalikes huvides selle isiku kohta käiva seaduse alusel ja kui TsÜS § 26 lg 1 kohaselt võib juriidiline isik omada tsiviilõigusi ja kanda tsiviilkohustusi ja TsÜS § 26 lg 3 kohaselt avalik-õiguslik juriidiline isik ei või omada tsiviilõigusi ja ka kohustusi, mis on vastuolus tema eesmärgiga, siis vastuse andja ei saa asjas aru, mis on olnud vastaja suhtes kontrolliaruande eesmärk, kui Sonda Vallavalituse poolt sõlmitud põhileping kui ka partnerluslepingud ei ole vastuolus ei Sonda Vallavalituse kui avalik – õigusliku juriidilise isiku olemusega ega ka olukorraga, kus Sonda Vallavalitsus avalik-õigusliku juriidilise isikuna ei oleks omanud õigust endale vabatahtliult võtta selliseid tsiviilõigusi ja kohustusi.

5.

Kui vaidluse all ei ole küsimus, et TsÜS § 133 kohaselt kui isik kasutab teist isikut pidevalt oma majandus- või kutsetegevuses ja talle on teada asjaolud, mida teab majandus- või kutsetegevuses kasutatav isik, välja arvatud juhul, kui majandus- või kutsetegevuses kasutava isiku ülesanded ei hõlma sellise teabe vahendamist teda majandus- või kutsetegevuses kasutavale isikule või kui majandus- või kutsetegevuses kasutatavalt isikult ei saa sellise teabe vahendamist, arvestades tema ülesandeid majandus- või kutsetegevuses mõistlikult oodata, siis ei saa vastuse andja asjas aru, kuidas saab antud asja puhul olla tegemist huvide konfliktiga kontrolliaruandes esiletoodud õiguslikel põhjendustel, kui antud normi valguses on sellest seadusest tulenevalt välistatud huvide konflikti tekkimine ja ka selle kellelegi süüks arvamine.

Selles osas on kontrolliaruande eelnõu 10 leheküljel õiguslikult täielikult vale.

6.

Kui kontrolliaruande eelnõu 17 leheküljel punktis 2.1.7. konstateeritakse, et Euroopa Komisjon on saatnud vallale tehtud ettemaksu kohta tagasinõude ja kontrollija hinnangul on ebatõenäoline, et vald saab partneritele tasutud summad tagasi, kuna sõlmitud partnerluslepingute kohaselt on vald aktsepteerinud partnerite tööd, tunnistades selle nõuetele ja ülesannetele vastavaks, tasudes tehtud töö eest esitatud arvete eest, siis ei saa vastaja heausksuse õiguslikel eeldustel asjas aru, miks kontrollijad vajavad asja kohta üleüldse mingit kirjalikku vastust või ka kinnituskirja.

Kui Põhiseaduse § 22 kohaselt ei ole mitte keegi kohustatud tunnistama iseenda vastu, siis ei saa vastaja asjas aru olukorrast, kus kontrollijad nõuavad vastaja käest kinnituskirju, kui Euroopa Komisjonil ei ole käes olemas jõustunud Euroopa Nõukogu Esimese Astme kohtuotsust või vaidluse korral Justiitskohtu otsust vaidlusaluse summa väljanõudmise kohta Sonda Vallavalituse käest.

Nii kaua kui asjas puudub selline kohtuotsus ei pea mitte keegi oma süütust kontrollijate ees kohtuväliselt Põhiseaduse § 22 kohaselt tõendama, sest Riigikontroll ei ole Eesti Riigis selliseks institutsiooniks, kes riigi nimel võiks vabatahtlikult kinni maksta Euroopa Komisjoni tagasinõudeavalduses näidatud rahasumma.

7.

Heausksuse õiguslikel eeldustel annab vastaja täiendavalt eelpooltoodud õiguslikele faktiväidetele veel ka omapoolsed faktiväited kontrolliaruande eelnõu sisuliselt valede faktiväidete kohta:

Riigi Kontrolli eelnõu. Märkused.

Lhk 2

Neljas lõik:

“EK peatas Hasco projekti 23/02/2005 põhjusel, et ei valla esitatud aruanded ega komisjoni 25/11/04 visiit pole võimaldanud hinnata...”

Formaalselt andis EK-le võimaluse projekt peatada fakt, et viimane vallavanem, Andrea Eiche ei saatnud vaatamata korduvatele meeldetuletustele EK-le välja septembris 2004 õigeaegselt ettevalmistatud kirja vajalikuks tähtaja pikendamiseks. Kirja saatmisega oleks saanud projekti aruande tähtaega pikendada lisaks üks kuu ning tõenäoliselt oleks siis Kasusaaja suutnud esitada põhjalikumalt kontrollitud aruande, taotleda projektiülesande modifikatsiooni heakskiitu, kuna just EK vastuste venimise pärast oli modifikatsioon kinnitamata 2003 aasta sügisest kuni 2004 aasta sügiseni. Ilmselt oleks EK pidanud sel juhul nõustuma projekti pikendamisega, näiteks pool aastat.

Projektisse halva suhtumise sisuline põhjus EK-s tulenes uue “desk officer” määramisest projekti lõppetapil, kes polnud projektiga kursis, suhtus projekti a priori negatiivselt. Tegelikult olid projekti jooksul Kasusaaja poolt projekti juhiks 3 erinevat isikut ning EK poolseteks koordinaatoriteks kaks isikut. Seega esinesid teravad kommunikatsiooni probleemid.

EK Missiooni visiit 25/11/04 oli mitte tõsiseltvõetav üritus, kuna aru andsid isikud, kes projektist polnud veel aru saanud või siis ei osanud või ei tahtnud vastata paljudele küsimustele (A. Eiche, A. Nõuakas, S. Vask), samal ajal kui asjadega kursis olevad partnerite esindajad seisis vallavanema kabinetis 3,5 tundi, pärast mida mindi hämarikus paksu lume sees vaatama projekti tegelikkuses. Lisaks peab märkima, et ka hilisemal etapil käitusid hr. A. Eiche ja A. Nõuakas veidralt, valla huvide vastaselt. Näiteks teatasid nad ametlikult EK-le teadvalt valed tehtud tööde mahud (näiteks teatasid nad ametlikult projekti raames käideldud poolkoksi koguseks 2580 tonni). Vallale kahjulikku taktikat on aetud ka hiljem, kusjuures tegelikkust kinnitavad dokumendid on väidetavalt kadunud. Jääb mulje, et vahetuvate vallavalitsuste peamine eesmärk on halvustada varasemate tööd, tundmata pisimatki huvi kasvõi tehtud kulutustega loodud väärtuste kasutamiseks. Näiteks, vallavalitsus keelas Erra Aed puukoolist taimede realiseerimise, kuid ise realiseeris osa oma äranägemisel, mis ei kajastunud Erra Aed raamatupidamises. Tulemusena on paljud taimed ülekasvanud või hukkunud. Kunagise esimese koordinaatori, P. Ermi ideedel põhinev ööbimisvõimalusega rajatis, Arendus- Koolituskeskus oli mõeldud paralleelselt jahindusturismi teenindama, mis oleks vallale andnud arvestatavat lisisissetulekut, kuid on lõpetamata, kuna 2 aasta jooksul pole seal midagi tehtud.

Tegelikult projekti täitmise probleemide tekitajaks oli partner FT-Transport poolne projekti plaaniline torpedeerimine (formaalselt projektist ühepoolne lahkumine ajal, mil projektist oli läbitud üle poole). Lisaks muule, oli Kasusaaja maksnud FT-Transportile toetusrahasid, kuigi leping FT-Transportiga oli allakirjutamata.

Kaheksas lõik

“EK-le esitati kokku nõutud üheksast aruandest vaid kolm...”

Telefonitsi kinnitas projekti “desk officer” Eleni Borg-Tsantekidou, et piisab ühest raportist poolaastas, kuid kui kaasneb vahearuanne, pole jooksvat raportit vaja saata (suusõnaline juhend telefonitsi, millele lisaks olevat saadetud vastav e-kiri Kasusaajale). Seega tuli saata algselt planeeritud (projekti Lisa 1) seitsme aruande asemel viis aruannet, millest esimese ja teise kohta kinnitas “desk officer”, et need võib jätta ka saatmata. Esimene jooksev raport saadeti pool aastat peale esimese toetuse saamist. Venimine oli peamiselt põhjustatud projekti koordinaatori vahetumisest.

Lhk. 6

Neljas lõik

Mitu projekti olid rahastamisotsuse saanud 2002 aastani? Praeguse eelnõu põhjal jääb mulje, et LIFE-keskkonna projektid olid Eestis levinud juba tollal.

Üheksas lõik

Algselt oli projekti alguseks planeeritud August 2002 (vaata projekti algne ülesanne), millega seoses oleks ka projekti lõpp nihkunud 2005 aasta suvesse ning oleks jõudnud tekkida võivaid probleeme paremini lahendada (üks istutusperiood ehk pea aasta vegetatsiooni seisukohast oleks lisandunud). Algus muudeti Brüsseli soovitusel perioodi, mil Sonda vallal puudus leping EK-ga, rääkimata lepingutest partneritega.

Lhk 7

Projekti ülesandesse olid planeeritud Sonda vallale kulud (100 000 eurot) võimaliku pangagarantii, kindlustuse saamiseks. Vaatamata korduvatele meeldetuletustele, vald projekti ei kindlustanud.

Lhk 8

Kolmas lõik

Telefonitsi kinnitas projekti “desk officer” Eleni Borg-Tsantegidou, et piisab ühest raportist poolaastas, kuid kui kaasneb vahearuanne, pole jooksvat raportit vaja saata (suusõnaline juhend telefonitsi, millele lisandus väidetavalt e-kiri Kasusaajale). Seega tuli saata algselt planeeritud (projekti Lisa 1) seitsme aruande asemel viis aruannet, millest esimese ja teise kohta kinnitas “desk officer”, et need võib jätta ka saatmata. Esimene jooksev raport saadeti pool aastat peale esimese toetuse saamist. Nimetatud aruandes kinnitas Sonda omavalitsus, et nad otsustasid asendada projekti koordinaatori, mis põhjustas esimese aruande hilinemise. (Jooksev Aruanne 20/06/03, lhk.4).

Muude aruannete esitamine hilines, kuna Komisjon ei kinnitanud ühtegi palvet projektiülesande muudatusteks, mis saadeti Sondast, vastavalt:

30/08/03, Brüsseli vastus 26/09/03;

09/10/03, Brüsseli vastus viibis üle 4 kuu ja tuli 19/02/04;

04/03/04, Brüsseli vastus viibis üle 3 kuu ja tuli 30/06/04;

15/07/04 vastuskiri seletustega.

Ülaltoodud kahe vastuse venimine 7 kuud kokku oli projekti saatusele määrava tähtsusega, kuid need seitse kuud tulenesid EK venitamisest ning loomulikult peab tekkinud tulemuste eest ka EK kandma vastutust kasvõi pikendades projekti kestvust,

näiteks pool aastat, kuna ei ole võimalik anda korrektset vahearuanne, kui lepingu partnerite koosseis on EK poolt määratlemata, lahtine.

Projekti koordinaator oli augustis 2004 vahetanud. Hr. Eiche jättis pikenduse palve saatmata, vaatamata korduvatele meeldetuletustele, ka veel laupäeva õhtul, mis oli viimane tähtaeg ja kui sai ta kodust leitud. Tal tarvitsenuks vaid talle saadetud kirja projekt ümber trükkida oma blanketile ja pista faksi aparati.

Brüssel teatab projekti lõpetusmenetluse alustamisest 23/09/04.

Aruannete venimisel oli põhiprobleemiks, et vallavalitsus ei suutnud otsustada, kuidas kajastada aruandes FT-TRANSPORT OY AB kulutused, mis ei vastanud projektiülesandes sätestatule ja mis olid välja makstud allkirjastatud partnerluslepinguta.

Viies lõik

Tegelikult FT-Transport nõudis kogu projekti rahaliikumise kontrollimist, soovides raha oma arvele, mis oli vastuolus Brüsseli välisabi reeglitega.

Seejärel kinnitas ta kõigil kohtumistel, et leping sobib, kuid ta unustas lepingu maha, jne. jne.

Tõenäoliselt poleks P. Ermí jätkamisel koordinaatorina tekkinud vallavalitsusel vastuolu ei FT-Transpordiga ega ka Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-ga.

Seitsmes lõik

“Riigikontrolli hinnangul on tarvis selleks, et tagada partnerite poolt ülesannete nõuetekohane ja korrektne täitmine, sõlmida koostöölepingud juba enne projekti rakendamist või...”

Kas Eestis kehtis 2001 aastal või kas kehtib praegu vastav seadus või määrus?

2001 aastal polnud eestikeeles isegi nn. välisabi reegleid, mis tõlgiti kõigile partneritele 2002 aasta septembris SYNEST poolt.

Raha maksmine enne lepingu sõlmimist on otseselt “välisabi reeglitega” keelatud, seega pole siin “audiitorite seisukohta” vaja.

Lhk. 9

Eelviimane lõik

Lepingutega nõutud aruandeid esitasid vallale praktiliselt kõik partnerid, kusjuures tavaliselt sõitis kohale valla brigaad, kes veendus, et tööd on tehtud. 2003 aasta veebruaris otsustas Sonda vallavalitsus määrata projekti juhtorganiks vallas 4-isikulise grupi: I. Teder, K. Tihvan, K. Kärner, S. Vask, kusjuures K. Tihvan oli määratud projekti valla poolseks juhiks. T. Pungas sinna ei kuulunud. Kuhu vastavad volikogu protokollid vallas jäid, on mulle teadmata? Kuhu kadusid kõik projektiga seotud dokumendid, kaasa arvatud esialgsed lepingute originaalid?

Hilisemate projekti juurde tulnud isikute tahtlikult valed või eksitavad kinnitused, ka kirjalikud või oma versioonile mittesobivate dokumentide kõrvaldamine loob olukorra, kus ettesokutatud materjalide alusel ei tohiks üldse väga kategoorilisi otsuseid teha.

Lhk 10

Eelviimane lõik

Kust on võetud osaluse protsendid?

OÜ Viru Ramm asutamisel 2001 aastal määrati selle tegevdirektoriks Soome kodanik, FT-Transpordi töötaja Johanna Oksanen, kusjuures osakutest kuulus 50% FT-

Transpordile ja 50% AS ANTO-le, mille omanik oli Toom Pungas. Suusõnaliste kokkulepete põhjal, millede juures viibis tollane vallavanem P. Erm, pidid Soome firmad Metsaliitto ja Biolan omandama AS ANTO osakud.

Lhk 11

Viimane lõik

Mitte TÜ Erra Aed ei teinud alltöövõttu OÜ-le VIRU RAMM, vaid OÜ VIRU RAMM aitas TÜ-d Erra Aed, kuna nad ei tulnud oma töödega toime. Vastav projektijuhi otsus oli protokollitud.

Lhk 12

Esimene lõik

Toom Pungasele kuuluv Anto AS oli Alutaguse Turba 5% osanik, AS Anto ei ole kunagi sealt ühtegi senti dividende saanud, see on piirkonnas ainuke turbaraba, kust sai tööks vajalikku turvast odavalt, kuna AS ANTO ja Alutaguse Turvas vahelise kokkuleppe kohaselt oli AS ANTO'1 õigus saada turvast omahinnaga 2005 aasta lõpuni. AS Anto sponsoreeris Alutaguse Turvast 1994 aastal vältimaks Oru saatust. Soodsamal turba ostul Alutaguse Turbast Sonda valla poolt ei võtnud AS ANTO ega OÜ VIRU RAMM vahelt ühtegi senti.

Teine lõik

Viru Ramm tellis FT-Transport Eesti OÜ-lt teenuseid (27740 krooni), mis olid teiste pakujate omadest odavamad.

Viru Ramm OÜ sai AS Anto'lt masinad, millede väärtus vastavalt aktile 15/08/03 oli 2 390 016, millest vastavalt LIFE projektidele loetakse arvestatavaks pool, millest omakorda kompenseeritakse pool. Viru Ramm sai masinad AS Anto'lt tasuta, kuid toetus 547831 krooni kasutati nuginii projekti huvides. Ülejäänud summa moodustas osa OÜ Viru Ramm omafinantseeringust.

Neljas lõik

Millise eraõigusliku aktiga on keelatud pere- või ühemehe firmal teostada tehinguid "iseendaga"? Ostes märgitud tööd sisse vastavalt esialgsetele plaanidele, oleksid kulud olnud märgatavalt suuremad.

Kuues lõik

Riigikontroll peaks siis algatama vastavate seaduste koostamise ja vastuvõtmise ning seejärel on taolised märkused asjakohased.

Viimane lõik

Esimese osa resümees ei märgi Riigikontroll sõnagagi EK lubamatut venitamist vastustega Sonda valla taotlustele teostada projekti modifikatsioon. EK poolt määratud üldiste juhiste põhjal oli Kasusaaja tegevus seega täiesti blokeeritud. Puudub ka mingi viide tõsiasi, et projekti koordinaatori vahetused olid projekti ebaõnnestumisel määravad. Sellega eksitatakse hilisemaid Kontrollaruandega tutvujaid, kuna tähelepanu hajutatakse lubamatute pisemate kõrvalekaldumiste toonitamiseega.

Lhk 13

Viimane lõik

Üleküsid I. Tederilt ja K. Tihvanilt väitsid nad, et pole taolisi selgitusi andnud. Koordineerimisgrupp ei kohtunud mitte “mitmel korral”, vaid regulaarselt.

Lhk 15

Teine lõik

“Samuti ei ole selge, kuidas hindas vald OÜ Viru Ramm ja OÜ Synest puhul nende suutlikkust omafinantseeringu kohustust täita.”

OÜ Viru Ramm oli asutatud EK JOP-programmi raames 2001 aastal. JOP-programmi toetusrahad laekusid Soomes FT-Transpordile. FT-Transport oli pikaajaline Sonda valla partner, kelle initsiatiivil oli sõlmitud ka Sonda sõprusvalla leping firma koduvallaga KARJA. FT-Transport informeeris vallavalitsust kavatsusest laiendada Viru Rammu osanikeks suurfirmad Metsaliitto ja Biolan, kellede esindajad külastasid korduvalt vallavalitsust. Synestilt ja Toom Pungaselt soovisid väidetavalt plaanilised osanikud FT-Transport, Metsaliitto ja Biolan osta patentide kasutuslitsendid. Vastav leping oli isegi allkirjastatud, kuid ka siin pettis FT-Transport OÜ SYNEST'i.

Kuna vallal oli pikaajalise koostöö kogemus FT-Transpordi peaomaniku hr. Stig Monthen'iga, siis vallal kahtlusi ei tekkinud.

Vastavalt esitatud aruandlusele ja ka tegelikult suutis OÜ Synest ka omafinantseeringu kohustuse täita.

Neljas lõik

“Projekti elluviimine pidi projekti kohaselt algama 01/02/02. Auditi käigus selgus, et projekti esimene dokument, mis tõestab projekti algust, oli arve reklaami eest, mis esitati 2002. a oktoobris ja tasuti 2003 aasta märtsis.”

Väide on vale.

Riigikontrollile esitati vähemalt kolm Patenditaotlust, millede prioriteediks oli 11/02/02, seega oli teatud töö tehtud, vastavad lõivud tasutud, mida võib kontrollida Eesti Patendiametist.

Üldine EK tugiprojektide täitmine eeldab varasemaid kulutusi omafinantseeringutest, mis siis hiljem osaliselt korvatakse.

2002 aasta veebruarist toimus projekti ülesannete täitmisel tugev töö, taotlus oli ju saadetud 2001 aastal. Kindlasti toimus Kiviõli Keemiatööstuses poolkoksi neutraliseerimine turbaga, aga samuti muud projektiga seotud tegevused. Seda kinnitab Ida-Viru Keskkonnateenistuse dokument, aga samuti Kiviõli Keemiatööstuse vastutava esindaja Tiit Vanamöldri (kuni 2004 aasta viimase kvartalini) kiri.

Nagu selgub ka “Eelnõust”, olid 2002 aastal teostatud laialdased uuringud projekti põhiproblemaatikas, millede aruanded koostati 2002 aastal. 2002 aastal istutati projekti raames Roosna-Allikule 20 ha katseline hübriidhaava istandus, kusjuures osa taimede istutusaugud olid rikastatud VIRU RAMMuga. Nimetatud istanduste üle on teostatud regulaarset kontrolli. 2002 aastal rajas FT-Eesti 11,2 ha suuruse istanduse projekti raames. Seega oli 2002 aastal, veel enne lepingu allkirjastamist EK-ga, käideldud ligi pool plaanilisest poolkoksi mahust, stabiliseeritud ligi pool plaanilisest läga kogusest ning rajatud vähemalt 31,2 ha istandusi. Taoline tööde organiseerimine

oli vajalik, kuna töid võis teostada vaid järjestikku – esmalt käidelda poolkoks, siis stabiliseerida lägad, seejärel parendada maad ja istutada taimed pärast maade ettevalmistamist, mis seisnud, paakunud maade puhul võib osutuda oodatust palju keerulisemaks. Kõik nimetatud tööd toimusid omavahenditest, ka laenatud rahaga.

Minu teadmisel teostas uurimis ja praktilisi töid juba 2002 aastal samuti AS Atlantic Balsver. 2002 aastal toimusid regulaarsed Juhtkomitee istungid Endla tn 4 (ca kord kuus), kuhu olid kutsutud ka valla esindajad, kes aga võtsid istungitest osa loiult. 2002 aastal hakkas OÜ Synest rajama uuringuteks väikest katselist puukooli biomeetritega, kus saavutati tänu täpsele tööle suurepäraseid tulemusi, mis tõestasid projekti tegelikku potentsiaali. Näiteks õnnestus hübriidhaava paljundus nende juurtetükkidest. Puukooli külastasid korduvalt juhtkomitee liikmed, aga ka kutsutud teadlased, nagu professorid Ülo Tamm, Aavo Aaviksaar, doktorid Ülo Erik, Malle Mandre, Jaan Pikka, aga samuti välismaised teadlased, nende hulgas professor Grünwald Saksamaalt,

Seega toimus 2002 aastal projekti raames vilgas töö selle eesmärkida saavutamiseks, loomulikult omafinantseeringutest.

Huvitav, kust ammutas Riigikontrolli auditi meeskond valeid andmed? Kas praeguselt valla juhtkonnalt, kes püüab kõigiti projektis tehtud töid ja tulemusi vähendada. Märgin, et nad ei ole kunagi vaevunud külastama projekti raames tehtud rajatise ega ka paljusid istandusi. Nad pole kunagi huvi tundnud projekti sisulise töö vastu.

Viies lõik

FT-Transport torpedeeris projekti, kui oli selge, et “Kasusaaja” ega teised partnerid neid enam ei usalda, kui oli selge, et Brüsselis olid arusaamatused lahendatud, kui oli selge, et ainuke võimalus projekt nurjata, on esitada kõikvõimalikke süüdistusi ning viia olukord projektiülesande muutmise nõudele, mida omakorda pidurdati Brüsselis. Nagu selgus siseuuringutest, lõpetati FT-Transpordis igasugune tegevus projekti osas enne 2002 aasta jõule, kuid hiljem peeti korduvaid nõupidamisi LIFE-programmi proffidega, kes töötasid Soome poolt Brüsselis.

Kuues lõik

Komisjon ei kinnitanud ühtegi palvet projektiülesande muudatusteks, mis saadeti Sondast, kuid vastustega viivitas, vastavalt:

Sonda muudatuse ettepanek 30/08/03, Brüsseli vastus 26/09/03;

Sonda täiend ettepanek 09/10/03, Brüsseli vastus viibis üle 4 kuu ja tuli 19/02/04;

Sonda põhjalikult muudetud ettepanek 04/03/04, Brüsseli vastus viibis üle 3 kuu ja tuli 30/06/04;

Sonda vastuskiri seletustega 15/07/04.

Seega blokeeris EK projekti täitmise juba 2003 aasta sügisel

Seitsmes lõik

“Riigikontrolli hinnangul seati juba projekti esimesel aastal projekti alustamisega viivitamise tõttu ohtu projekti eesmärkide saavutamise.”

Antud lõik puudutab vaid Sonda Omavalitsuse tegevusetust Arendus-Koolituskeskuse rajamise alustamisega. Partnerid töötasid intensiivselt ja sihipäraselt projekti eesmärkide saavutamiseks. Minu mäletamist mööda olid vallavalitsusel plaaniliste istanduste rajamiseks eellepingud ca 260 ha maa kohta. Vastavad nimekirjad olid hiljem vallapoolse projektijuhi Kaupo Tihvani käes.

Lhk 16

Viimane lõik

Vastavalt raamatupidamise reeglitele loetakse realisatsiooni hetkeks arve esitamise kuupäev, mil tuleb ka koheselt maksta käibemaks. Suurte tellimuste täitmisel hilinevad maksed reeglina üle kahe kuu, siit ka mitte ainult väikefirmade, vaid ajuti ka suuremate (näiteks Kiviõli Keemia OÜ) väga raske olukord. Riigikontroll võiks mõelda, kuidas seda jaburat süsteemi muuta mõistuspärasemaks.

Lhk 17

2.1.8.

Mulle teadaolevalt Sonda vallavalitsus uuris FT-Transport esindaja Stig Montheni kaudu võimalust tellida projekti koostamine Soomest, selle töö eest küsiti üle 1 miljoni krooni, kusjuures tasuta oleks tulnud koheselt taotluse valmimisel, sõltumata sellest, kas projektitaotlus kiidetakse heaks või mitte.

2003 aastal tellis EBI direktor A. Aaviksaar samuti projektitaotluse Toom Pungaselt analoogse hinnaga, kuid ilma nõudeta maksta vaid projekti rahastamisel. Projektitaotlus koostati ning tasuta teostas EBI vajalikud uuringud ning andis projekti kasutusse ühe lagunenud kasvuhoone, mis taastati OÜ Viru Ramm jõududega. Nähtavasti ei olnud ka veel 2003 aastal projektitaotluste koostamiseks pakkumisi piisavalt.

2.1.9.

Poolkoksi käitlemise load olid varem olnud vaid AS Antol (1994-1995, 1996-2001). Vastavalt kokkulepetele Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-ga oli neile antud kõik vajalik informatsioon ja dokumentide koopiad poolkoksi (ohtlike jäätmete) käitlemise loa saamiseks. Lisaks oli kokku lepitud (direktor Rommi Rodrik ja vastutav tehase esindaja A. Saar), et poolkoksi neutraliseerimine turbaga toimub poolkoksi hoidlas, milleks rajatakse vastav poolkoksi ja turba segamiseväljak, et poleks vaja korraldada ohtliku jäätme transporti ning et osa käideldud poolkoksist kasutatakse poolkoksi mäe, prügila nõlvade katmiseks filtreeriva kaitsekihiga, et vältida vihma- või sulavetega ohtlike veeslahustuvate komponentide sattumist pinna- ja põhjavette ning jõgede kaudu Soome lahte. Osa neutraliseeritud poolkosist oli ette nähtud lägade stabiliseerimiseks. Kõik nimetatu kajastus nii projekti taotluses kui ka projektülesandes.

Kiviõli Keemiatööstuse OÜ taotleski vajaliku litsentsi ning teostas kogu vajaliku poolkoksi neutraliseerimise, aga samuti poolkoksimäe nõlvadele kaitsekihi rajamise neutraliseeritud poolkosi ja turba seguga. Lägade stabiliseerimiseks andis Kiviõli Keemiatööstuse OÜ neutraliseeritud poolkoksi nii sigalale SIGVAR, hr. Toomas Tamme lehma- ja seafarmidele ja OÜ-le Viru Ramm.

OÜ Viru Ramm pidi taotlema samuti ohtlike jäätmete käitlemise litsentsi, kuid tegevdirektor Johanna Oksanen ei teinud seda, kuigi ka temale oli antud kogu infopakett taotluse vormistamiseks. Kuna neutraliseeritud poolkoksi kasutamine lägade stabiliseerimiseks toimus tol ajal Tamme Autole kuuluvate lautade juures või Varja sigalas Sigvar, kellel olid vastavad litsentsid, siis see küsimus jäi muude tööde kõrval unarusse. Hiljem, kui selgus, et ka EK toetusrahaga (JOP-programm) asutatud ühisfirma tegutseb Stig Monthen'i juhendite kohaselt vaid projektitööde pidurdamiseks ja kui Toom Pungas võttis Viru Rammu juhtimise üle, jäi siiski luba taotlemata, kuna käitlusväljaku lõplikuks rajamiseks vajalik finantseerimine lõppes.

Projekti koordinaator leidis, et kuna Soomes oli mullaparendusaine kantud vastavasse riiklikku registrisse aprillis 2001 ja kuna Eesti sai samuti EL liikmeks, siis pole mõtet sellega jännata.

Riigikontrolli poolt esitatud versiooni kohaselt toimus projekti raames ohtliku jäätmepoolkoksiga seotult seadusevastane tegevus. Vastavalt Ida –Viru Keskkonnateenistuse ametlikele teadetele käideldi Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-s 2002-2004 üle 100 tuhande tonni poolkoksi. Kas see toimus tõesti seadusevastaselt?

2.2.

Kolmas lõik

“OÜ Kiviõli Keemiatööstus teatas oma 05/10/2005 vastuses nr. 369 Riigikontrollile, et HASCO projekti raames valmistati 19475 tonni poolkoksi ja turba segu.”

Mis töö raames valmistati ülejäänud ligi 90 000 tonni segu aastatel 2002-2004? Millal see mingi salapärase muu töö algas? Millest selgub vahe, mis tööraames segu tehti. Ka praegu on kõik OÜ Viru Ramm masinad OÜ Kiviõli Keemiatööstus käsutuses poolkoksi käitlemiseks, segamiseks või näiteks prügila rekultiveerimiseks.

Miks andis OÜ Kiviõli Keemiatööstuse poolt projekt HASCO vastutavaks tehase esindajaks määratud T. Vanamölder Sonda vallala 2004 aasta alguses kirjalikult teada, et projekti raames on käideldud 50 tuhat tonni poolkoksi, mille põhjal Sonda vallavalitsus maksis OÜ Kiviõli Keemiatööstuse-le vastava kompensatsiooni? Projekti juures mitteolnud isikute hilisemad väited (Sulakatko kiri 2005 aastast) ei vasta tõele, kuigi nende tõepärastamiseks on Sonda vallavalitsus võtnud tehaselt vastu 2004 aasta viimase(d) maksed, kui ekslikud.

Riigikontrolli järeldus on vale, piisab kui tutvuda projektülesandega täpsemalt. Kas ikka võib teha olulisi otsustusi hiljem tellitud “dokumentide” alusel, mis on koostatud isikute poolt, kes ei olnud projektiga algselt seotud ja kes hiljem (2003) püüdsid projekti ideid esitada sõltumatu uue projektina, et saada lisahüvesid?

Neljäs lõik

Lägasid pole täna veel Eestis vaja osta. Tamme Auto OÜ (seega ka Kiviõli Keemiatööstuse OÜ) omanik Toomas Tamm kinnitas hr. Toomas Pallo kontrollvisiidil 27-dal veebruaril 2003, et temale tol ajal kuulunud farmides (1000 lehma ja 2000 siga) stabiliseeriti kogu läga 2002 aastal neutraliseeritud poolkoksiga. Läga koguse kohta ta lisas, et selle võite ise arvutada. Teatavasti on lehma sõnniku kuivaine kogus aastas 1000 kg, seal 100 kg. Läga kuivaine sisalduseks loetakse 3%. Seega oli 2002 aastal käideldud lägas 1200 tonni kuivainet ning käideldud läga kogus ligemale 40 000 m³. Miks hr. Toomas Tamm nüüd midagi muud räägib? Ilmselt sellepärast, et tema tüli põhjuseks vahepealse vallavanema Ivo Tederiga olid eriarvamused põlevkivi kaeveloa osas. Eks ta siis nüüd püüab jõudumööda tasuda.

Riigikontrollil sobiks küsida projekti kontrolli esindajalt, hr. Toomas Pallolt, ta peaks mäletama.

Viies lõik

Kui Toomas Pallo käis projekti inspekteerimas 2003 aasta 27 veebruaril, siis näitas OÜ Kiviõli Keemiatööstus poolkoksi ja turba segamise väljakuna poolkoksi mäe jalamile rajatud väljakut. Minu mäletamist mööda hr. Toomas Pallo pildistas seda väljakut rohkem, kui üks kord. Väljaku rajamisel kasutati OÜ Viru Ramm suurt buldooseri ja 10 tonnist pumbaga kastmise masinat, nagu kinnitasid tehase esindajad.

“Eelnõus” toodud vihje selle kohta, nagu oleks OÜ Kiviõli Keemiatööstus “kirja” alusel HASCO projekti raames osutatud vaid poolkoksi ja turba segamise teenust ei lange kokku 2003 ja 2004 aastal kinnitatuga ega projektülesandega. Mis kuupäevaga on dateeritud viimane kiri? Võib-olla andis selle kirja jällegi keegi, kes hr. Toomas Tamme korraldusel annab valeandmeid, et näidata projekti halvas valguses.

Riigikontrolli hinnang on vale, kuna prügila rekultiveerimine oligi algselt üks projekti eesmärk juba 2001 aastal. Vaata projektiülesanne lhk 28. ja lhk. 57. Tolleaegse tehase tegevdirektoriga Rommi Rodrikuga, varasema direktoriga A. Saarega olid detailselt läbiarutatud prügila rekultiveerimise probleemid. Mäele istutas 2002 aasta kevadel Toom Pungas koordineeritud tehase omanikuga ja A. Saare poolt näidatud alale kolm kontrollgruppi hübriidhaabu, igas ca 300 taime. Hiljem, ilmselt hr. Sulakatko taotlusel, kaevati taimed välja, kuna taimed ei sobinud väitega, nagu oleks prügila rekultiveerimine iseseisev, uus projekt. Tegelikult oli 2003 aastal alustatud prügila rekultiveerimise projekt 2001 aastal koostatud Hasco projekti tiražeerimine, milleks oleks võinud LIFE-programmilt isegi lisaraha küsida. See aga ei sobinud uute juhtide plaanidega, kes tahtsid prügila rekultiveerimist esitada oma nimel, sõltumatu projektina. Tegemist oli tüüpilise autoriõiguse rikkumisega Sonda vallaga partnerlussuhetes oleva äriühingu poolt.

Viimane lõik

Erra TV-le ei kuulu Erras rajatud (lõpuni ehitamata) segamisväljak endise Erra sigala territooriumil. Nimetatud rajatised kuulusid ja kuuluvad OÜ-le Viru Ramm.

Lhk 19

Foto 2 on võetud väga veidra rakursiga, kust jääb pooleliolevast komposteerimisväljakust täiesti vale mulje. Järjekordne Kontrollaruande võimaliku lugeja eksitamine. Ilmselt teadlik.

Esimene lõik.

Sonda vallavalitsuse dokumentatsioon projekti osas aastatest 2002-2004 juuni on väidetavalt kadunud. Kas kõigi maaomanikega, kuhu mets istutati, olid lepingud sõlmitud ei oska öelda.

Projekti raames istutati 2002 aastal Roosna-Allikul 20 ha hübriidhaaba.

2002 aastal istutati FT-Transport maadele 11,2 ha, peamiselt kuuske. 2003 aastal istutati samuti küllalt suurtele, orgväetisega parendatud aladele. 2004 aastal istutas Sonda valla uus juhtkond väidetavalt projekti raames oma maadele kümneid tuhandeid istikuid, milledest osa nad said Erra Aed puukoolist, osa muretseti juurde, kusjuures osa eest, mille muretsetes Toom Pungas vallavalitsuse uue juhtkonna palvel, nad keeldusid hiljem maksmast. Hr. A. Eiche, kes otseselt tegutses 2004 aastal istutustöödega, nimetas kogu projekti raames rajatud istanduste alaks tol ajal 151 ha.

Riigikontrolli poolt esitatu on kindlasti eksitav, kuna luuakse vale mulje, nagu oleks projekti käigus istutatud puid vaid 34,85 ha.

Lhk 20

Esimene lõik

Kui töid ei viida lõpule, kui istikuid ei hooldata, siis pole muidugi võimalik kasvatada 1 miljon taime aastas ega isegi 100 tuhandet taime.

Kogu Erra Aed aiandi pindala ca 3 ha (30 000 m²) on piisav ka enama, kui 1 miljon taime tootmiseks aastas. Kassettides mahub m²-le umbes 250 taime, külvis rohkem.

Arendustööde puhul üldiselt on vajalik täpne, tähtajaline töö. Aiandis seda enam, kuna tegemist on ikkagi elusate taimedega. Kuna Erra aiandis kippusid paljud asjad untsu minema, sest inimesed ei õpi hetkeliselt, oli vaja paljusid töid enim väiksemas mahus katsetada, et anda lõplik reglement. Harkus EBI-s oli taimede katseline kasvatuse vajalik seoses teadlaste lähedusega, kus said Eestis esmakordselt meristeemselt paljundatud triploidse haava latvadest võetud võrsetest kasvatatud taimed. Plusspuude ladva võrsed hankisid OÜ Viru Ramm töötajad koos professor Ülo Tammega Järveljalt. See oli spetsialistide arvates üks projekti suurim saavutus. Tegemist oli Eesti ühe hinnalisema puu reaalse paljundamisega, mis muidu on hukkumisohtu ja mida seemnetest paljundada pole võimalik. Märgime, et praeguseks on nimetatud töö vili jõudnud masstootmisse nii Juhani puukoolis kui ka Räpinas.

Ilmandusse OÜ Viru Ramm ja OÜ Synest poolt rajatud pisike puukool ja biomeetrid olid vajalikud projektis teostatud katsete usaldatavaks dubleerimiseks, mitmete eripärade fikseerimiseks, kuna koht oli mere lähedal, õhk niiske ning puudus vajadus lisakulutusteks vajalike tingimuste loomisel.

Nimetatud puukool ei kuulunud “projektijuht” Toom Pungasele, vaid projekti partneritele OÜ Viru Ramm ja OÜ Synest. Harku puukool on likvideeritud, ni nagu näeb ette LIFE-programm. Ilmandu puukooli ootab sama saatus.

Eelnõus esitatud fotod ei pärine kindlasti “Pungase puukoolist”.

Oleks huvitav teada, kust need pärinevad ning kes levitab sellist jama.

Teostatud tööde taseme kohta märgime, et juuretükidest paljundamisele, kui meristeemsest paljundamisest oluliselt odavamale, kuid siiski väga efektiivsele, on Soome leiutaja H. Kalervo andnud sisse 2004 aasta oktoobris USA patenditaotluse Nr. 20040211114 “Process for producing clone samplings and cuttings”. Patenditav lahendus langeb olulises osas kokku HASCO projektis loodud reglemendiga, kusjuures HASCO projekti käigus loodu omab teatud eeliseid.

Huvitav, miks Riigikontrolli ei huvita auditi käigus projekti olulised saavutused, mis on globaalselt patendivõimelised?

Teine lõik

Palju maid istutatigi 2004 aasta sügis-suvel, kusjuures taimed võeti puukoolist ja osteti ASilt Plantex. Teadaolevalt istutati ka Sonda valla praeguste juhtivate isikute maadele, mida nad millegi pärast praegu eitavad. Miks?

Lhk 21

Teine lõik

Kuuldavasti filmiti isegi väga palju ja mitte ainult poolkoksi käitlusest. Filmiti ka Harku puukoolis, istutamistel. Kas lõplik montaaž toimus ei oska öelda.

Kolmas lõik

Komisjoni kohapealne visiit oli organiseeritud suunitlusega saada kinnitust negatiivsele plaanilisele otsusele, mis oli ilmselt varem juba tehtud. Ainult nii võib põhjendada tendentslikku käitumist, kus välditi arutelu partnereid ja piirduti isikute ütelustega, kes ei teadnud projektist peaaegu midagi.

Neljas lõik

Kas vallavanem Eiche on nüüdseks aruande kordki läbi lugenud – vaevalt, kuna nähtavasti tema teadmisel on tema enda meeskonna poolt esitatud andmeid

moonutatud kõikvõimalikul viisil koostöös teiste isikutega, kes on millegipärast huvitatud algselt Riigikontrolli ja hiljem üldsuse eksitamisest.

Üheksas lõik

Kui suur summa või mitu protsenti OÜ Viru Ramm' u tasutud arvetest ei ole projekti mõttes abikõlblikud? Loomulikult maksis OÜ Viru Ramm külaliste toitlustamise ja majutuse ametisõitudel, nagu Euroopas on kombeks. Kodutarveteks on ämbrid, kastekannud, käärid, noad, kindad, labidad, jne. jne., mis olid vajalikud projektiülesannete täitmisel.

Kümnes lõik

Tõenäoliselt maksis Sonda vallavalitsus Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-le peaaegu õigesti. Ilmselt jäid paar arvet isegi maksmata. Osa arvetest muutus nähtavasti HASCO projektiga mitteseotuks seoses tehase uue juhtkonna seisukohaga, nagu oleks tehas projektis osalenud väiksemas mahus, kui tegelikult.

Asi on selles, et projektitaotluse koostamisel 2001 aastal kooskõlastati kõigi partneritega eelarve. Kiviõli Keemiatööstuse OÜ hinnangutel oli poolkoksi ühe tonni turbaga neutraliseerimise ja transpordi maksumus 100 krooni.

50 tuhande tonni käitluse ja transpordi maksumus seega 5 milj. krooni, millest projekt pidi tasuma ühe kaheksandiku, s.o. 625 tuhat krooni.

Komposteerimise väljaku rajamiseks ja org-min väetise transpordiks oli planeeritud 950 tuhat krooni, millest tasumisele kuulus seega 117 425 krooni. Seega oleks kogu projekti raames laekunud Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-le projektist 742 425 krooni. Lisaks sai tehas jäätmetasudest vabastuse eest kordades rohkem.

Tiit Vanamöldri kiri koordinaatorile 2004 aasta alguses kogu plaanitud 50 tuhande tonni käitlemise kohta oli eelduseks makseteks tehasele 625 tuhat krooni.

Riigikontroll on nõustunud tehase uue juhtkonna hämmamisega ning tõenäoliselt on Sonda vallavalitsuse resursitasud ka selle võrra vähenenud.

Eelviimane lõik

Millise seaduse alusel on keelatud perefirmas lepingud "iseendaga". Eriti, kui selle tulemusena hoitakse projekti rahasid kokku.

Lhk. 22

Esimene lõik

Synest OÜ tasus HV Partnergrupp OÜ arve 30680 krooni, mis oli kasutatud Harku kasvuhoonete kapitaalremondina, vajalike puidust konstruktsioonide rajamiseks. Kahjuks oli arve kirjutatud valesti.

Seitsmes lõik

OÜ Synest poolt Rootsist, Odlarnast Tre AB-st ostetud seemnetest (18776 krooni) kasvavad taimed praegu Erra aias, osa neist, ca 15 000 tk kasvab OÜ Balti Istik põllul. Nimetatud taimed hindas Eesti vastutav spetsialist Edda Tetlov eriti kvaliteetseteks.

Balti Istik sai taimed 2005 aastal osaliseks kompensatsiooniks 2004 aastal Sonda vallale tarnitud taimede eest, mis istutati valla juhtkonna poolt valitud isikute maadele.

Riigikontroll võiks proovida teha kontrollostu et saada Rootsist kvaliteetseid euroopa-jaapani hübriidlehise seemneid nimetatud summa eest. Arvame, et see ei õnnestuks.

Kaheksas lõik

Kahjuks kajastati valda esitatud eelprojektides toodud plaanilisi andmeid lõplikus kuluaruandes, mis koostati Sonda vallavalitsuses, kusjuures Partneritel selle juurde enam asja ei olnud. Analoogselt esitati Kasusaaja poolt kellegi soovitusel EK-le ametlikus kirjas andmed, nagu oleks projekti käigus käideldud vaid 2580 tonni poolkoksi

Lhk. 23

Esimene lõik

Kahjuks kajastati valda esitatud eelprojektides-eelarvetes toodud andmeid vallas koostatud lõplikus kuluaruandes, sealt ka osades dokumentides vead.

Teine lõik

Kahjuks kajastati valda esitatud eelprojektides-eelarvetes toodud andmeid vallas koostatud lõplikus kuluaruandes, sealt ka osades dokumentides vead.

Lhk. 24

Esimene lõik

EBI-ga oli lisaks laenulepingule tavaleping samas summas, mille eest tasus OÜ Viru Ramm Toom Pungase tööga LIFE-programmi projektitaotluse koostamisel. Nimetatud lepingu raames töötati välja projektile triploidse haava esmakordne paljundus Eestis ja lubati taastada lagunenud kasvuhoone, kasutada elektrit ja vett ning teostada katselise puukooli projektile vajalikke töid.

Teine lõik

OÜ Toome Autoveod on jäetud käibemaks sisse.

Kolmas lõik

Vahe tuleneb eellepingute ja tegelikkuse erinevusest. Kahjuks kajastati valda esitatud eelprojektides-eelarvetes toodud andmeid vallas koostatud lõplikus kuluaruandes, sealt ka osades dokumentides vead.

Neljas lõik

Sonda Vallavalitsuse otsene ülesanne oli koostada aruanne ja selle lisana kuluaruanne (so. kontrollida varasemaid andmeid tegelikega, milleks anti valda kõigi kuludokumentide koopiad). Miks nad ei teinud seda või mida siis 2 aasta jooksul valla arendusnõunik A.Nõuakas tegi, kuna tööle võtmisel tutvustas vallavanem teda projekti tegeliku dispetšerina, oma parema käena, kellele valmistati selleks eraldi ruum vallavanema kabineti kõrvale, kuhu korjati ka kõik projekti käigus loodud dokumendid?

2.2.3.

Bartertehingud pole äriühingute vahel keelatud.

Projekti juhtimise ebapiisavus tulenes otseselt projekti koordinaatorite vahetumisest, kusjuures imelikul kombel kadus alati koos vahetusega suur hulk olulisi dokumente.

Ettepanek Sonda vallavalitsusele?

Kas vallal siis senini tegevuskava puudub tekkinud kohustuste täitmiseks?

Lhk. 25

Omavalitsustel peaks olema võimalus maid munitsipaliseerida, nagu see on kõigis tsiviliseeritud riikides ning siis poleks omavalitsustel ka taolisi katastroofe. Siis aga poleks saanud põlevkivi sisaldavate maadega spekuloida.

3.1.2. Teine lõik

Riigikontroll võiks huvi tunda mitu miljardit krooni jäi Eesti riigil ISPA programmist saamata. Võibolla tasuks ka tutvuda Poola kogemustega, kus igale Brüsselist toodud eurole lisab riik omaltpoolt ühe, sõltumata sellest, kas omafinantseerimist sellises mahus üldse nõutakse.

Lhk. 26

Punkt 3.3. kolmas lõik

“HASCO projekti puhul allkirjastas deklaratsiooni Toom Pungas, kes oli HASCO projekti juht. ...”

Toom Pungas allkirjastas deklaratsiooni kui “postimees”, kuna vallavanem P. Erm ei jõudnud õigeaegselt kohale. Toom Pungas andis deklaratsiooni hiljem üle P. Ermile, kes pidi deklaratsiooni ametlikult allkirjastama ja loomulikult selle täitmist jälgima. Toom Pungasel puudus valla volitus nimetatud allkirjaks. (lhk 8, lõik 6 ütleb taolise olukorra kohta Riigikontroll “... see tähendab, et lepingud allkirjastas isik, kellel polnud selleks volitust.”

Mis dokumendi alusel oli Toom Pungas projekti juht?

Täpsustuseks. Kui projekti algatajaga Sonda valla poolt, Peedu Ermiga oli Toom Pungasel tihe koostöö ja Peedu Erm ning valla volikogu arvestasid Toom Pungase soovustega, mis nõupidamistel tekkisid, siis vallavanem Ivo Teder, kui autokraatne isik ei arvestanud Toom Pungase seisukohtadega, toimetas omapead oma poolt koostatud meeskonna eesotsas, kuhu algselt ei arvatud Toom Pungast üldse. Praegune vallavanem, projekti viimane koordinaator A. Eiche ei arvestanud ega arvesta Toom Pungase seisukohtadega üldsegi mitte.

Viimane lõik

“Riigikontrolli hinnangul peabki projektijuhi ülesandeid täitev isik, kes kuulus ka aruannete koostamise töörühma, deklaratsioonile alla kirjutama.”

Mis dokumendi alusel oli Toom Pungas “projektijuhi ülesandeid täitev isik”?

Riigikontroll võiks mõelda sellele, et vaatamata valimistele oleks üldjuhul keelatud projektijuhtide vaheldumine omavalitsuste projektides, et räpast omavahelist äratemist ei eksporditaks EK-sse..

Lhk. 27

Esimene lõik

“... HASCO projekti rakendamise ajal korraldati ministeeriumi kinnitusel kokku vähemalt viis seminari.”

HASCO projektis osalejaid informeeriti ühest seminarist 2002 aasta juunis. Hiljem osalesid HASCO projektis osalejad omal initsiatiivil Helsingis vastaval seminaril, kuna ühtegi teadet seminaridest ei saanud. Kui informeeriti Sonda vallavalitsust, siis sinna see info ka kadus.

Teine lõik.

Keskkonnaministeeriumi esindajana kuulus projekti juhtkomiteesse projekti juurde nimetatud jäätmeosakonna spetsialist Urmas Maivel, kes kahjuks ei saanud osaleda ühelgi juhtkomitee üritusel, kaasaarvatud 2 päevane sümposium. (Keskkonnaministeeriumi Jäätmeosakonna kiri 22/05/02)

3.4.

“Sonda vald esitas 2004. a. alguses ...”

Mis dokumendi alusel?

Tegelikult esitas taotluse Kiviõli Keemiatööstuse OÜ, taotluse koostas SYNEST OÜ koos Ettevõtluse Arenduse Sihtasutusega, Sonda vald oli huvitatud projektis osalemisest kui HASCO projekti loomulikust arengust.

Vastavalt Kiviõli Keemiatööstuse OÜ kirjale (allkirjastanud T. Vanamölder) oli 2003 aasta lõpuks projekti HASCO raames 50 tuhat tonni poolkoksi neutraliseeritud.

2004. aasta alguses ei olnud Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-s seisukohta, et HASCO projekti tulemuste näitamine võib kahjustada Kiviõli Keemiatööstuse OÜ hiljem alustatud teise projekti (praktiliselt HASCO modifikatsioon) heakskiitu Keskkonnaministeeriumis. Ka härra Sulokatko 1 polnud tol ajal veel sõnaõigust projekt HASCO suhtes – see tekkis hiljem, kui KIV omanik T. Tamm sattus Sonda vallavanema I. Teder'iga vastuollu kaevandamisloa andmise küsimuses.

Eelnõust jääb mulje, nagu oleks projekt Hollandi Süsinikufondiga mingis mõttes taunitav. Tegelikult oli nimetatud Fondis projektikonkurss väga tihe ning selles sõelale jäämine suur tunnustus projektile HASCO, kuivõrd nimetatud projekt nägi ette Fondi mitmete eesmärkide kompleksset täitmist (süsinikku sisaldava tahke jäätme käitlus mullaparendusaineks, orgaaniliste jäätmete stabiliseerimine ja pinnasesse viimine, kiirestikasvavate metsaistanduste rajamine). Fondis osalemine oli loogiline jätk projektile HASCO ja tulenes otseselt projekti heakskiidetud eesmärkidest, eriti LIFE projektide jätkusuutlikkuse nõudest.

Eeloleva põhjal tuleib Riigikontrolli auditis toodud seisukohti lugeda ekslikeks ja eksitavateks.

Mõistame, kui mahukas ja raske oli Riigikontrolli Auditi täitjatel Kontrolaruande koostamine. Täname õpetlike märkuste eest eriti raamatupidamise küsimustes. Vabandame meie poolt lisaks tekitatud ebamugavuste pärast. Siiski arvame, et projektiga seotud asjaolud peaksid olema objektiivselt esitatud

Kinnitame, et loomulikult jätkame projekti HASCO saavutuste rakendamist vastavalt meie võimalustele mitte ainult Eestis vaid ka asjast huvitatud välisriikides.

Lugupidamisega

Toom Pungas

Juhatuses liige

Lugupeetud I. Metsalu,

Vastuseks Teie 26/05/06 küsimustele:

1) Teie kirjale punktis 1 toodud küsimusele on raske vastata, kuna mul puudub täpne informatsioon, millises mahus Sonda valda viidud materjalid on Teile antud. Projekti käigus tehtud töödest ja tehtud kulutustest on vallale pika aja jooksul esitatud hulgaliselt dokumente, aruandeid ja muid materjale koos põhjalike ülevaadetega, selgitustega ja koostatud aktidega. Kahjuks ei toimunud kõik üleandmised aktide alusel, ka ei saanud me tagasi kõiki akte allkirjastatult.

Euroopa komisjoni 25/11/04 visiidi ajaks nõudis vallavalitsus kõigi osalejate kohalviibimist koos kõigi projekti käiku kajastavate dokumentidega, mis on Teile ka nende poolt arvatavasti edastatud.

Suur osa meie dokumente läks kaduma koos kohvriga Männikult, Atlantic Balsveri tööruumidest sissemurdmise ajal (Männikul oli projekt HASCO tööruum).

Veelkordselt olen esitanud projekti puudutavaid materjalid ka Riigikontrollile.

Kuna projektiga seotud materjale, ka info- ja patendiuringutega seotuid, on kokku 2-3 meetrit kaustades, siis vaevalt on mõtet kõiki Teile esitada.

2) Vastuseks Teie punktis 2 toodud küsimustele pean kahjuks märkima, et mul paljude nende kohta kirjalik tõendusmaterjal puudub. Püüan siiski vastata osaliselt mälu järgi, mille põhjal olen püüdnud muid infoallikaid kasutades leida ka kirjalikke tõendusmaterjale.

- *Vallavalitsus keelas TÜ Erra Aed puukoolist taimede realiseerimise, kuid ise realiseeris osa oma äranägemisel.*
Minul vastav kirjalik tõendusmaterjal puudub. Minu vastuses toodud asjaolud põhinevad TÜ Erra Aed töötajate väidetal. Riigikontrollil oleks mõistlik küsida nimetatud väidete kohta kinnitust TÜ Erra Aed esindajatelt ning Sonda vallavanemalt A. Eichelt. Kuuldavasti oli vallavalitsus koostanud TÜ-ga Erra Aed isegi vastava lepingu. Kas Sonda vallavalitsus ei esitanud Riigikontrollile kõiki projekti puudutavaid dokumente ja hilisemaid puukooli istikute müügidokumente?
- *EK nõudis seitsme aruande asemel viis aruannet.*
Vastav kirjalik tõendusmaterjal laekus projekti koordinaatorile, minule kinnitas seda projekti desk-officer pr. Eleni Borg-Tsantekidou telefonitsi.
- *FT-Transport nõudis kogu projekti raha oma arvele kandmist.*
Minul kirjalik tõendusmaterjal puudub, kuid seda võiks küsida projekti koordinaatorilt, toleaeagselt Sonda vallavanemalt hr. Peedu Erm'ilt. Telefonitsi väitis hr. P. Erm, et ta mäletab seda, kuid see nõue oli vastuolus LIFE projekti juhendiga ja seetõttu langes üsna ruttu ära. Miks pole Riigikontroll kontakti võtnud auditi teostamisel mahuka projekti osas selle tegelike juhtidega? Ka

hilisem vallavanem hr. I. Teder peaks seda mäletama, kuna probleem tõstatati FT poolt uuesti.

Projekti käiku raskendasid kommunikatsiooniprobleemid, osutub, et samad probleemid esinevad ka pärast projekti lõppu Riigikontrollil.

- *Lepingutega nõutud aruanded esitasid vallale kõik partnerid.*
Minul puudub kirjalik tõendusmaterjal. Küsitledes Partnereid, väidavad kõik, et nad esitasid vallale aruanded. Veendumaks minu väite õigsuses võin soovitada Riigikontrollil küsida seda "Kasusajalt" Sonda vallavalitsuselt või kõigi Partnerite käest otse.
- *TÜ Erra Aed ei teinud alltöövõttu OÜ-le Viru Ramm, vaid vastupidi.*
Kuna TÜ-s Erra Aed ei sujunud kõik tööd vajalikult, siis kohustas projekti Kasusaja OÜ-d Viru Ramm teostama paljusid TÜ Erra Aed tegevusi või maksmata nende eest.
- *Viru Ramm kasutas toetust 547 tuhat krooni mitte masinate ostuks vaid muidu projekti huvides.*
Ebatäpne lause meie poolt. Peab olema:
„Viru Ramm kasutas toetust 547 tuhat krooni masinate ostuks, kuid masinate müüja annetas kogu summa Viru Ramm´ule kasutamiseks projekti HASCO ülesannete täitmiseks.“
- *Koordineerimisgrupp kohtus regulaarselt.*
Koordineerimisgrupp kohtus tõesti regulaarselt, kusjuures üldjuhul nõupidamised protokolliti. Sonda vallavalitsuses toimunud koosolekuid protokollis tavaliselt S. Vask, Endla 4 (RAKI, ECOMAN) toimunud koosolekuid protokollis tavaliselt M. Ratassepp, Soomes J. Korhonen. Männikul Atlantic Balsveris toimunud koosolekuid protokolliti juhuslikult, kuna tihti ei tulnud kõik asjaosalised kohale. Minul vastavaid protokolle polnud, tegin märkused oma tööžurnaali, mis kahjuks varastati koos muude dokumentidega ja kohvriga Männikult (Atlantic Balsverisse sissemurdmisel) projekti HASCO tööruumist.
Püüdes siiski anda Teile mingi pildi nõupidamistest, tööseminaridest, aruteludest, kirjutasin välja oma taskukalendrites olnud lühimärked seoses HASCO projektiga. Kuna nõupidamiste, arutelude hulk oli tõesti suur, siis piirdusin vaid 2002 aastaga. Vajadusel võin koostada analoogse ülevaate aastate 2003, 2004, 2005 kohta. Leian, et ka 2002 aasta ülevaatest selgub ilmekalt, et juba siis, kui EK leping Sonda vallavalitsusega polnud üldse sõlmitud, kui polnud kindel selle lepingu sõlmimine, puudus rahastamine, toimus partnerite poolt aktiivne töö võimaliku projekti eesmärkide täitmiseks omavahenditest. (Paigutan kirja lõppu – Lisa 3).
- *Patenditaotlused veebruarist 2002 olid seotud HASCO projektiga.*
Vastavalt projektülesandele (lhk. 39, Task 8) oli nõutud kõigi uute tehniliste lahenduste patenditaotluste sisseandmine.

Patenditaotlus Nr. **200200066** „Meetod ammendunud soode rekultiveerimiseks.“
Võrdle:

1) projektülesanne, lhk 39, Task 4. Damaged soils preparation for planting.
„... The treated semi-coke and slurry are utilized to restore damaged, poor, inert soils by adding 10% of soil conditioner and organic fertilizer into the upper layer of the soil. The process of mixing the substances into the soil is conducted by horrowing the soil conditioner and organic fertilizer after spreading. Additional irrigation with activated stimulator is used to further activate soil biota.“

2) Patendinõudlus. Lhk 10.

1. Meetod ammendunud soo rekultiveerimiseks selle pinnale mineraalide rikka aine paigutamise teel, mida iseloomustab see, et mineraaliderikka ainena paigutatakse ammendunud soo pinnale peamiselt põlevkivi ja/või põlevkivi poolkoks.

2. ...

3. Meetod vastavalt nõudluspunktile 1 ja 2, mida iseloomustab see, et paigutatud peamiselt põlevkivi ja/või põlevkivi poolkoksile lisatakse aeroobsete mikroorganismide ainevahetust soodustavat elektrokeemiliselt aktiveeritud stimuleerivat happelist veelahust.

4. ...

5. ...

Nagu nähtub võrdlusest, patenditakse vaadeldava patenditaotlusega projektülesandes esitatud meetod, kus inertseks pinnaseks on ammendunud soo. Nimetatud projekti eesmärk kordub projektülesande tekstis (lhk. 20, 22, 24, ...)
Lisaks märgime, et meetod oli rakendatud Toominga maaüksuse 7,25 ha (katastritunnus 75101:002:0053) metsastamisel kuuse ja männiga.

Patenditaotlus Nr. **200200067** „Meetod raiesmike metsastamiseks.“

Me ei too pikka võrdlust, mida on lihtne analoogselt ülaltooduga kontrollida. Märgime, et meetod rakendati Vilumetsa maaüksuse 11,2 ha (katastritunnus 75101:0030:058) metsastamisel kuusega. Istanduse lähedal on säilinud 1 autokoorem poolkoksi, mille lohavad tööeostajad jätsid kasutamata. Istanduse taimed, kus poolkoksi kasutati vastavalt leiutisele, on paremini juurdunud ja arenenud.

Patenditaotlus Nr. **200200068** „Meetod põlevkivi poolkoksi neutraliseerimiseks ja utiliseerimiseks pinnase parendusaineks.“

Me ei too pikka võrdlust, mida on lihtne analoogselt ülaltooduga kontrollida. Märgime, et meetod rakendati maaüksuste Turu tn 2, Teeääre, Liignurme, Kiigu, Mäe maaüksuste 64,5 ha metsastamisel suures osas hübriidhaava ja muude puuliikidega. Meetodi positiivne mõju ilmne.

Viimasena nimetatud eeldatav leiutus „Meetod põlevkivi poolkoksi neutraliseerimiseks ja utiliseerimiseks pinnase parendusaineks“ on ühtlasi patentimisel Vene Föderatsioonis, taotlus Nr. 2003103944, mille alusel Venemaa

esindajad pöördusid projekti ajal meie poole meetodi rakendamiseks Leningradi oblasti, Slantsõ piirkonnas. Toimused korduvad läbirääkimised nii Venemaal kui ka Eestis, kuid projekti peatumise tõttu jäid vastavad tööd pooleli. EK tõstis nimetatud asjaolusid projekti täitmisel erilise eduna esile ning palus lisataotluse esitamist lisafinantseeringute saamiseks. Loodetavasti Sonda vallavalitsus esitas nimetatud dokumendid.

Viimased läbirääkimised nimetatud lahenduste rakendamiseks Venemaal toimusid 2006 aastal, aprillis.

Arvatavasti Riigikontrollil pole kahtlust ülejäänud 6 patentitava leiutise ja ühe patentitud kasuliku mudeli seotuse kohta projektiga HASCO. Vajadusel võime anda täpseid seletusi.

- *HASCO projektiga seondult oli enne 2002 . aastat käideldud ligi pool plaanilisest poolkoksi mahust ja stabiliseeritud pool plaanilisest läga kogusest ja rajatud vähemalt 31,2 ha istandusi, kõik nimetatud tööd toimusid omavahenditest.* Tekst ei vasta minu poolt esitatule. Minu kirjas oli „Seega oli 2002 aastal, veel enne lepingu allkirjastamist EK-ga, käideldud ligi pool plaanilisest poolkoksi mahust, stabiliseeritud ligi pool plaanilisest läga kogusest ning rajatud vähemalt 31,2 ha istandusi.“ Need tööd teostati 2002 aastal omavahendite abil. Enne 2002 aastat teostatud tööde kulutused ei saanud olla abikõlblikud. Minu väiteid kinnitavad Ida-Virumaa Keskkonnateenistuse vastused Sonda Vallavalitsusele Kiviõli Keemiatööstuses neutraliseeritud poolkoksi koguste kohta projekti HASCO teostamise aastatel, aga samuti tehase poolt määratud vastutava isiku, hr. Tiit Vanamõldri õiend hr. I. Teder'ile 2004 aasta algusest. Lisan igaksjuhuks koopiaid koopiatest (Lisa 4).
- *Vallal olid eellepingud 260 ha istanduste rajamiseks.* Vallal olid koostatud metsastamise plaanid juba 2001 aastal, vastasel juhul poleks ju projektülesandega võetud kohustust 200 ha metsastada. Nimetatud nimekirjadega ei tegelenud mina, kuid mäletan nõupidamistest korduvalt nimetatud arvu 260 ha. 2003 aastal olid maade nimekirjad valla poolse projektijuhi hr. Kaupo Tihvan'i käes ning siis esines arv 269 ha. Maade nimekiri oli teadlikult suurem maadeomanike võimalike seisukohtade muutuste silumiseks. Riigikontroll võiks üle küsida Peedu Ermilt ja Kaupo Tihvan'ilt.
- *HASCO projekti raames valmistati poolkoksi ja turba segu rohkem kui 19475 tonni* Kas Riigikontroll ei saanud Sonda vallavalitsuselt Ida-Viru Keskkonnateenistuse ametlikke vastuseid Kiviõli Keemiatööstuse OÜ poolt neutraliseeritud poolkoksi koguste kohta aastatel 2002, 2003, 2004? Nägin isiklikult neid dokumente hr. A. Eiche käes korduvalt. Vastavalt nimetatud Ida-Viru Keskkonnateenistuse teadetele neutraliseeriti nimetatud aastatel kokku ca 120 tuhat tonni poolkoksi Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-s.

Küsid Kiviõli Keemiatööstuse OÜ vastutavalt esindajalt projektis HASCO hr. Tiit Vanamöldrilt (30. mai 2006), mis projekti raames poolkoks neutraliseeriti, vastas ta, et loomulikult projekt HASCO raames, muid projekte ju 2002 ja 2003 aastatel polnudki. Ta kinnitas, et esitas Sonda vallavanemale Ivo Teder'ile 2004 aasta alguses kirjaliku õiendi selle kohta, et kogu mahus (50 tuhat tonni) on projektis HASCO planeeritud poolkoks käideldud (nägin kirja koopiat 2004 aastal hr. A. Eiche käes). Minu märkusele, et Riigikontroll väidab hr. Sulakatko kirja alusel, et HASCO projekti raames käideldi vaid 19475 tonni poolkoksi vastas ta, et väga huvitav, kust võttis hr. Sulakatko taolise veidra numbri. Hr. T. Vanamölder väitis, et Riigikontroll pole temaga kunagi kontakteerunud. Miks? Järjekordsed kommunikatsiooniprobleemid Riigikontrollis.

- *2002 aastal käideldi läga koguses 40000 kuupmeetrit.*
Väide põhineb Kiviõli Keemiatööstuse OÜ omaniku Toomas Tamme kinnitusel hr. Toomas Pallo küsimustele 2003 aasta 27-dal veebruaril. Vastavalt vahereportile 20/06/2003, oli arvestatud stabiliseeritud läga hulgaks 22000 kuupmeetrit. Ilmselt tuleb õigeks lugeda viimasena nimetatud arv, nähtavasti oli lehmade arv väiksem, kui hr. Tamm ütles Pallole.(1000 lehma). Mul puudub võimalus seda arvu tagantjärele kontrollida, kuna hr. Toomas Tamm müüs oma Vasavere OÜ 2004 aasta septembris-oktoobris ning töötajad on vahetunud. Oluline on, et nimetatud lägakäitlus oli toimunud 2002 aastal enne rahastamist Brüsselist, OÜ SYNEST tehnoloogia alusel, OÜ VIRU RAMM masinaid kasutades omafinantseeringute arvel.
- *2002 aasta kevadel istutati prügila rekultiveerimiseks kolm kontrollgruppi hübriidhaabu.*
Pärast põhjalikku kontrolli selgus, et nimetatud töö toimus tegelikult 2001 aasta 11-dal septembril (Vaata Lisa 1 „Põhjarannik“ 12/09/2001). Istanduste perioodiline jälgimine ja vaatlused toimusid juba projekti HASCO raames abikõlbulikena omafinantseerimisest (Vaata Lisa 2 „Virumaa Teataja“ 02/10/2002). Ka nimetatud artiklid kinnitavad, et Kiviõli Keemiatööstuse OÜ-s algasid poolkoksi mäe (prügila) rekultiveerimisetööd 2001 aastal, projekt HASCO taotlusperioodil ning jätkusid juba projekti ajal. Nimetatud tööde tehasepoolseks juhiks oli hr. Eugen Nõmmiste, meetodiline abi tuli OÜ SYNEST'ist ja isiklikult minult.
- *Sonda valla uus juhtkond istutas oma maadele kümneid tuhandeid istikuid.*
Kirjalik tõendusmaterjal on vallavalitsuse poolt 17-dal detsembril 2004. aastal EK-le esitatud aruande Lisas 12 (loodetavasti vallavalitsus andis koopia Riigikontrollile). Minul puudub juurdepääs Maa-Ameti internetis antud andmetele katastriüksuste omanike kohta. Riigikontrollil see võimalus on ning nii peaks selguma nende maade loetelu, mis projekti aruandes näidati ja mis kuulusid, näiteks hr. A. Eiche'le, hr. Malinovski'le, hr. E. Loos'ile. Väidetavalt metsastasid nad projekt HASCO raames oma maid 2004 aastal kindlasti, kusjuures taimed hangiti kas TÜ-st Erra Aed, osteti sisse või, näiteks telliti minu kaudu. Paljusid

istutustöid teostati TÜ Erra Aed kaudu, OÜ Viru Rammu töödes osalema ei kutsutud. Sisseostetavad taimed osteti projekti rahadega.

Minu kaudu paluti 2004 aastal hankida 20 000 maarjakase istikut, mis ma tellisin Balti Istik OÜ-lt. Istikud võttis vastu Sonda valla volikogu liige hr. Enno Loos. Vähemalt pooled istikud istutati Sonda valla juhtkonna poolt määratud maadele. Ülejäänud istikud jäeti vedelema, ilma mind informeerimata. Balti Istik OÜ-le keelduti maksmast, nii et minul tuli selle maksmata arve ja mahajäetud istikute eest hoolitseda.

- *Projekti raames rajatud istanduste ala oli 151 ha.*
Arvu 151 ha kinnitas hr. A. Eiche korduvalt. Projekti aruandes, mille vallavalitsus esitas 17-dal detsembril 2004. aastal EK-le (loodetavasti vallavalitsus andis koopia Riigikontrollile) on toodud loogilises maatriksis arv 150 ha (Lisa 9) ning metsastatud maade koondtabelis (Lisa 12) 135 ha. Kuna Lisas 12 on antud ka rajatud metsaistanduste katastriüksuste numbrid, siis oli lihtne pisteliselt kontrollida. Minu poolt 30-dal mail kontrollitud maaüksustel (üle 70 ha), millede metsastamisel osales OÜ SYNEST, OÜ VIRU RAMM, Atlantic Balsver ja mina isiklikult, kasvasid tõesti istutatud puud. 2002 aastal Roosna-Alliku istanduses Kiigu maaüksusel oli hübriidhaabade pikkuseks 3-4 meetrit (piiratud kaitsetaraga) ning see on parim 2002. aastal Eestis rajatud istandus. Tarastamata Mäe maaüksuse hübriidhaabade istandus on kannatanud tohutute loomkahjustuste poolt, puude ladvad või ka terved taimed on ilmselt pea igal aastal ulukite poolt söödud ning puude kõrgus seetõttu oluliselt madalam. Mäletatavasti kinnitasid Riigikontrolli esindajad meie esimesel kohtumisel, et nad ei näinud istandustes üldsegi kasvavaid puud. Tekib küsimus, kes neile ja milliseid „istandusi“ tutvustas? Kahjuks peab märkima, et hr. A. Eiche ega ka teised Sonda valla viimase volikogu liikmed ei ole kunagi huvitunud tutvuma Roosna-Alliku istandustega, nagu ka katselappidega Rannamõisas (OÜ SYNEST ja OÜ VIRU RAMM katselapid ja biomeetrid) või nüüdseks likvideeritud Harku katselise kasvuhoonega ja kõrval paiknenud puukooliga. Katastriüksuste järgi on ju lihtne selgitada maadeomanikud ja teostada vajadusel objektiivne kontroll. Miks Riigikontroll juhindub ilmselt sihilikult antud valedest andmetest?

3) Lõpetuseks märgin, et projekti tulemusena selgus poolkoksi toksilisuse palju väiksem määr, kui arvati varem (Vaata LISA 5. Tuhamägede ohtlikkus kahaneb. Virumaa Teataja 17/04/03).

Tõenäoline põhjus, miks FT-Transport torpedeeris projekti oli selles, et HASCO pakkus lihtsa võimaluse poolkoksi mägede kahjutustamiseks, mis oleks muutnud võimatuks Brüsselist hilisema ülikasumite saamise Soome firmadel. Loomulikult ei loobunud firma juht Stig Monthen mõnest sajast tuhandest eurost I. Teder'i tööstiili tõttu. Küllap kõik oli põhjalikult kaalutud ja küllap S. Monthen sai ka oma kompensatsiooni (Vaata LISA6. Tuhamäed neelavad kuni 3 miljardit. Virumaa Teataja 04/03/05).

Lugupidamisega T. Pungas